

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Första kammaren.

Nr 16.

Onsdagen den 12 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr t a l m a n n e n yttrade: Jag ber att för kammaren få tillkännagiva, att vid början av det plenum, som äger rum nästkommande fredag den 14 mars, voteringar enligt § 65 riksdagsordningen komma att anställas.

Vidare ber jag få meddela kammaren, att i veckan 16—22 mars ett arbetsplenum kommer att hållas fredagen den 21 klockan 2 på dagen och eventuellt fortsättas på aftonen, detta i syfte att man icke skall behöva ha något plenum på lördagen, om det icke blir absolut nödvändigt. Sedan kommer icke något diskussionsplenum att äga rum onsdagen den 26 mars, dagen efter Marie bebadelsedag, utan först lördagen den 29 mars.

Med avseende på arbetet sedermera under påskferierna vill jag samtidigt nämna, att sista arbetsplenum före påsk kommer att bli tisdagen den 15 april och, om så behövs, onsdagen den 16. Sedermera komma, därest intet oförutsett inträffar, inga andra plena än bordläggningsplena att hållas, förrän torsdagen den 24 april, då plenum med gemensamma voteringar kommer att äga rum, i händelse av kamrarna godkända voteringspropositioner då föreligga.

Anmälles och bord'ades jodbruksutskottets utlåtande nr 30, i anledning av väckt motion angående u'arbetande av en instruktion med angivet innehåll för domänstyrelsen.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtande nr 12 och jordbruksutskottets utlåtande nr 32.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt till litterära och musikaliska verk, lag om rätt till verk av bildande konst samt lag om rätt till fotografiska bilder ävensom i ärendet väckta motioner.

Genom en den 26 september 1918 dagtecknad, till första lagutskottet hänvisad proposition, nr 3, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga framlagda förslag till

- 1) lag om rätt till litterära och musikaliska verk,
- 2) lag om rätt till verk av bildande konst samt
- 3) lag om rätt till fotografiska bilder.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft följande i ärendet väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 101, av herr *Bergman*, och

nr 107, av herr *Lindhagen*; samt

inom andra kammaren

nr 265, av herrar *Hansson* i Stockholm och *Eriksson* i Grängesberg,

nr 266, av herrar *Hansson* i Stockholm och *Björck*, samt

nr 267, av herr *Kant*.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med förklarande, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga förslag till lagar uti ifrågavarande ämnen, så lydande som utlåtandet visade.

I avseende på sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr *A k e r m a n*: Herr talman, mina herrar! Vid föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 10 hemställes:

att detsamma må företagas till avgörande på det sätt, att de däri behandlade lagförslagen föredragas vart för sig, där så erfordras, paragrafvis, med ingress och rubrik sist;

att, sedan alla lagförslagen blivit genomgångna, utskottets hemställen föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet;

att lagtext ej må behöva uppläsa i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres; samt

att för den händelse något av lagförslagen kommer att i sin helhet eller i en eller annan del återmitteras, utskottet lämnas öppen rätt att, vid ärendets förnyade behandling i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar.

Härbill lämnade kammaren sitt bifall.

Lagförslag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk.

Utskottets förslag till lag om rätt till litterära och musikaliska verk.

1 §.

Denna paragraf lydde:

Enligt de i denna lag givna bestämmelser skyddas rätten till följande verk, nämligen:

- 1) skrift och muntligt föredrag;
- 2) musikaliskt verk;
- 3) teckning samt grafisk eller plastisk avbildning, där teckningen eller avbildningen är av vetenskaplig eller teknisk art samt ej, efter sitt huvudsakliga ändamål, att betrakta såsom konstverk;
- 4) mimiskt verk (balett eller pantomim);
- 5) kinematografiskt verk, vartill i denna lag hänföres jämväl verk, avsett att återgivnas genom ett kinematografi liknande förfarande.

Med författare förstås i denna lag upphovsman till verk, varom här ovan sägs.

Herr statsrådet U m d é n: Herr talman, mina herrar! Då den ordinarie departementschefen tyvärr är av sjukdom förhindrad att närvara vid behandlingen av detta ärende, skall jag be att i hans ställe få yttra några ord.

I det utlåtande av första lagutskottet, som nu föreligger har utskottet med endast mindre väsentliga ändringar tillstyrkt riksdagen att godkänna Kungl. Maj:ts förslag till lagar om rätt till litterära och musikaliska verk, om rätt till verk av bildande konst samt om rätt till fotografiska bilder. Därest genom riksdagens beslut, såsom är all anledning att hoppas, lagar i dessa ämnen komma till stånd, genomföres otvivelaktigt en betydelsefull reform på ett område, där Sverige förut kan sägas hava hållit sig bland kulturstaternas eftertrupper. Vår nu gällande lag om litterär äganderätt är av år 1877 och det får anses vara en ganska hög ålder för en lag på detta område. där utvecklingen visserligen börjat sent men under de sista decennierna varit så mycket livligare.

Detta lagförslags antagande betecknar icke blott ett ökat erkännande och mera verksamt skydd åt författare och konstnärer, utan det betecknar ock ett viktigt steg för Sveriges del mot en internationell rättsgemenskap. Hela detta rättsområde har särskilt affektionsvärde därigenom, att det hör till de begränsade områden, där olika kulturationer kunna samverka för en så gott som fullständigt enhetlig lagstiftning. Det kan visserligen sägas, att de små staterna icke alltid hava enbart gagn av denna internationella samverkan; ett land som vårt skulle måhända ha större materiella fördelar, om det i vissa avseenden icke respekterade utländska författares och konstnärers alster i samma grad som inlänningars. Men dessa synpunkter få icke vara avgörande. Det är en hederssak för vårt land, att på detta område uppträda som kosmopolit och icke hävda en isolering med den beräkningen, att de fördelar vi skulle vinna genom att ha fria händer gentemot utlänningar skulle vara större än olägenheterna av, att våra inhemska författare icke finge åtnjuta verksamt skydd i utlandet. Emellertid är härmed icke sagt, att varje grundsats, som upptagits i konventionen skall införlivas med vår rätt. Så fullständigt likartade äro icke förhållandena, att en schablonmässig enhetlighet

Lagförslag om rätt till litterära och musikaliska verk.

(Forts.)

Lagförslag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk.

(Forts.)

påfordras. Konventionen förutsätter ock att vid en anslutning till densamma staterna i särskilda punkter kunna göra avvikelser, om de blott acceptera ett visst minimum av skydd, som då beredes alla konventionsstaters medborgare,

Genom detta lagförslags antagande skulle Sverige uppfylla de minimikrav, som upptagits i 1908 års reviderade Bernkonvention, en konvention, som på sin tid underrechnats av Sverige. Förslaget skulle på åtskilliga punkter gå utöver vad nu gällande lag innehåller. För att taga några exempel skulle den nya lagen tillerkänna skydd icke endast åt skriftliga alster utan även åt muntliga föredrag, varigenom man förebygger det icke alldeles okända missbruket, som uppkommer därigenom, att vetenskapliga föreläsare icke förmått hindra, att åhörare tryckt av och givit ut hans föreläsningar mot hans vilja.

Vidare innebär förslaget, att även andra reproduktionsrätt än tryck förbehålles författarens ensamrätt, såsom maskinskrift och hektograferad skrift och dylikt. Med fog har det ansetts oegentligt, att en författares alster, muntliga föredrag, eller utgivna manuskript, spridas genom maskinskrift eller hektograferad skrift och sedan gå i handeln utan möjlighet för honom att ingripa. Här är icke endast fråga om en författares ekonomiska intresse, utan han har givetvis också ett starkt personligt intresse av att hans alster icke givas ut i ett tillstånd, som han kanske icke själv godkänt eller innan han själv är beredd att utgiva dem.

Ytterligare skulle genom lagförslaget översättningsrätten förstärkas och förlängas att gälla lika lång tid som den ursprungliga författarrätten, under det översättningsrätten enligt nu gällande lag i regel endast skyddas i 10 år. En författare skulle för framtiden kunna hindra, att hans romaner dramatiseras mot hans önskan eller att vid överlåtelse av ett verk till en förläggare verkets form förändras på ett sätt, som han icke skulle vilja godkänna. Det är icke enbart ekonomiska utan framför allt rent personliga intressen som härvid beaktas i det nya lagförslaget.

Konstnärsrättens enligt gällande lag ofullkomliga skydd skulle i åtskilliga avseenden utsträckas. Så skulle exempelvis arkitekturen indragas under lagen och konstnärliga reproduktioner, icke blott såsom nu originalkonstverk skulle skyddas. Konstnärsrätten skall utsträckas till tiden och gälla lika länge som författarrätten. Vid utformning i detalj av detta rättsskydd för litterära, musikaliska verk och konstverk kunna naturligtvis olika meningar göra sig gällande.

Lagstiftaren bör icke i vällovlig omsorg om konstnärers och författares rätt till sina arbeten driva äganderättssynpunkten alltför långt. Såsom allmän grundsats gäller i så gott som alla länder, att dessa rättigheter upphöra efter ett visst antal år, så att verken sedan bli allmän egendom. Och ännu i andra avseenden kan det vara befogat att begränsa dessa rättigheter med hänsyn till hela samhällets intresse. All rättvisa uppfylles icke därigenom, att lagstiftaren utan vidare uppbygger författarrätten som äganderätt. Man bör i detta sammanhang märka, att författarskyddet i och för sig kan vara en ganska ofullkomlig garanti för en rättvis belöning åt upphovsmannen

till ett värdefullt verk. Ofta händer, att dussinförfattare skaffa sig förmögenhet, medan genier få svälta, och under sådana förhållanden är det icke något obehörigt intrång i den naturliga rättvisan, om lagstiftaren här och var ingripit reglerande och utformar författarrätten på det sätt att även andra behöriga intressen tillgodoses.

Lagförslag om rätt till litterära och musikaliska verk.
(Forts.)

Vid avvägningen av författares och andras intressen har utskottet nu i sitt utlåtande på vissa punkter kommit till en något avvisande ståndpunkt från den, som den kungl. propositionen intager. Det gäller huvudsakligen mindre väsentliga punkter, och jag skall icke närmare genomgå dem alla. Då utskottet exempelvis i § 2 något stärkt författarrätten i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag, är det en sådan punkt, varom visserligen olika meningar kunna råda, men skiljaktigheterna äro icke av någon större betydelse. På samma sätt är det med den skärpning av författarskyddet, som utskottet gjort i § 9 och även i § 12, på det senare stället till förmån för musikaliska verk. På alla dessa punkter har utskottet alltså ansett, att man bör gå något längre i skyddande av författares rätt, under det att Kungl. Maj:t tagit något större hänsyn till den stora allmänhetens intresse.

Beträffande en annan punkt däremot har utskottet gjort avvikelser från Kungl. Maj:ts proposition, som förefalla åtminstone mig mera betänkliga. Det är den, som behandlas i § 14 av lagförslaget och handlar om lånerätten mellan tidningar och tidskrifter, och där har utskottet tagit ett ganska väsentligt steg till att beskära denna hittills fria lånerätt. Enligt den kungl. propositionen skulle man här stå kvar på den ståndpunkt som den nu gällande författarlagen intager, och detta innebär, att man, när det gäller tidningar, tidskrifter och dylika publikationer, är berättigad att låna av varandra och utan tillstånd trycka av uppsatser och artiklar från den ena eller andra publikationen. Enligt gällande lag har endast stadgats den begränsningen i fråga om vetenskapliga avhandlingar, vittra verk och andra uppsatser av större omfång, att respektive författare eller tidning eller tidskrift kan göra förbehåll mot eftertryck, och detta måste då respekteras. Utskottet vill gå betydligt längre, det vill över huvud taget avskära lånerätten från och till en *tidskrift*. Det innebär alltså, att en vanlig tidning icke kan trycka av exempelvis en politisk tidskrifts uppsatser utan att ha inhämtat tillstånd från tidskriftens redaktion eller författaren, vem det nu är, som har författarrätten till uppsatsen.

Jag kan visserligen icke ha någon bestämd föreställning om, huru pass stora vanskligheterna kunna bliva för tidningarna genom att man på detta vis ytterligare begränsat den fria lånerätten, men nog förefaller det mig av vad som förekommit under ärendets förberedande behandling, som om det vore att gå onödigt långt. Jag erinrar om att i den kommitté, som utarbetat förslaget till dessa lagar representanten för pressen reserverat sig i denna punkt, och kommittén har också i sitt utlåtande citerat ett yttrande av publicistklubben, vari framställas ganska starka invändningar mot att på detta vis beskära den nu ganska fria lånerätten. Man kan ock tycka, att det egentligen icke har något större intresse att taga detta steg, om

Lagförslag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk.

(Forts.)

icke några önskemål i den vägen framkommit från dem, som äro närmast intresserade i saken, d. v. s. tidningarna och tidskrifterna själva, och jag förmodar, att publicistklubben i viss mån även representerar tidskrifterna. Det skulle då innebära, att man påtvingade dessa intressenter ett skydd, som de själva icke gjort anspråk på, och, så vitt man hittills kunnat döma, ha inga olägenheter förspotts av den fria lämerätten.

Det argument utskottet anfört, nämligen hänsyn till de internationella förhållandena, är givetvis ganska starkt. Det är nämligen så, att utskottet vill bringa vår lagstiftning i överensstämmelse med den reviderade Bernkonventionen. Detta är emellertid en punkt, där man mycket väl kan göra förbehåll gent mot denna Bernkonvention. Andra länder, exempelvis Norge och Danmark ha gjort förbehåll, och Sverige skulle därför genom att ansluta sig till konventionen på denna punkt gå längre än våra grannländer, vilka dock ha alldeles moderna författarlagar. Det förefaller mig, som om utskottet här resonerat alltför doktrinärt, och det är ganska vanskligt att kunna överskåda de svårigheter, som kunna uppstå för tidningarna genom detta stadgande. Emellertid tager jag för givet, att, då pressen har representanter i denna kammare, det från detta håll kommer att mera i detalj utvecklas, i vad mån utskottets förslag medför svårigheter.

För övrigt är det endast en viktigare punkt i detta lagförslag, som jag har anledning att beröra och det är, då utskottet utsträcker konstnärsskyddet att gälla även alster av konsthantverk och konstindustri. I denna punkt finnes egentligen ingen principiell meningskiljaktighet mellan den ståndpunkt den kungl. propositionen intager och utskottets. I den kungl. propositionen anses, att man för närvarande icke bör gå längre än här skett, och detta stödes på, att det blivit framhållet, att det är från mycket begränsat håll inom de intresserade kretsarna, som man verkligen önskar att få konstnärsskyddet utsträckt så långt. Denna fråga sammanhänger för övrigt med spörsmålet om utsträckt mönsterskydd; och då nu regeringen beslutat sig för att utsträcka mönsterskyddet till träindustrien och man förut hade skydd för metallindustrien, så var det för regeringen icke tillräcklig anledning att för närvarande taga det steg utskottet nu föreslår. Emellertid kan det på den punkten från regeringens sida icke möta nämnvärda betänkligheter att acceptera utskottets förslag.

Herr Alkm an: Herr talman! Det skulle egentligen vara ganska frestande att ur principiell synpunkt säga några ord om det lagkomplex, som här föreligger, men av flera skäl skall jag icke göra det nu. Jag inskränker mig till att peka på någonting, som redan i statsrådet Undéns anförande antydde, nämligen att den allmänna tendens, som under en följd av år yppat sig på den andliga äganderättens område, är rent motsatt utvecklingsgången på den materiella äganderättens område. Å den andliga äganderättens område är tendensen den att giva allt mindre rum åt de sociala synpunkterna, medan på den materiella äganderättens område den allmänna ten-

densen är att giva allt större och större rum åt dessa synpunkter. Att så skett och särskilt att den internationella lagstiftningen inom den s. k. Bernunionen gått i denna riktning beror givetvis därpå, att den andliga äganderätten är ett jämförelsevis sent begrepp. Man står sålunda beträffande densamma på en mera efterbliven ståndpunkt; men givet är, att det förr eller senare måste komma en reaktion på detta område.

Jag skall emellertid, som sagt, icke sysselsätta mig med denna lagstiftning ur mera principiell synpunkt hur frestande det än kunde vara och hur gärna jag än i viktiga punkter skulle vilja uttala en skiljaktig mening i förhållande till det föreliggande förslaget. Varför jag begärt ordet, är närmast för att till något mera ingående granskning taga upp en fråga, som även berördes från regeringsbänken nyss, nämligen frågan om den periodiska pressens lånerätt, sådan den är stadgad i § 14 av lagen om litterär äganderätt enligt det förslag, som nu föreligger från lagutskottet.

Jag vill icke fördölja, att då jag tagit kännedom om den ändring i Kungl. Maj:ts förslag, som lagutskottet i denna paragraf vidtagit, gick jag till slutet av betänkandet för att söka efter reservationerna, vilka dock till min förvåning voro obefintliga. Det föreföll mig verkligen rätt egendomligt, att lagutskottet enhälligt kunnat vara med om att tillstyrka riksdagen att antaga ett sådant stadgande i frågan, som det nu föreslagna. Statsrådet Undén har redan givit en framställning av skillnaden mellan å ena sidan den nuvarande lagstiftningen och det i närmaste överensstämmelse därmed stående stadgande, som Kungl. Maj:t föreslagit samt å andra sidan det stadgande utskottet med stöd av de sakkunnigas majoritet kommit med. Skillnaden är i all huvudsak den, att den lånerätt, som hittills fått tillämpas mellan alla slags periodiska skrifter, hädanefter endast får utövas mellan tidningar, men däremot icke mellan tidskrifter inbördes eller mellan tidningar och tidskrifter. När man tar del av ett sådant stadgande, vill man naturligtvis först och främst ha klarlagt, huru utskottet tänkt sig skillnaden mellan tidningar och tidskrifter, så att stadgandet överhuvud taget skall kunna bli tillämpligt i praktiken, eller m. a. o. huru det skall bliva möjligt för tidningar och tidskrifter att veta, vad de ha att rätta sig efter och huru det skall bliva möjligt för domstolarna att vid rättstvister avgöra, vad som är lagligt lån eller olagligt tillgrepp. Någon definition på skillnaden mellan tidning och tidskrift finnes emellertid icke i utskottets betänkande, och om jag går till de sakkunniga för att få reda på, vad skillnaden är, finner jag, att de för sin del tagit den saken ganska lätt. De sakkunniga skriva helt enkelt: »att i lag fastställa en bestämd gräns mellan de båda grupperna» — det vill säga tidningar och tidskrifter — »låter sig givetvis icke göra». Detta säges visserligen efter det de sakkunniga påstått, att det i praktiken icke möter större svårighet att bestämma skillnaden. Men nog är det rätt betänkligt att stifta en lag, enligt vilken en hittills gällande lånerätt mycket starkt begränsas och enligt vilken den nya gränsen anses så viktig, att det för över-

Lagförslag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk.

Fort.

Lagförslag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk.

(Forts.)

trädelse av densamma fastställes böter intill 2,000 kronor och skadestånd till det belopp det sedan kan bli fråga om, — men samtidigt glömmor man att tydligt draga upp den nya gränsen. och de sakkunniga, på vilka man stöder sig uttala t. o. m., att det »givetvis» icke går för sig att i lagen fastställa en bestämd gräns, där rätten slutar och orätten börjar. Jag får säga, att ett mera lättsinnigt sätt att stifta lag än detta har jag rätt svårt att tänka mig. Det är väl ändå orimligt att åstadkomma sådana bestämmelser samt fastslå stora bötesbelopp och skadeståndsskyldighet, men därvid icke ge klara bestämmelser, när denna rätt, som man lagligen skall ha, börjar eller slutar. Sådana lagar få vi väl ändå låta bli att stifta. Jag tror, att om det hade gällt något annat område, där sakkunskapen är litet allmännare, skulle man redan från början ha betackat sig för den sortens lagstiftning. Alltså: redan denna omständighet skulle för mig vara ett tillräckligt skäl för att yrka avslag på utskottets hemställan och i stället bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Men därtill kommer, att jag har även andra och enligt min mening mycket goda skäl för att yrka avslag å utskottets hemställan i § 14. Jag kan icke föreställa mig annat än att det närmast beror på bristande kännedom om hithörande förhållanden, att lagutskottet har kommit med ett sådant förslag som det gjort. Det förhåller sig nämligen så, att tidskrifterna för den dagliga pressen i det stora hela utgöra en synnerligen viktig, jag kan gärna säga oundgänglig hjälpkälla. De äro vår levande encyklopedi på olika områden av mänskligt vetande, där vi söka inhämta och följa med de nyaste rönen för att kunna meddela dem åt allmänheten. På en större tidning här i landet tager jag för givet, att man i regel håller sig med åtminstone ett eller annat dussin tidskrifter för att följa med och hålla allmänheten å jour med det nya på olika områden. Det förefaller mig då icke vara så särdeles praktiskt att avskära eller försvåra användandet av ett så nödvändigt andligt kommunikationsmedel som dessa tidskrifter. Jag vill för övrigt säga, att, om det skul'e så vara, att denna § 14, sådan lagutskottet föreslagit den, blir lag, förhållandena dock icke i sak komma att mycket ändras. Det material, som tidskrifterna innehålla, kan helt enkelt icke av pressen undvaras. Vi bli bara tvungna att i stället för att som nu lojalt använda det genom att citera tidskrifterna och artikelförfattarna, begagna detta material på ett mindre lojalt sätt. Man kan då av lagen rentav bli tvungen till stöld, om man förmenas en lojal lånerätt. Det kommer att gå till på det sättet, och det kommer icke att ändra något nämnvärt i själva användandet av tidskrifternas material. Det blir endast en skillnad i sättet för användningen, därom kan lagutskottet vara fullkomligt övertygat, men jag kan icke tro, att det kan vara i någons intresse att genom lagstiftningen föra över ett hittills lojalt och till allmänt gagn brukat förfaringssätt till ett förfaringssätt av den beskaffenhet jag nu antytt.

Jag skall icke upptaga tiden längre med detta, då kammaren väl helst ser, att man fattar sig så kort som möjligt, och inskrän-

ker mig därför till att redan nu meddela, att jag beträffande § 14 för min del kommer att yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Lagförslag om rätt till litte råra och musikaliska verk.

(Forts.)

Herr Bergman: Herr talman, mina herrar! Det yttrades en gång av Jean Jacques Rousseau och det står att läsa som inledningsord till en av hans mest berömda skrifter: »Allt är gott sådant det utgår ur Skaparens hand; allt försämras under människornas händer.» Man kunde nästan känna sig frestad att säga det samma beträffande detta förslag. Sådant det utgått från de sakkunnigas händer, som skapat det, var det ett mycket bestämt framsteg. Det har emellertid, sedan det undergått retouche av Kungl. Maj:t och även av utskottet, enligt min mening i åtskilliga avseenden försämrats.

För min personliga del har jag visserligen icke den ringaste anledning att klaga. Den motion i en detaljpunkt, jag tillåtit mig väcka, har enhälligt tillstyrkts; i det avseendet är jag således mycket tillfredsställd. Men det är en annan sak, som är än viktigare och som väl är att betrakta som själva huvudsaken i detta förslag och i avseende varpå hela den svenska författarvärlden enhälligt reagerat. Jag känner mig skyldig att framhålla dess synpunkter här, därför att dessa blivit i högsta grad förbisedda i utskottets utlåtande. Jag hade ämnat väcka en motion även om den saken, men då författarföreningens styrelse ingick med en skrivelse till utskottet, tog jag för givet, att saken i alla fall skulle bliva grundligt prövad i utskottet. Det förefaller emellertid som om utskottet tagit ifrågasvarande skrivelse särdeles summariskt. Det är dock att observera, att hela den svenska författarvärlden — som ju måste betraktas som i främsta rummet intresserad och sakkunnig — står enig i denna sak. Sveriges författarförening har enhälligt uttalat sig för ett avstyrkande av § 20, där det är fråga om den trettioåriga skyddstiden — föreningen vill ha den, fortfarande som förut, fixerad till femtio år — och häri har även Sveriges dramatiska författares förening instämt. Då jag icke vet, om det finnes någon mer medlem av någon av dessa korporationer här närvarande, anser jag mig såsom medlem av den förstnämnda förpliktad att göra gällande svenska författares synpunkter på denna viktiga fråga. De svenska författarna anse sin rätt lida obehörigt intrång genom den ändring, Kungl. Maj:t företagit i de sakkunnigas förslag. Det är att märka, att värdet av ett författarskap icke alltid, kanske icke ens i allmänhet, vinner ett fullt rättvist bedömande förrän ganska sent och stundom först efter det en tid, ofta icke så kort, hunnit förflyta efter en författares eller en musikalisk kompositörs död. Nog är det i sådana fall orättvist, att ett arbete, som utgivits av en författare, som kanske måst genomleva sitt liv i fattigdom, skall när det börjar ge vinst utlämnas åt det fria förläggarekonomiska intresset i stället för åt skaparens efterlevande. Man anlägger en alldeles felaktig synpunkt både i propositionen och i utskottsutlåtandet på denna fråga. Det torde vara själva uttrycket »äganderätt», som förvänder synen.

Lagförslag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk.

(Forts.)

Man inbillar sig, att det är något slags föråldrat monopol, författarna vilja upprätthålla, och ser man saken så, är det ju icke underligt, att man kommer till de slutsatser, som här framtråda. Men, mina herrar, vad är ett monopol i vanlig mening? Det är en anordning, varigenom en person eller en institution får exploatera ett visst av honom icke skapat produktionsområde med andras uteslutande. Detta förefaller ju för en nutida omfattning föga tilltalande. Men vem kan kalla det för ett oberättigat monopol, om t. ex. en hantverkare gör anspråk på det han själv tillverkat med egen hand och av egna materialier? Den mest elementära rättskänsla säger, att det såsom hans rättmätiga egendom bör tillhöra honom och, om han dör, hans arvingar. Vill man upphäva arvsrätten, à la bonne heure — det kunna vi diskutera. Men ingen har väl någonsin föreslagit, att en avlidens kvarlåtenskap skall stå öppen för vem som helst, som vill tillägna sig densamma. När det är fråga om upphävande i större eller mindre grad av arvsrätten, åsyftas väl alltid ändå, att det allmänna, att staten eller någon offentlig institution skall få fördelen därav. Och vore det så, att vad en författare skapat komme att tillfalla det allmänna efter skyddstidens utgång, så att staten finge övertaga författarens förutvarande rätt, då vore det reson i den tankegång, som ligger till grund för åtskilliga motioner i denna fråga: att nämligen det allmänna intresset bör gå före det enskilda. Men det är ju faktiskt så icke här fallet, utan nu blir det så, att när en författares rätt upphör, vem som helst utan vidare tillägnar sig hans andliga egendom, hans livsverk. I själva verket blir det någon smart förläggare, som är glad över att slippa betala, men som sannerligen icke underlåter att låta allmänheten betala till sig. Konkurrensen förläggarna emellan är icke mycket att lita på. Den uppväges av trustbildning, vissa förläggares större möjligheter att distribuera i bokhandeln m. m. Det ligger något oberättigat i, såsom samma motionärer påpekat, att förläggaren, även som det nu är, tager huvudförtjänsten av litterära skapelser, men det felet låter sig icke avhjälpas på den vägen, utskottet föreslår, däri ger jag utskottet fullkomligt rätt. Emellertid hoppas jag, såsom utskottet självt önskar, att en lag om förlagsrätt snart kommer till stånd, som kompletterar vår litterära äganderättslagstiftning.

Jag vill vidare slutligen påpeka, att om vi antaga denna paragraf, som utgör en högst väsentlig förändring av nuvarande förhållanden genom ett så betydande nedsättande av den litterära skyddstiden, komma vi i motsättning till grunderna för just den internationella konvention, som denna lag skulle möjliggöra en mer oerserverad anslutning till. Sverige har ju anslutit sig till den äldre Bernkonventionen men icke till den senare tilläggsakt vartill en anslutning enligt nu föreliggande lagförslag skulle göras möjlig. Samtidigt med att man försöker vinna det målet, tager man således bort en av de viktigaste grundvalarna för Bernkonventionen, nämligen den enhetliga skyddstiden. Nu är det visserligen sant, att i Bernkonventionen finns en klausul, som medger att så kan ske; men man torde dock icke ha tänkt sig, att det skulle ske utan föregående kon-

ferens med de stater, som anslutit sig till Bernkonventionen. Det har åberopats i den kungliga propositionen, och utskottet ställer sig även på den ståndpunkten, att de danska statsmakterna kanske skulle vara benägna att taga samma steg. Emellertid har den danska lagstiftningen icke gjort det ännu. I Danmark, Norge och Holland, länder som närmast äro jämförliga med vårt land, gäller auktorsrätten fortfarande 50 år efter författarens död. Detsamma är förhållandet med en hel mängd andra länder, som anslutit sig till Bernkonventionen, bland andra ett sådant litteraturens klassiska land som Frankrike. När man åberopar, att Danmark måhända skulle vara benäget att ändra sig och att i danska folketinget uttalats önskningsar härom, borde det dock tilläggas, att man samtidigt icke ifrågasatt, att detta skulle ske annat än efter föregående mellanfolkliga underhandlingar. Emellertid har Kungl. Maj:t icke gått den vägen, utan föreslår, att Sverige omedelbart skall besluta om saken och sedan inbjuda Norge och Danmark till samma beslut, så att man kan ha ett fait accompli att åberopa för de andra staterna. Jag undrar, om det är praktiskt att taga ett så brådstörtat initiativ i denna ekonomiska fråga och därmed taga fullständigt avstånd från den fordom tongivande och hädanefter säkerligen i ännu högre grad inflytelserika franska lagstiftningen.

Det är för övrigt ett misstag, att allmänhetens intresse skulle nämnvärt lida av nuvarande anordning. Skälet till förändringen skulle ju vara, att allmänheten skulle få billigare upplagor av vår äldre klassiska litteratur. Det har dock uppvisats med alldeles översägliga siffror i Sveriges författarförenings skrivelse till utskottet, att priserna på skyddade litteraturverk icke äro dyrare utan i många fall billigare än priserna på sådana verk, som icke åtnjuta skydd.

När således det enda skäl, som med något fog skulle kunna åberopas för denna förändring, tydligen icke håller streck, och när vi dessutom skulle ställa oss i motsättning mot övriga länder, som anslutit sig till Bernkonventionen, kan jag icke finna annat än att det vore oförsiktigt att nu besluta i överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t och utskottet på denna punkt föreslagit.

Jag skall därför tillåta mig för min del, herr talman, att yrka återremiss av § 20, när denna paragraf kommer att föredragas.

Herr Å k e r m a n: Herr greve och talman, mina herrar! Då jag nu går att yttra några ord med anledning av föreliggande lagförslag, får jag först uppriktigt säga, att det från min sida sker utan någon entusiasm. Det är nämligen så, att jag under utskottsbehandlingen i det längsta var av skiljaktig mening i flera viktiga punkter. Att jag icke kom att avgiva någon reservation, berodde närmast på, att jag kände mig tämligen ensam och rent ut sagt saknade mod att gå fram med en reservation. Då vi nu stå inför avgörandet, hava mina betänkligheter återkommit med förnyad styrka. Många skola kanske häri se en svaghet, men jag anser mig skyldig att öppet tillkännage min ställning till detta lagförslag.

Lagförslag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk.
(Forts.)

Lagförslag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk.
(Forts.)

Den paragraf, där jag och ett par andra ledamöter av utskottet länge förfäktat en mot majoriteten motsatt synpunkt, var först och främst § 14, som gäller publicistintresset. Denna synpunkt har nu ytterligare understrukits här av en tidningsman och jag skall därför icke trötta kammaren med den saken. Jag finner emellertid av vad han sagt mina farhågor bekräftade.

De andra punkter, där vi varit av skiljaktig mening, äro väl icke av samma eminenta betydelse som § 14, men i alla fall tillräckliga att vålla mig mycket stora bekymmer. Jag vill säga, att här enligt min mening finns mycket, som talar för att, då saken icke är så ytterst brådskande, man kunde lämna frågan öppen till framtiden. Därest ett yrkande om avslag på hela lagen kommer fram, ämnar jag icke att däremot resa någon invändning. Jag har nämligen också sagt mig, att de internationella förhållandena väl ännu äro så pass ostadiga och så många nya krafter under uppväxt, att det kanske kan väntas, att de synpunkter, som förut gjort sig gällande vid Bernkonventionen, skola få maka åt sig och tiden gå i en annan riktning.

Beträffande frågan om en förkortning av den nu gällande skyddstiden på 50 år, hade det nog varit lämpligt, om man kunnat gå fram gemensamt med vårt grannland Danmark på detta viktiga steg. Jag tror, att det hade varit gott i många avseenden.

Det är ju glädjande att detta lagförslag icke är en partiskiljande fråga. Alla sträva vi efter en rättvis balans mellan å ena sidan författareintresset och å andra sidan allmänhetens behov av god läsning. Att avväga dessa förhållanden jämnt är emellertid en ytterst svår fråga. Nu har den av regeringens ledamöter, som haft ordet, sagt, att han icke tyckte, att de ändringar, som av utskottet föreslagits, vore är särskilt stor vikt. Han menade kanske i jämförelse med hela lagens omfång, men ändringarna äro ju i alla fall ytterst ingripande, särskilt beträffande § 14.

Det är även en annan punkt av lagförslaget, som jag finner mycket betänklig. Det är den högst väsentliga utsträckning, som gjorts beträffande översättningsrätten. att från 10 år efter utgivandet övergå till 30 år efter författarens död. Om man tänker sig, att en man vid 25 års ålder ger ut ett arbete och lever till 70 år, skulle skyddsiden enligt förslaget alltså bli $35 + 30 = 65$ år, ett hopp alltså från 10 till 65 år. Nu vill jag visst icke förneka, att det juridiskt sett kan vara lämpligt, att göra den utjämning, som skett i lagförslaget, men jag fruktar för, att konsekvenserna kunna bli ganska betänkliga. Det är mer än ledsamt, att i utskottet icke suttit någon representant vare sig för författarvärlden eller tidningsvärlden. Det är ju alldeles uppenbart, att människor, som icke äro närmare inne i dessa förhållanden, skola ha mycket svårt även med bästa vilja i världen, att göra innebörden av denna lag fullt levande för sig. Att riktigt känna inom sig vad man lagstiftar om och vad de betyda, alla dessa små detaljer, dessa tusen ting, som kunna förekomma i det praktiska livet, är nästan omöjligt för andra än dem, som leva mitt uppe i detta. Den ärade ledamoten av regeringen, som

hade ordet, har också antytt, att det är svårt för dem, som icke äro fackmän inom litteraturen att fullt rättvist avväga ett sådant lagförslag. Kanske får jag tillfälle längre fram att göra ett yrkande i denna sak, men jag ville redan nu vid den förberedande behandlingen lämna kammaren en öppen bekännelse om min ställning till frågan, ehuru jag icke vågar hoppas, att kunna öva något större inflytande på kammarens ställningstagande till detta ärende.

Lagförslag om rätt till litterära och musikaliska verk.
(Forts.)

Herr ALEXANDERSON: Herr talman! För min del har jag icke alls samma deklARATION att avgiva som utskottets ärade vice ordförande, när han angav, att det var med tvekan han hade anslutit sig till utskottets hemställan och över huvud till hela tanken på en revision av lagen om äganderätt till skrift. Jag är för min del livligt övertygad om det riktiga och viktiga för vårt land, att vi nu skrida till en revision av 1877 års lag. Jag är även övertygad om, att denna bör ansluta sig så mycket som möjligt till 1908 års Bernkonvention så att situationen icke blir en upprepning av den, som till ringa heder för oss och till våra författares skada tidigare förelåg, nämligen att vi dröjde till att bli ett av de sista land, som anslöto sig till Bernkonventionen i dess ursprungliga skick.

Vi hava nu biträtt den revision av Bernkonventionen, som har ägt rum 1908 och för ratifikationen av denna är det nödvändigt att vi företaga en revision av vår äldre lag, eljest bli va stående här på detta område på en föråldrad ståndpunkt. Vi bli va ett land, som icke kan göra anspråk på att stå fullt i paritet med andra nu ida kulturländer. En invändning, som ofta göres at vi, såsom ett litet kulturland, icke skulle äga med de stora ländernas jänställda förpliktelse på denna punkt utan vara fullt berättigade att så att säga åka på snälskjuts på deras kultur, förtjänar enligt min tanke alldeles icke att vinna gehör. Det är klart, att ett litet lands kultur blir i hög grad beroende av de stora kul urerna, men det är en annan fråga huruvida det bör ske på så sätt att det andliga arbetets upphovs män därigenom skola gå miste om vad som dock allmänt erkännes vara deras verkliga rätt. Mot Bernkonventionens tillträddande i dess ursprungliga skick gjordes i vårt land på sin tid anmärkningar av alldeles enahanda typ som nu frams ällts emot vårt fullföljande av vägen, men likvisst fann riksdagen så småningom, att det icke var verkligt bärande skäl, som då framfördes, och jag hoppas, att riksdagen måtte beträffande den föreliggande frågan komma till motsvarande resultat.

Vad de två punkter angår, som här särskilt av föregående talare hava berörts, nämligen frågan om författarskyddets lägd och om 14 § om tidnings lånerätt, skall jag be att få redan på detta stadium av överläggningen, eftersom dessa saker berörts, v'tra några ord. Från herr statsrådet Undéns sida gjordes betänkligheter gällande emot utskottets ändringsförslag i § 14 och herr Alkman har ju sedan mera ingående sökt utveckla de farhågor, man ifrån pressens sida hyser och de betänkligheter man ansett sig även rent juridiskt

Lagförslag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk.

(Forts.)

sett kunna framföra emot den formulering, som kommitterade givit denna paragraf, och vilken utskottet nu oförändrad upptagit.

Jag vill då först och främst säga, att jag undrar, om man icke har litet missuppfattat hurudan situationen på denna punkt för närvarande är. Man har åberopat publicistklubbens gamla ståndpunkt att vi borde kvarbliva vid 1886 års konvention. Detta innebär bland annat en mycket fri lånerätt även i fråga om skönlitterära uppsatser, följetonger, romaner, noveller o. s. v. Men denna ståndpunkt är redan i Kungl. Maj:ts förslag uppgiven; Kungl. Maj:t har ställt sig på 1896 års tilläggskonventions ståndpunkt. Och den är också av publicistklubben själv i dess inlaga till lagutskottet uppgiven. Man vill således icke längre motsätta sig förbud även för tidning eller tidskrift att företaga lån av denna art. Men såvitt jag kunnat finna, är det väsentligen på denna punkt, som man förut inom pressen har rest motstånd, och väsentligen *här* som man befarat svårigheter. Man har ansett, att det särskilt för den ekonomiskt svagt sällda pressen innebär en betydande hjälp att kunna få utfylla sitt inne håll med förströelseläsning utan att erlagga betalning för denna; man kunde taga ur det stora utländska förrådet. Då man här frånsagt sig den ståndpunkten och går med på Kungl. Maj:ts förslag; då även publicistklubbens åberopade inlaga tydligt ställt sig på 1896 års parisdeklarations ståndpunkt, så är det vida mindre, som står kvar och skiljer, än som kunde tyckas framgå av exempelvis herr Alkmans anförande.

Denne ärade talare yttrade, att tidningspressen begagnar tidskriftslitteraturen såsom ett slags encyklopedi i aktuella frågor och att om denna källa bleve stängd, denna press ställdes inför tvånget att på ohederligt sätt begagna sig av vad de nu på fullt lojalt sätt få begagna. Detta uttalande uppenbarar, menar jag, att den ärade talaren missuppfattat vad den litterära äganderätten egentligen avser, vilket rättsskydd den avser att bereda, och att han därför också missuppfattat, vari olikheten i pressens ställning kommer att bestå, jämfört med den, vari den för närvarande befinner sig. Det är nämligen så, att vad som är skyddat genom den litterära äganderätten är icke de i ett litterärt verk nedlagda tankarna och åskådningarna. Dessa få av envar fritt tillägnas, få av en annan författare återgivnas och begagnas för att föra den andliga utvecklingen vidare. Denna användning av tidskriftslitteraturen, som är den för tidningarna viktigaste och förnämsta, står dem således fri liksom förut — utan att pressens män ett enda ögonblick behöva ha den obehagliga känslan att på smygvägar, på illojalt sätt, genom kringgående av lagen begagna sig av vad som finnes. Tvärtom, detta är ett kulturintresse; det är helt enkelt pressens egen kulturuppgift, som den — med lagstiftningens fulla gillande — utför, då den på så sätt sprider det andliga tankearbetets resultat vidare. Här är endast fråga om, huruvida den får begagna det i *oförändrad form*, helt enkelt trycka av hela tidskriftsartiklar.

Men även beträffande den frågan ber jag få fästa uppmärksamheten på 11 § punkt 1, som uttryckligen säger, »att vid författande

av nytt, i det väsentliga självständigt verk utgiven skrift eller offentligen hållet föredrag må begagnas på det sätt, att *ordagrant eller i sammandrag anföras delar därav, som återopas till bevis eller upptagas till granskning, belysning eller ytterligare utveckling*». Alltså, de viktigare poängerna och partierna i exempelvis en politisk tidskrifts artiklar står det visserligen en tidningsman fritt att saxa och sedan förse med den kritiska belysning eller med det instämmande och den närmare utveckling, som han finner lämpligt. Och det är den enda form, i vilken pressen egentligen har ett lojalt behov av att fritt begagna sig av tidskriftslitteraturen. Den står dem dock fortfarande öppen. Reflekterar man över vad jag nu framhållit, tror jag icke det kan sägas stå så mycket kvar ur rent saklig synpunkt av anmärkningen emot de sakkunniges och utskottets förslag.

Den ärade talaren på Göteborgsbanken gjorde emellertid slutligen gällande, att ur formell synpunkt, lagteknisk synpunkt, föreligger en betänklighet, som i och för sig vore för honom tillräcklig orsak, varför han måste yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag och därmed avslag på utskottets, nämligen att man opererade med de båda begreppen tidning och tidskrift utan att emellertid hava definierat vad man menade med det ena eller det andra. Man hade till och med erkänt, såsom skett i de sakkunniges motiver, att en teoretisk definition, som begränsade de båda begreppen, vore vanskelig att giva.

Jag ber till att börja med få påpeka, att den ärade talaren rådde i någon motsägelse med sig själv, då han med denna motivering biträdde Kungl. Maj:ts förslag. Det är nämligen så olyckligt, att även Kungl. Maj:ts förslag bygger, ehuru i en mera underordnad punkt, på skillnaden mellan begreppen tidning och tidskrift; man har olika regler om var ett förbud mot avtryckande av en artikel skall vara anbragt, allt eftersom artikeln förekommer i en tidning eller en tidskrift. Men än mer! I fortsättningen av samma stycke i Kungl. Maj:ts förslag till lydelse av § 14 ber jag få fästa talarens uppmärksamhet på, att det säges, att »vad nu är sagt om vetenskapliga avhandlingar och vittra verk gälla ock om andra uppsatser, så vida de äro *av större omfång*». Vad menas med »större omfång», herr Alkman? Det skulle väl vara något, som borde definieras och bestämmas; annars kan man väl icke grunda »en straffbestämmelse upp till 2,000 kronor», som den ärade talaren nämnde, på en sådan bestämmelse! Saken är den, att, då man gör ett nummer av att dock straffbestämmelser äro knutna vid dessa bestämmelser, så torde man förbise, att hela den immateriella rätten, icke blott författare- och konstnärsrätten utan även t. ex. patenträtten och varumärkesrätten, den är till sin rent juridiska struktur byggd så, att rättskyddet förstärks med kriminalisering. Även den, som gör intrång i patent, blir bötfärd för detta patentintrång, oaktat det i många fall kan vara ovisst, huruvida en verkligen gällande patenträtt existerar eller icke. Det är en olägenhet, med vilken man har att laborera på detta område, som emellertid beror på svårigheten att här meddela effektivt rättskydd utan förstärkning av straffsanktion. Men man skall icke överdriva betänkligheterna av detta. Lika litet som det skulle vara

Lagförslag om rätt till litterära och musikaliska verk.

(Forts.)

Lagförslag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk.

(Forts.)

så farligt i och för sig att använda en sådan bestämmelse som »av större omfång» i Kungl. Maj:ts förslag, lika litet behöves man vara orolig för den möjligheten, att tvekan i enskilda fall naturligtvis kan uppstå, huruvida en periodisk publikation är att beteckna som tidning eller tidskrift. Å ena sidan har ju onekligen den, som vill låna, den möjligheten att själv tillämpa regeln, att man skall vara försiktig, så att i fall han känner någon tvekan, han hellre underlåter att låna. Har han emellertid icke tillämpat den principen och i övertygelsen, att det gäller en tidning, företagit sig att låna ur vad domstolen betraktar såsom tidskrift, så är det uppenbart, att i ett sådant tveksamt fall risken för honom ingalunda ställer sig så svår. Domstolen tager ovillkorligen hänsyn till att misstaget var ursäktligt. För övrigt anser jag, att man måste giva de sakkunniga rätt däri, att, om också en teoretisk definition, som begränsar de båda begreppen i förhållande till varandra, är vansklig att formulera, skall det i praktiken mycket sällan visa sig verkliga svårigheter vid bedömande, huruvida det ena eller andra slaget föreligger. Detta om § 14.

Vad sedan angår det i rent motsatt riktning gående yrkandet av herr Bergman, att man i fråga om tidslängden för författarskyddet borde kvarbli vid nu gällande lags ståndpunkt — att således författarskyddet bör vara, som man brukar säga, 50-årigt, i stället för, såsom Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit, 30-årigt, så ber jag först och främst få fästa uppmärksamheten på att, om man här talar om 50-årigt och 30-årigt skydd, det är mycket lätt att låta ordet få makt över tanken. Det är icke fråga om en skyddsperiod av 50 eller 30 år, utan om en skyddsperiod, som räcker *hela författarens livstid och 50 — eller 30 — år därutöver*. Antag således till exempel, att en författare har — vilket icke kan sägas vara för lågt beräknat här i Sverige — tyngdpunkten av sin skönlitterära produktion vid 40 års ålder och att denna infaller år 1930, samt att han sedan avlider vid 70 års ålder, det vill säga 1960. Då skulle dessa verk, som publicerades omkring 1930, enligt nu gällande lag bli skyddade ända fram till år 2010, men enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag endast till år 1990. Det är i själva verket icke någon obetydlig tidrymd.

Talaren på Värmlandsbanken har åberopat, att åtskilliga andra länder hava längre tid än den nu föreslagna, men jag ber få fästa uppmärksamheten på, att all lagstiftning på detta område har kommit att ursprungligen utgå ifrån den felaktiga föreställningen, att man här rörde sig med en verklig äganderätt, och äganderätten betraktades såsom varande av evig natur. Därför kom författarrätten från början att bli evig. Sedan har man så småningom, med insikten att här gäller en rätt av helt annat slag som därför också bör regleras efter andra hänsyn, kommit att sänka tiden. Men det har skett så småningom och med en viss försiktighet.

Att det skulle vara för långt gånget för vår del att nu gå upp i linje med de länder, som redan hava nöjt sig med 30-årig skyddstid efter författarens död, tror jag för min del icke på, och den be-

visning, som den ärade talaren, herr Bergman, anförde, är icke ägnad att taga bort denna övertygelse. Skälet varför man icke vill hava alltför lång skyddstid är det, att man har den övertygelsen, att författaren och hans närmaste anhöriga icke bliva de som förmå att ekonomiskt utnyttja denna längre skyddstid. Antingen behåller författarens släkt inom sig författarerätten oavyttrad. Ett stycke fram i tiden kommer den då personer till godo, som ofta alls icke stått i närmare personligt eller skyldskapsförhållande till författaren. En författare blir kanske ryktbar först långt efter sin död; vinsten faller helt oförskyllt och oväntat ned på dem, som dåmera äro hans arvingars arvingar! Eller också föryttras författarerätten av stärbhuset. Och svårligen fås därför mera därför att skyddstiden är femtioårig än om den vore trettiårig. Det är en affär på alltför lång och oviss sikt. Vad man å andra sidan vill vinna är det, att det genom verkens frigivande skall bliva möjligt, att ett för nationens kultur betydelsefullt verk verkligen kommer ut, helst i billiga upplagor, och så blir folkets andliga egendom. Nu gjorde väl den ärade talaren gällande, att vi i det hänseendet icke skulle hava något att beklaga oss över i Sverige. Med ovedersägliga siffror skulle i Sveriges författarförenings inlaga vara ådagalagt, att allt i detta avseende vore riktigt väl beställt. Jag vill påstå, att det förhåller sig nästan tvärt om. Det är miserabelt ställt i vårt land i fråga om den form vari och det pris, vartill den äldre svenska andliga kulturens rika skatter i nuvarande tid ställas till folkets förfogande. Endast i några få undantagsfall, endast då det gäller de allra mest framstående författarnas mest kända verk, eller också då det gäller verk som icke egentligen synas förtjänta att leva eller i alla fall icke spela någon större roll för nationens kultur, men som lyckats behålla ett visst pikanteri- eller sensationsvärde, finnes det moderna och prisbilliga upplagor till det nuvarande svenska folkets tjänst.

Det är karakteristiskt, att i ett yttrande, som avgivits till försvaret för det av herr Bergman åberopade påståendet, ha såsom goda exempel på att fortfarande den klassiska litteraturen finnes tillgänglig i goda verk, pekats på att arbeten av August Blanche, av Marie Sophie Schwartz och någon tredje, mindre känd romanförfattare fortfarande äro tillgängliga. Ja, men det är icke det, det gäller, utan det gäller att den litteratur, som verkligen har betytt något och som fortfarande betyder något avsevärt för det svenska folkets odling, finnes tillgänglig, och detta är icke i rimlig omfattning förhållandet. Det sammanhänger visserligen med en olycklig omständighet, ett fel, som begicks vid 1877 års lags avfattande och som lyckligtvis kommer, vad vår äldre litteratur angår, att bortfalla med år 1927, men det är ingen anledning, varför vi för framtiden skulle stifta en lag, som i sinom tid komme att medföra olägenheter, liknande dem av vilka vi hittills hava lidit.

Jag tror således, att, om man tager behörig hänsyn å ena sidan till författarens intresse av att han själv och hans närmaste anhöriga skola få njuta den ekonomiska revenyen av hans verk,

Lagförslag om rätt till litterära och musikaliska verk.

(Forts.)

men å andra sidan också tager hänsyn till de allmänna synpunkter, jag nyss utvecklade, den ståndpunkt, som man här har intagit — 30 år efter författarens död såsom slutpunkt för skyddstiden — är ganska väl avvägd.

Herr Bäckström: Jag måste bekänna, att jag läste detta betänkande i går med växande förvåning, förvåning över hur man kunde finna ett enigt utskott bakom ett förslag, som utan tvivel går ut på att köpa fördelar för svenska författare, men köper dem orinligt dyrt, köper dem med väsentligt försvarande av det svenska folkets möjligheter att komma i beröring med den utländska kulturen. Jag hade tänkt mig, att utskottet åtminstone hade kunnat gå med på de motioner, som framförts av herrar Hansson och Björck och som innefatta de minimiförbättringar, jag anser att man borde hava vidtagit i lagen. Men när dessa icke äro medtagna, och då jag dessutom nyss fått höra utskottets vice ordförande, herr Åkerman, i ett synnerligen pessimistiskt uttalande skildra sin stämning med hänsyn till detta förslag, så inser jag, att det för närvarande icke finnes något annat att göra än att framställa det yrkande, som herr Åkerman tvekade att göra, och ber jag därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Alkman: Herr talman! Det var med rätt stora förväntningar, som jag hörde den mycket skarpsinnige jurist, som företrädesvis har fört utskottets talan, begära ordet. Jag väntade att av honom få en förklaring, en juridisk förklaring på, huru man inom utskottet hade tänkt sig, att den av mig underkända § 14 skulle kunna bliva rimlig i tillämpningen. Någon sådan förklaring fick jag icke.

På mina anmärkningar rörande tillämpligheten av § 14, sådan som jag ser den, fick jag egentligen intet annat svar än en erinran om att i Kungl. Maj:ts förslag funnos orden »av större omfång» såsom karakteristikum för artiklar, som äro skyddade, under det att artiklar, som icke äro av större omfång, äro i vissa fall oskyddade. Kan jag nöja mig med en så elastisk distinktion som skillnaden mellan större omfång eller icke större omfång, bör jag också, förmenade den ärade talaren, kunna låta mig nöja och själv försöka att utan lagens hjälp komma till rätta med vad som menas med tidskrift å ena sidan och tidning å den andra. Jag får säga, att jag icke anser mig bättre ställd efter denna hänvisning; jag tror, att det för mig är vida lättare att skilja mellan en »större» artikel och en »mindre» artikel än det i många fall skulle vara att på förhand säga, huruvida en domstol skall anse att en viss publikation är att räkna såsom tidskrift eller som tidning. Jag skall taga ett par praktiska exempel för att visa, hur svårt det kan vara — ett par svenska exempel. Å ena sidan hava vi en publikation som heter *Idun*, som utkommer i åtskilliga sidor en gång i veckan, å andra sidan en dyl'k, som även utkommer varje vecka i åtskilliga sidor, nämligen *Forum*. Jag kan för övrigt taga ännu ett par exempel:

Familjejournalen, vilken utkommer en gång i veckan med ett åtskilliga sidor stort nummer och likaså Veckojournalen. Jag har nu nämnt fyra olika publikationer. Vilka av dem skall betraktas såsom tillhörande gruppen tidningar och vilka gruppen tidskrifter? Jag för min ringa del åtager mig icke att avgöra, huru den ena eller den andra domstolen skulle ställa sig till den frågan. Det är möjligt att någon skulle anse Forum som tidskrift men Idun som tidning. Men det är lika möjligt att de skulle säga något helt annat.

Vad beträffar utländska tidskrifter så begagnas de av den svenska pressen i stor utsträckning — de, som jag håller på min redaktion, äro över tjugu stycken och bland dem en stor del som med ungefär lika goda skäl kunna hänföras till tidningsgruppen som till tidskriftsgruppen. Det finnes t. ex. en veckoskrift, Scientific American, om vilken jag är fullkomligt osäker huruvida den skulle anses höra till tidningar eller tidskrifter. Det ligger för mig fullkomligt i det blå, hur jag skall tillråda mina redaktionsmedlemmar att behandla denna och åtskilliga andra av mig abonnerade publikationer, därest lagutskottets § 14 blir lag. Däremot har det icke vållat mig några större svårigheter att klara frågan, huru man skall behandla tidnings- eller tidskriftsartiklar med hänsyn till deras omfång. Det har gått ganska hyggligt för sig hittills. Ibland har man naturligtvis gjort sig skyldig till ett misstag och på grund av detta några gånger blivit föremål för ersättningsanspråk, det skall jag erkänna men nog känner jag mig betydligt tryggare, när jag skall avgöra den frågan, än då det gäller att avgöra frågan, huruvida en viss publikation av de många, många gränfallen skall räknas till den ena sortens publikation eller till den andra, till tidningar eller tidskrifter.

Jag trodde, då den ärade talaren gick in på denna fråga, att han gent emot mig skulle fästa sig vid att även i Kungl. Maj:ts förslag finnes en viss distinktion mellan tidningar och tidskrifter, och det gjorde herr Alexanderson också. Den distinktionen har även jag uppmärksammat, men den har icke förskräckt mig, av det skälet att där ligger det på det sättet, att den utgivare, som vill åtnjuta skydd enligt lagen, har alltid, om han är tveksam om huruvida hans publikation är att räkna som tidning eller som tidskrift, tillfälle att sätta sitt publikationsförbud före artikeln och icke bara i början av numret, och är på så sätt alltid skyddad. Den däremot, som *använder* publikationen, har bara att se till huruvida utgivaren gått till väga på det ena eller det andra sättet, och därmed är han skyddad för rättstvister och trakasserier. Det råder således icke någon verklig svårighet på grund av den distinktion, som finnes i § 14, enligt Kungl. Maj:ts förslag. Detta om detta.

Den ärade talaren ville emellertid också göra gällande, att jag icke rätt uppfattat rättsskyddets beskaffenhet. Han trodde, att jag menade, att det icke bara är formgivningen, som är skyddad, utan att själva tankarna och åskådningarna också skulle vara skyddade, alltså att tankarna icke längre äro tullfria enligt den paragraf, som det här gäller. Nej, det har jag icke gjort. Jag har fullt ut givit

Lagförslag om rätt till litterära och musikaliska verk.
(Forts.)

Lagförslag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk.

(Forts.)

akt på vad lagen innehåller i fråga om bearbetningsrätten. Det är den rätt, som är angiven i § 11. Det vill emellertid ganska mycket till för att en artikel skall anses vara bearbetning och icke eftertryck, och för dagspressen med dess brådskas blir det ofta nog omöjligt att på det sättet omarbota materialet. Man får naturligtvis låta bli det, när man ej längre har rättighet att låna ett stycke och helt lojalt som hittills citera författaren och publikationen.

En annan sak, som också slog mig, under det herr Alexanderson hade ordet, var, huru litet han egentligen — det är för resten helt naturligt — kan se på tidskrifter med journalistens blick. Han har icke tänkt på det myckna rena dagsnyhetsmaterial, som finnes i tidskrifterna, vilket tidningarna också med stor fördel kunna begagna sig av och som det säkerligen aldrig varit Bernkonventionens författarnas mening att undandraga den fria publikationen men som, genom en sådan lagstiftning, som här ifrågasättes i § 14, skulle undandragas dagspressen. Det är vissa tidskrifter, som utom sådana längre artiklar, vilka med rätta böra skyddas på ett eller annat sätt, även innehålla en massa stoff, vilket det kan vara värdefullt att få använda och meddela sina läsare, men som man med denna lag icke skulle ha rättighet att använda, till skada för den svenska allmänheten.

Jag vill korteligen säga, att jag icke i något avseende har fått min övertygelse rubbad av det försvar för utskottet, som herr Alexanderson förebragt, och vidhåller till alla delar den uppfattning, jag i mitt förra anförande gav uttryck åt.

Herr Bergman: Herr talman! Herr Alexanderson erinrade om att de pris, till vilka den svenska litteraturen för närvarande tillhandahålles vårt folk, äro sådana, att förhållandena i detta avseende äro alldeles miserabla. Det är fullkomigt riktigt. Men vad är orsaken till detta, mina herrar? Är det skyddet för författarnas rätt? Jag skall be att få anföra ett litet exempel, som kan åskådliggöra det. Det utgives i dessa dagar här i landet ett mycket allmän spritt verk, ett av landets mest spridda, i dess fjärde upplaga. Bandet kostar 28 kronor. Av dessa 28 kronor erhåller författaren 75 öre. Ifall förläggaren vore fri från författarens rätt, skulle han kunna ge ut verket för 27 kronor 25 öre. Det vore skillnaden. Det spelar således en ytterst obetydlig roll. Ifall det är en bok med väsentligt lägre pris, kommer det att spela en så obetydlig roll, att man kan säga, att dess inverkan är absolut lika med noll. Vad som gör, att böckerna äro så dyra, är papperspriset, tryckningskostnaderna, häftnings- och bokbinderikostnaderna. Som vi veta, hava dessa kostnader stigit i alldeles oerhörd grad under den sista tiden. Vi befinna oss nu i alldeles abnorma förhållanden i dessa hänseenden.

För att visa, att detta skydd för författarens rätt icke har det ringaste inflytande på utgivandet av den gamla och gedigna klassiska litteraturen, vilken genom denna lagändring skulle undandra-

gas skydd, ber jag att få erinra därom, att i Frankrike, där man har ett fullt utbildat sådant skydd, finnes ingen brist på billiga klassikerupplagor för 10, 20, 50 centimes, franc o. s. v. och det av de allra yppersta författarna, även av relativt sent datum. Och för övrigt, den litteratur, som här i landet är dyrast, och som man här synes tro bli dyrare, om utsträckt skyddstid bibehålles, det är just den aktuella nya litteraturen, som även enligt utskottets förslag skulle vara indragen under den trettioåriga skyddstiden. Jag kan således icke finna de skäl, som herr Alexanderson ur den synpunkten åberopade, hava den allra ringaste bärkraft.

Herr Alexanderson yttrade vidare, att det icke vore någon rättvisa i att en avlägsen släkting till en författare lång tid efter dennes död skulle få njuta fördel av vad denne hans avlägsne frände hade skapat. Jag vill gärna medge, att det kan på sätt och vis vara riktigt. Men äger den vilt främmande person, vilken som helst, som behagar såsom förläggare lägga embargo på ett av en stor författare skapat verk, någon större rättighet att taga förtjänsten därav än exempelvis författarens sonson? Det kan jag icke inse.

Så sade herr Alexanderson, att det av författarlöreningen hade åberopats, att August Blanches och Marie Sophie Schwartz' arbeten, trots att det fanns auktorskydd för dem, kunnat utgivas i ytterst billiga upplagor, och dessutom var det »en tredje, mindre känd författare», vars namn herr Alexanderson icke erinrade sig. Jag ber att få upplysa om, vilken denne tredje författare är. Det var Esaias Tegnér, som åberopades, och om honom sägs det, att hans poetiska verk kunde utgivas i en upplaga för två kronor, ännu på en tid, då författarskyddet gällde för Tegnér's verk, och då således hans efterkommande kunde ha någon liten behållning därav. Men om det var några få ören — jag tror icke, att det var ens så mycket, icke ens ett öre för varje exemplar — som dessa efterlevande fingo för denna upplaga, så spelade det ju icke någon roll, praktiskt sett, i avseende på priset.

Jag kan icke se, att de skäl, som här äro anförda, äro av den bärkraft, att de kunna hindra en anslutning till det återremissyrkande beträffande 20 § i avseende på den trettioåriga skyddstiden, som jag skall tillåta mig framställa.

Herr Olsson, Oscar: Det är därför, att folkbildningen och folkkulturen alldeles särskilt skulle komma att skadas och lida intrång i sin utveckling genom detta lagförslags antagande, som jag ber att få ansluta mig till herr Bäckströms yrkande, att kammaren måtte avslå det.

Jag skall först be att något få uppehålla mig vid herr Bergmans sista anmärkning. Jag tror, att det delvis var en missuppfattning av herr Alexandersons yttrande, som föranledde den replik, som herr Bergman nu gav. Ty såvitt jag uppfattade herr Alexanderson rätt, påpekade han att det var omöjligt att *erhålla* åtskilliga av de svenska klassiska diktarnas verk under nuvarande monopolförhållanden, och det är alldeles riktigt. Herr Alexandersson har rätt i att det

Lagförslag om rätt till litterära och musikalska verk.

(Forts.)

Lagförslag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk.
(Forts.)

råder miserabla förhållanden i fråga om möjligheterna att få de stora andliga skatterna av våra stora diktare och författare ut till det svenska folket. Det är fullkomligt orimligt, att enskilt monopol skall hindra svenska folkets stora massa att komma i åtnjutande av det bästa, som är skapat i svensk kultur. Det finns således, såvitt jag kan se, icke den allra ringaste anledning att kräva utsträckande av den privata äganderätten för arvingarna, mer eller mindre avlägsna släktingar, utöver vad utskottet här har föreslagit. Herr Bergman ville anföra såsom exempel, att man i Frankrike, där detta skydd finnes, kan komma över klassisk litteratur i upplagor till 10 centimes. Ja, för allt i världen, men det är dock skillnad mellan ett folk på bortåt 40 miljoner och ett folk på 5 miljoner, när det gäller exploateringsmöjligheterna beträffande de klassiska verken.

Herr Bergmans andra invändning, då han frågade, om det vore bättre, att en vilt främmande person finge tillfälle att exploatera en stor diktare än en sonson eller en avlägsen släkting, har knappast med denna sak att göra. Här är frågan: vad är det som gagnar folket, vad är det som gagnar kulturen i landet? Om vi ha monopol, kommer detta alltid att exploateras till folkets skada. Om vi icke ha monopol, kommer denna andliga egendom också att exploateras, men så att folket kan komma i åtnjutande av dessa kulturens skatter på ett helt annat sätt än ifall monopol finnes. Det är just därför det är av den allra största vikt, att detta monopol icke sträcker sig längre än nödvändigt är. Från den synpunkten har jag synnerligen stora sympatier för den motion, som väckts i andra kammaren och som vill begränsa arvingarnas äganderätt till en författares produktion till femton år. Jag vill säga, att jag tycker, att en stor författare bör tänka något på sitt ansvar åt annat håll än endast åt arvingarna. En stor diktare är icke en företeelse, som helt och hållet står på egna ben, isolerad från den kultur, i vilken han lever. Han bör ha sin ansvarskänsla riktad även mot den kulturen och vad som bär den uppe. Och ansvarskänslan mot denna kultur borde, förefaller det mig, vara fullt så stor som ansvarskänslan gentemot arvtagarna, även om dessa skulle stå honom ganska nära. För övrigt måste jag säga, att just på de sista av dessa dagar hava arvingarna till en stor svensk kulturpersons efterlåtenskap tillgripit sådana former, då det gällt för ett förlag att få denna efterlåtenskap ut till svenska folket, att det visst icke förefinnes några som helst anledningar att medgiva vidare skydd för dessa, finansiellt otvivelaktigt mycket högt begärade arvtagare.

Det är emellertid en sak, som är betydligt viktigare för den svenska folkbildningen än t. o. m. denna fråga och det är just vad herr Bäckström var något inne på. då han uttalade att det icke precis kunde vara rätt att avskära åtskilliga starka och rikt givande förbindelser mellan svenska folket och de stora internationella kulturströmningarna. Även herr Åkerman var något inne på denna sak, då han påpekade, att, som det nu är, blir ett värdefullt och betydelsefullt utländskt arbete fritt här i Sverige på vårt språk tio år efter utgivandet. Enligt detta lagförslag skulle skyddsätten utsträckas

över kanske et helt sekel. Jag får säga, att det är ett bra stort steg. Det kan mycket väl diskuteras, om det vore lämpligt att skyddsrätten utsträcktes utöver de tio åren under författarens livstid, men det är en annan sak. Det är dock i så fall författaren själv, skaparen, som kommer i åtnjutande av den ekonomiska vinsten av sitt verk, men att sedan även hans arvingar skola skyddas till översättningsrätten, förefaller mig vara fullkomligt onotiverat, när man tager hänsyn till den stora skada, de stora svårigheter, som det internationella kulturarbetet därigenom blir utsatt för.

Lagförslag om rätt till litterära och musikaliska verk

(Forts.)

Jag vill med ett exempel påvisa, att vad jag här säger icke är tomma teorier och spekulationer. Före världskriget fingo vi till, som det föreföll, orimligt billiga priser och i utmärkt utstyrsel åtskilliga av världslitteraturens och världskulturens mästerverk översatta till svenska. Det var åtskilliga av dessa 25-öres böcker i mycket god utstyrsel, vilka visst icke äro att beteckna som förströelse-litteratur utan tvärtom höra till något av det bästa, som kulturen har skänkt mänskligheten och som på detta sätt blev den svenska allmänhetens egendom. Denna svenska allmänhet var också tack-sam därför, och den verkligt gedigna, stora litteraturen fick också en spridning i Sverige i sådan utsträckning, som man förut icke skulle drömt om.

Möjligheterna för en dylik utveckling just vad den modernaste stora litteraturen beträffar skulle i stor utsträckning helt avskäras genom införande av bokförläggarmonopol intill trettio år efter en stor författares död. Vilka skulle här i Sverige hava glädje av översättningsskyddets utsträckande på föreslaget sätt? Jo, kanske ett halvt dussin, kanske några flera, stora svenska författare, vilka ändå på grund av sin ställning och för övrigt också på grund av den svenska kulturens nivå under sin livstid hava tillfälle att föra en tillvaro till följd av sina författarhonorar och översättningshonorar — i all synnerhet om skyddsrätten utsträcktes till deras livstid — en tillvaro som visst icke kan kallas en författarproletariatillvaro. De skulle samla mångdubbla rikedomar mot de förmögenheter de nu komma upp till och deras efterlevande och släktingar i avlägsnare eller närmare led kanske ännu större. Och för dessa, ett halvt dussin familjers skull, skall det svenska folket avskäras möjligheten att i upplagor till rimligt och billigt pris komma i åtnjutande av den internationella kulturens skatter. Jag vill fästa uppmärksamheten på, hur lätt tillgängliga de klassiska verken i verkligt gediget utstyrda folkupplagor äro i de stora kulturländerna. Och jag vill samtidigt också fästa uppmärksamheten på, hur man även i vårt lilla land kunnat ge ut, då man varit fri från monopolrätten, goda och lika billiga upplagor, men jag vill också fästa uppmärksamheten på, hur detta för framtiden blir omöjligt genom ett bifall till denna lag.

Jag anser således, att denna lag helt enkelt skulle betyda en kulturfara för landet, en direkt fara för folkbildningen och dess utveckling. Denna lag måste genomses och begrundas, den måste genomarbetas så, att man kommer till andra resultat på en hel del

Lagförslag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk.
(Forts.)

punkter — det har ju framförts även andra synpunkter än dem som jag framfört i fråga om litteraturen — innan vi kunna antaga den. Jag tror, att det svenska folket såsom kulturnation kan stå för ett uppskov för ett ordentligare genomtänkande och bearbetande av denna lag, innan det ansluter sig till de internationella reglerna och bestämmelserna.

Herr statsrådet U n d é n: När jag nyss hade ordet trodde jag mig med tillfredsställelse kunna å regeringens vägnar konstatera, att kammaren snart nog skulle fatta beslut i huvudsaklig överensstämmelse med utskottets förslag, så att dessa lagar skulle komma i hamn. Nu har det överraskande inträffat, att från ett par håll i kammaren framställts yrkanden om avslag på hela denna författarlag.

Motiven till dessa avslagsyrkanden ha, såvitt jag kan se, koncentrerat sig på frågan om författarrättens längd och den därmed sammanhängande frågan om översättningsrättens längd. Senast av herr Oscar Olsson ha nu yttrats ganska starka ord om att det för oss vore en kulturfara och att vi skulle avskära oss från våra förbindelser med de internationella kulturströmningarna, om vi här respekterade dessa förläggarmonopol och alltså omöjliggjorde, att den internationella kulturens bokskatter komme den svenska allmänheten till godo för billigast möjliga pris. Det förefaller mig dock, som om vi också hade förpliktelser i annan riktning mot den internationella kulturen. Det kan icke vara riktigt, att Sverige ställer sig fullkomligt ensamt bland alla kulturnationer och sedan, under åberopande av att det vore en kulturfara att ställa sig i jämbredd med övriga civiliserade stater, söker behålla den undantagsställning, som vi för närvarande hava, och på bekostnad av, icke endast de internationella, utländska förläggarna, utan också de utländska stora författarna tillgodogöra oss deras verk.

Det har sagts, att det icke finnes någon anledning att låta skyddstiden för översättningsrätten sträcka sig över författarens livstid. Jag undrar, hur en författare skulle kunna få något betalt för sitt verk, om förläggaren på förhand skulle veta, att rättigheten upphör, när författaren dör. Det är ju alldeles självfallet, att man måste ha en något så när avrundad tid utöver författarens livstid, om det över huvud taget skall vara möjligt för en författare att så att säga diskontera det ekonomiska värdet av sitt verk. Jag skulle lättare ha förstått den siste ärade talaren, om han hade sagt, att hela denna metod för författarnas belöning eller för sättet att giva författarna ekonomiskt erkännande för deras verk är orktigt, och om han t. ex. hade sagt att författarna borde på något sätt erhålla understöd från det allmänna och deras verk omedelbart bli allmän egendom. Men om man icke har någon sådan metod att föreslå, utan anser att författarskyddet genom lagstiftningen skall utbildas så, att det kan bli ett ekonomiskt värde för författaren, då kan man icke tillmäta detta författarskydd så snävt, att en förläggare icke vågar betala något för de alster han skall köpa. Det är ju givet, att det i vissa fall kan

inträffa, att en oförtjänt vinst kommer en förläggare till del; men i det stora hela får man väl ändå antaga, att verkligen detta författarskydd, sådant det är, renderar författaren själv den största vaktan, att alltså just möjligheten för honom att vid överlåtelse till förläggarna räkna med en tämligen lång tid gör, att han kan få större ersättning än han eljest skulle kunna få. Sedan blir det givetvis en annan fråga, som icke är upptagen i denna proposition, hur lagstiftningen skall kunna ingripa beträffande förlagsavtalsfrågan. Denna fråga brukar icke anses höra hemma i en författarlag. Den har icke varit föremål för utredning, och de stater, som hava en lagstiftning på det området, hava särskilda lagar därför vid sidan om lagstiftningen rörande författarrätten. Jag erinrar också om att hela denna fråga icke är föremål för behandling i Bernkonventionerna. Vill man alltså ingripa mot ett obehörigt förläggarmonopol, synes den rätta vägen vara att göra det i en särskild lagstiftning angående förlagsavtalet, och icke att här på samma gång beskära författarens fullt legitima anspråk.

Lagförslag om rätt till litterära och musikaliska verk.
(Forts.)

Sedan skulle jag endast vilja yttra ett ord om lånerätten. Det är ju den andra punkt, som här varit föremål för någon vidare debatt. Herr Alexanderson yttrade, att redan propositionen i det fallet hade uppgivit den ursprungliga Bernkonventionens ståndpunkt. Det kan man dock icke säga. Propositionen står ju fortfarande på samma grund som den gällande lagen — d. v. s. detta innebär bl. a., att även i fråga om följetongsromaner och noveller fordras förbehåll mot eftertryck för att författarrätten skall behöva respekteras, när de förekomma i tidningar och tidskrifter. Det är alltså den ståndpunkt, som vi ansett vara den ursprungliga Bernkonventionens, men som ändrades år 1896 genom parisbeslutet, ehuru väl det som bekant råder olika meningar om huruvida detta senare beslut verkligen var en ändring, eller om icke vår ståndpunkt i frågan möjligen står i strid även mot den ursprungliga bernkonventionen. Emellertid gick vår lag redan från början ett stycke längre än den ursprungliga bernkonventionen, så till vida att vilka artiklar som helst kunna skyddas mot eftertryck genom ett förbehåll, om de äro av större omfång. Vår lags ståndpunkt sammanfaller alltså icke riktigt vare sig med den ursprungliga bernkonventionen eller med parisbeslutet, och i propositionen har den tidigare ståndpunkten icke uppgivits, utan vi hava anslutit oss till nu gällande lag. I fråga om publicistklubben synes nu, av utskottets referat att döma, som om publicistklubben numera icke hade så starka betänkligheter mot att ansluta sig till parisbeslutet och alltså göra följetongsromaner och noveller i tidningar skyddade utan hänsyn till särskilt förbehåll. Och om publicistklubben har tagit detta steg, lär det icke möta någon invändning från Kungl. Maj:ts sida. Över huvud taget är väl denna fråga icke så stor, att den kan leda till ett förkastande av hela detta lagförslag.

Herr Alexanderson: Herr talman! Jag skall till en början be att få erkänna, att jag gjort mig skyldig till en förväxling, då jag antydde, att Kungl. Maj:ts förslag skulle stå på 1896 års kor-

Lagförslag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk.
(Ports.)

ventions grund. Så är icke fallet. Däremot har publicistklubben, såsom jag nämnde, uppgivit sin gamla ståndpunkt, och med hänsyn därtill kan alltjämt fasthållas, att i och med att man erkänner, att följetongsromaner och noveller skulle vara föremål för skydd, är det principella motståndet uppgivet och frågans praktiska dimension starkt reducerad.

Jag begärde emellertid ordet, dels för att peka på den motsättning, som gjort sig gällande mellan olika talare, vilka synas hava kommit till ungefär samma resultat i frågan, huruvida denna lag bör antagas eller icke, dels för en kort replik till herr Bergman.

Vi hörde herr Bäckström åberopa den tveksamhet, som vice ordföranden i utskottet förklarar sig hysa gentemot lagen, och därigenom stärkas i sin egen tveksamhet. Men samtidigt hörde vi vice ordföranden i utskottet uttala, att han tvekade att skära ned skyddstiden från femtio år till trettio år, förrän eventuellt i samband med att våra grannländer vidtaga en sådan åtgärd. Herr Bäckström återigen förklarade, att han för sin del på sin höjd kunde sträcka sig till ett skydd, som påyrkas i en viss här avgiven motion, vilken vill hava skyddstiden nedsatt till 15 år. På samma sätt stå herrar Bergman och Oscar Olsson, ehuru eljest ofta av ganska liknande åsikter, i denna punkt rakt emot varandra. Herr Bergman uppträder som författarintressets försvarare och vill ha skyddstiden utsträckt till femtio år. Herr Oscar Olsson vill särskilt beträffande översättningar hava den nuvarande korta skyddstiden bibehållen.

Om de skäl, som här gjorts gällande för att man icke skall taga detta steg framåt i avseende på författarrätten, har herr statsrådet Undén yttrat sig på ett sätt, som för mig gör det överflödigt att uppehålla mig närmare vid den frågan. Jag vill bara ytterligare tillägga, att det borde vara mycket starka skäl, som skulle behöva anföras för att man fortfarande skall nöja sig med att ha det så plott rigt som man nu har det, i det att skyddet beräknas för olika tidsperioder i olika avseenden.

Och det har verkligen icke anförts tillräckliga anledningar att icke bestämma en och samma skyddsperiod såväl i fråga om delbart eftertryck som ifråga om översättning och i fråga om andra sätt att eftergöra litterära verk, med begagnande av den form de av sin upphovsman fått.

Beträffande en liten replik av herr Bergman, vill jag upplysa om, att den av mig antydda romanförfattarens namn, som jag för ögonblicket hade glömt, var icke Esaias Tegner utan — Herman Bjursten, vilket ju är ett stycke längre ned på skalan. Det framgår av sid. 17 i utskottsutlåtandet.

Då det gjorts gällande, att man just i länder med lång skyddstid har den klassiska litteraturen tillgänglig i mycket billiga upplagor — det var herr Bergman som särskilt påpekade det — vill jag erinra om att här är den punkt, där man med verkligt fog bör taga hänsyn till att vi äro ett litet kulturfolk. De stora kulturländerna hava en publik så stor, att det kan vara lönande för en förläggare att i stor utsträckning lägga upp även halvt bortglömda men för den na-

tionella kulturen viktiga författare. Hos oss blir ett dylikt utgivande en vida vanskligare sak och bör på allt sätt underlättas. Herr Bergman sökte visserligen med siffror visa, att det ekonomiskt icke betyder så mycket om man skyddar verken eller om man icke gör det; ty, menade han, förläggarens kalkyler ställa sig icke så olika i ena eller andra fallet. Men vi ha en sak ytterligare att räkna med, förläggartrohheten, obenägenheten hos förläggaren att verkligen vidtaga åtgärder för utgivande av det verk, på vilket han så att säga sitter, — såvida han icke kan vänta sig någon mera avsevärd förtjänst därav. Man kan vilja säga, att de litteratursällskap, som intressera sig för andlig odling, kunna vända sig till förläggaren och av denne skaffa sig rätt att ge ut arbetet. Men det ställer sig i praktiken helt annorlunda, om de icke behöva vara beroende av förläggarens tveksamhet att lämna ifrån sig utgivningen av ett verk, om vars ekonomiska förmåga att giva avkastning han visserligen är osäker, så att han själv icke vågar något för utgivningen, men å andra sidan nog säker för att icke heller giva ifrån sig de möjligheter till reveny, som kunna uppkomma, om det skulle visa sig, att denna författare är något, som man kan förtjäna på.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till § 1 i utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Jag ber om ursäkt, att jag kommer fram med de vanliga förebräelserna, men det skall bli för sista gången också. Saken är nämligen, såsom jag hade tillfälle att påpeka i sista debatten, att lagutskottet, som förr, till skillnad från andra utskott, utmärkt sig för att i betänkandena taga in motionernas motivering, nu fallit från denna praxis, med påföljd att kammarens ledamöter hava mycket litet reda på vad enstaka motionärer anfört. Men i andra utskotts betänkanden har man åtminstone i början av dem angivit yrkandena sådana de lyda i motionerna. I detta avseende har lagutskottet emellertid nu slagit alla rekord. Utskottet yttrar endast: »I samband med denna proposition har utskottet till behandling förehåft följande i ärendet väckta motioner, nämligen», och så komma numren på motionerna och motionärernas namn, varefter tillägges, att utskottet i fråga om motionärernas hemställan och motivering hänvisar till motionerna, »i den mån desamma icke finnas återgivna här nedan».

Om man nu vill ha kännedom åtminstone om vad en motionär yrkat, får man, »i mån det finnes återgivet här nedan», bläddra hela vägen genom paragraferna. Det är väl ändå icke för mycket begärt, att man i ett betänkandes början skall få se, vilka yrkanden äro framställda, så att de kammarens ledamöter, som intressera sig för det ena eller det andra, kunna få klart för sig, vilka delar av frågan de mest intressera sig för, utan att för detta ändamål nödgas bläddra genom och delvis förgäves hela betänkandet. Jag förstår icke, varför herr Alexanderson sitter och smågrinar åt den saken. Jag tycker, att det är sorgligt.

Vad själva saken angår så vill jag säga, att här har talats om

Lagförslag om rätt till litterära och musikaliska verk.

Forts.

Lagförslag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk.

(Forts.)

kultur, och att vi skola vara lika andra kulturfolk. Jag trodde, att vi kommit ifrån sådana amsagor. Det kan väl icke vidare vara fråga om kulturfolk och icke heller om någon kulturinsats. Till och med en bengalisk tiger kan se med förakt på de europeiska folkens kultur, ty han mördar blott ett offer i sänder för en dag, men vi hava massmordsepidemi, och det är en lägre kultur än den bengaliska tigerns kultur.

Efter denna erinran vill jag fästa uppmärksamheten på, att detta utskottsbetänkande går efter min uppfattning enligt samma okulturella riktlinjer, som lett till denna speciellt mänskliga okultur, och detta därför att man stoppar huvudet i busken och lagstiftar för formen, men icke för livet självt, som har helt andra lagar. Dessa livets lagar bryr man sig icke om, och vederbörande tror, att om man kan nöja sig med formerna, är det bra. Det är vad jag kallar formdemokrati.

Det finns tre partier, som äro delaktiga i saken, förläggare, författare och allmänhet. Nu vill man i denna lagstiftning avväga lämpligt och rättvist mellan författarens rätt å ena och allmänhetens intresse å andra sidan och man vill på samma gång som man skyddar allmänheten också skydda författaren, men besinnar icke, att frånsett mycket berömda författare, författarens rätt är blott en form. Den existerar icke i verkligheten, utan det är förläggaren, som rör om författarrätten, och författaren får vara glad, om hans verk över huvud kommer ut i tryck. Detta är icke förläggarens fel, utan systemets fel, men det är i alla fall förläggarens intresse, som är avgörande för det hela.

Och hur mycket man än vill författarens rätt, är det icke han, utan förläggaren, som blir skyddad. Så står saken, om man frånser Selma Lagerlöf, Tegnér, Goethe, Schiller och några sådana namn, och dit kunna icke alla författare nå fram. Således är det väl alldeles givet, att om man vill skydda allmänheten och även författarens rätt, bör tillses, vilken rätt förläggaren bör ha. Han bör ha skälig rätt, men man bör se till vilken makt och befogenhet honom beredes på författarens bekostnad. Annars blir det ingen lagstiftning byggd på rättvisa och omtanke.

Nu har också yrkanden, berörande denna fråga, upptagits i motioner, som väckts av mig och i andra kammaren av herrar Hansson och Björck. Utskottet invänder i denna del, att den saken icke har med nu föreliggande sak att göra. Den passar efter utskottets mening icke i denna lagstiftning för övrigt. Först och främst kan jag icke gå med på, att så är fallet. Men om lagstiftningen icke passar i detta sammanhang, så behövs det väl en lagstiftning om förlagsrätten vid sidan av den nu förevarande. Utskottet anmärker också att i tyska riket samtidigt med 1901 års lag om auktorsrätt utfärdades en i icke mindre än femtio paragrafer avfattad lag om förlagsrätt. Denna samtidighet betydde väl, att Tyskland hade klart för sig, att dessa saker hängde ihop och att man icke kan avfärda kravet på en lag om förlagsrätt så som utskottet avfärdat detta krav.

Utskottet yttrar följande: »Såsom av det föregående fram-

går, hava de sakkunniga icke ansett sig böra upptaga spörsmålet om en reglering av de förlagsrättsliga förhållandena. Oavsett huruvida en lagstiftning beträffande hela detta område är hos oss av behovet påkallad eller icke, är det givetvis icke möjligt för utskottet att nu framlägga förslag i sådant avseende. Utskottet anser därför, att förevarande motioner icke böra föranleda någon ändring i Kungl. Maj:ts förslag.» Ja, men utskottet kunde, om utskottet nämligen anser, att det finnes verkligt sammanhang, i anledning av motionerna antingen hemställt om avslag på propositionen, så att man sedermera fått ett fullgånget förslag om båda dessa spörsmål, eller också föreslagit, att samtidigt med att propositionen bifölles med de ändringar, som kunde ifrågakomma, en skrivelse skulle avlätas till regeringen, däri begärdes ett förslag om förlagsavtalet skyndsammast möjligt.

På denna grund, herr talman, skall jag — på samma gång jag upprepar, att här icke alls är fråga om kultur, högre eller lägre, därest vi antaga detta förslag, som dock är en dagspolitisk angelägenhet för stunden av betydelse för en del människor — då vi komma till 18 §, framställa yrkande »att riksdagen i anledning av de i första och andra kammaren väckta motionerna måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga i övervägande i vad man en särskild lagstiftning om förlagsrätt är av behovet påkallad såsom komplement till lagstiftningen om litterär äganderätt».

Herr O l s s o n, O s c a r: Det är egentligen en missuppfattning från statsrådet Undéns sida, som jag skulle rätta, men herr Alexander-son har strängt taget redan varit inne på detta. Då herr statsrådet antog, att jag uttalat mig för att äganderätten till en författares arbeten skulle upphöra i och med att författaren doge, så vill jag invända, att jag tvärtom sade, att hans arvingar borde ha rätt till den litterära kvarlåtenskapen, och jag tänkte just på de synpunkter, som herr statsrådet var inne på, nämligen att arvingarna borde en viss tid ha rätt till de nationella upplagorna av författarens bok.

Vad vidare beträffar anmärkningen mot mig, att vi icke blott skola tala om vad vår kulturutveckling kräver, utan även något tänka på förpliktelserna mot övriga kulturländer, så att vi icke blott taga från dem, utan också ge, kan jag inte inse, att mitt resonemang träffas av den anmärkningen. Så vitt jag kan finna, är det väl icke något annat land än Tyskland som utan några förbehåll gått i på Bernkonventionen, och jag föreställer mig, att då jag antydde min anslutning till ett utsträckande och ett rätt så väsentligt utsträckande i många fall av skyddet för översättningar, jag långt ifrån ställt mig på den ståndpunkten, att vi blott skola taga och inte ge igen. Den här saken är väl inte avgjord nu, utan skall väl än en gång komma till internationellt avgörande, och då kan jag inte se, att Sverige skulle gagna avgörandet genom att nu fatta beslut i en viss riktning, helst detta avgörande skulle lända vårt folk till skada.

Herr A l e x a n d e r s o n: Jag ber herr Lindhagen om ursäkt, om jag sårade honom med mitt leende. Men orsaken till att

*Lagförslag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk.*
(Forts.)

Lagförslag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk.

(Forts.)

jag icke kunde hålla mina skrattmuskler i styr var den enligt min åsikt lustiga kontrasten mellan å ena sidan de starka ordalagen i hans yttrande, då han sade, att utskottet här slagit alla rekord i hänsynslöshet mot motionärerna, och å andra sidan den fullständiga grundlösheten i detta påstående, när utskottet endast tillämpat en sedan många år fullkomlig stadig praxis. För konstaterande av denna praxis skulle kunna letas upp hur många belegg som helst i riksdagshandlingarna. Så snart det kommer en kungl. proposition i ett ämne och sedermera i en rad motioner, göras framställningar om ändringar i vissa punkter av denna proposition, redovisar lagutskottet konstant dessa motioner på det sätt, som här skett; utskottet har i den delen icke vidtagit någon som helst ändring.

Beträffande själva sakfrågan i herr Lindhagens motion, så har ju redan statsrådet Undén tidigare påpekat, att det icke gärna låter sig göra att med den läggning, som vår lagstiftning om litterär äganderätt har, upptaga till avgörande i förevarande sammanhang även frågan om en reglering av förhållandena rörande författare- och förläggareätt, detta så mycket mindre som detta mycket invecklad lagstiftningsämne, när det upptagits av lagstiftarna i främmande länder visat sig behöva mycket utförliga regler.

Om utskottet nu icke heller föreslagit riksdagsskrivelse om framläggande skyndsammast möjligt inför riksdagen av förslag i detta ämne, så beror detta därpå, att utskottet gjorde den reflexionen, att de mycket trängande och angelägna lagstiftningsärendena här i landet för närvarande äro långt flera än som motsvarar tillgången på lagstiftarkrafter, och att det ärende, som det här vore fråga om, icke kunde anses höra till de mest trängande. Det har icke visat sig sådana svårigheter, det har icke från författarnas eller annan sida förts på tal sådana olägenheter av det nuvarande tillståndet med dess avsaknad av speciell reglering av hithörande spörsmål, att man kan säga, att riksdagen har anledning ingripa med begäran om lagstiftning. Riksdagen bör också, tycker jag, då den tager ställning till en begäran om dylik lagstiftning taga hänsyn till det faktiska allmänna läget på lagstiftningsfältet.

Herr Lindhagen: Det var en överraskande upplysning herr Alexanderson gav. Det kan ju hända, att då det varit någon stor proposition, uppdelad i vissa huvudavdelningar, man ordnat och koncentrerat i varje ämne även motionärernas yrkanden. Men då ha ock motionerna angivits och yrkandena i sin helhet och dessutom tydliga. Vad min motion avser får man ingenstädes det ringaste begrepp om. När det varit en sådan här proposition, kan jag icke påminna mig annat, än att vi alltid tagit in yrkandena. I varje händelse bör det ske.

Jag trodde verkligen, att herr Alexanderson skulle göra ett annat meddelande, ty talmannen upplyste mig om att vederbörande varit inkallade till talmanskonferensen och fått en välbehörlig uppsträckning för att de förfarit just på det sätt, som skett i detta betänkande. Jag skall inte alls använda talmannens ord, ty de gingo vida

utöver innehållet i min beskedliga erinran, men jag känner, att jag åtminstone i detta fall icke står alldeles ensam.

Lagförslag om rätt till litterära och musikalska verk.

(Forts.)

Herr Bergman: Det var egentligen en sak, som herr Alexanderson berörde i sitt närmast föregående anförande, som uppkallade mig. Då det var fråga om huruvida böckerna fördyrades genom författarrättsskyddet, omnämnde han författareföreningens uttalande och två av de författare, vilkas arbeten utkommit i billighetsupplagor, samt yttrade, att det också nämndes en tredje, som han icke erinrade sig namnet på. Jag påpekade då, att det var Tegner. Han justerade detta och sade, att det var Herman Bjursten. Det har icke undgått mig, att denne författare också är nämnd, men båda de nämnda författarna framhållas, och det föreföll mig litet verksammare ur repliksynpunkt att åberopa Tegner än Herman Bjursten. Vi ha således fullständigt rätt bägge och min argumentation äger fortfarande samma giltighet.

Det skulle för övrigt vara ledsamt, om man finge den föreställningen, att de svenska författarna stode i någon slags motsättning mot allmänhetens intresse och särskilt mot folkbildningens intresse. Man skulle kunna få den föreställningen av herr Olssons anförande. Detta är ingalunda förhållandet, och det har påpekats av statsrådet Undén samt även av mig i mitt första anförande, att det ju icke är författarna och allmänheten, som stå emot varandra, utan att det är förläggarna, som huvudsakligen lägga beslag på den så kallade »allmänhetens rätt», lika väl som de göra det på författarnas rätt. Därför måste man understryka som det allra viktigaste i denna sak, att vi snart nog böra få en lag, som reglerar förlagsförhållandena. Det behöves verkligen och innebäres icke i den nu föreliggande lagen.

Nu sades det av någon, det var visst av herr Alexanderson, att det var mot förläggartrogenheten — ovilligheten att giva ut nya upplaga av ett viktigt arbete t. ex., även om priset icke skulle spela så stor roll — som man skulle reagera. Om det verkligen är så, att en förläggare icke kan förmås att giva ut författare, som han har på sitt förlag, måste det bero på att han icke beräknar någon vinst på det. Huruvida det då kunde vara mera möjligt för några andra förläggare att giva ut ifrågavarande arbete med så stor förtjänst att den kunde locka dem till utgivande, det må betvivlas.

Slutligen ber jag att ännu en gång få påpeka, att om det vore så, att författarrättens upphävande kunde medföra, att den på något sätt återfölle till det allmänna, till staten eller en offentlig folkbildningsinstitution, som handlade oegennyttigt i allmänhetens intresse, saken skulle ligga helt annorlunda. Men det är icke så, utan om man minskar författarrättsskyddet, så kastar sig vilken exploatör som helst över det fria bytet om han kan göra förtjänst på det, vilket är mycket mindre rättvist, än om författarens efterkommande få någon fördel därav. När för övrigt Sveriges författareförening är enig om detta, så skola icke herrarna tro att den representerar blott dessa tio litterära finansärer, som någon talat om. De flesta av dess medlemmar få nog relativt litet betalt för sitt arbete, och de äro ense i denna

Lagförslag om rätt till litterära och musikaliska verk. (Forts.) sak. Jag vädjar ännu en gång till kammaren att icke avslå deras framställning. Det är ju icke fråga om en utsträckning av skyddstiden, utan det är fråga om bibehållande av status quo, den skyddstid, som redan nu är rådande.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på godkännande av nu föredragna paragraf samt vidare därpå att paragrafen skulle förkastas; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Åkerman* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 1 § i första lagutskottets i utlåtande nr 10 framställda förslag till lag om rätt till litterära och musikaliska verk, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, förkastas ifrågavarande paragraf.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 28.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 132, angående ny stat för universitetskanslersexpeditionen;

nr 133, angående uppförande av byggnader för en vårdanstalt i Lund, avsedd för blinda med komplicerat lyte;

nr 134, angående personlig professur åt observatorn E. H. von Zeipel;

nr 135, angående täckande av brist i 1918 års räkenskaper för södra K. F. U. K:s husmodersskola;

nr 144, angående statsbidrag till avlönande av lärare åt vid vanförestalter och kustsanatorier intagna barn i skolåldern m. m.;

nr 145, angående anslag till dagavgifter vid pediatrik klinik å allmänna barnhuset i Stockholm;

nr 146, angående anslag till vissa inredningsarbeten inom zoologiska institutionen vid universitetet i Lund;

nr 147, angående understöd åt husmodersskolor;

nr 148, angående pension åt läraren i trädgårdsskötsel K. H. Landsberg;

nr 149, angående understöd åt vissa folkskolläraränkor;

- nr 150, angående understöd åt vissa småskolläraränkor;
 nr 152, med förslag till hälsovårdsstadga m. m.;
 nr 153, med förslag till epidemilag;
 nr 168, angående förstärkande av det ordinarie anslaget till institutet och förskolan för blindas å Tomtebodas m. m.;
 nr 169, angående täckande av brist i staten för förskolan för blindas i Växjö m. m.;
 nr 170, angående förstärkande av det ordinarie reservationsanslaget till hantverksskolan i Kristinehamn för blindas;
 nr 171, angående täckande av brist i staten för den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten m. m.;
 nr 173, angående semester åt rektorerna vid de allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter;
 nr 176, angående statsbidrag till täckande av förlust å förenings för bistånd åt vanföra i Skåne verksamhet;
 nr 179, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;
 nr 180, angående pensioner åt extra förrådsförmannen O. F. G. Göransson's änka och minderåriga barn;
 nr 184, angående ändringar i staten för veterinärhögskolan m. m.; samt
 nr 189, med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 juni 1913 angående vård av enskildes skogar på Öland.

Fortsattes föredragningen av första lagutskottets i utlåtande nr 10 framställda förslag till lag om rätt till litterära och musikaliska verk.

Lagförslag om rätt till litterära och musikaliska verk.
(Forts.)

2—13 §§.

Godkändes.

14 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

Tillåtet vare ock att i tidning eller tidskrift intaga ur annan tidning eller tidskrift hämtad uppsats.

Vetenskapliga avhandlingar eller vittra verk må dock ej införas, om förbehåll mot eftertryck blivit gjort vid deras början eller, där de äro intagna i tidskrift, vid början av det eller de häften, vari de förekomma. Vad nu är

Tillåtet vare ock att i tidning intaga ur annan tidning hämtad artikel, så framt ej förbehåll mot eftertryck blivit gjort vid artikeln's början. Då artikel sålunda intages, skall den utnyttjade tidningens titel angivas, så ock författarens namn, där detta finnes vid artikeln utsatt.

Följetongromaner eller noveller må ej införas, ända att sådant

Lagförslag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk.

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

sagt om vetenskapliga avhand- förbehåll, som nyss sagts, icke
långar och vittra verk gälle ock blivit gjort.
(Forts.) om andra uppsatser, så vida de
äro av större omfång.

Då uppsats, i enlighet med vad
nu tillåtits, intages i tidning el-
ler tidskrift, skall den nyttjade
tidningens eller tidskriftens titel
angivas.

Herr Alkman: Med åberopande av vad under debatten an-
förts ber jag att i fråga om denna paragraf få yrka bifall till
Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Dahl: Jag anhåller att under instämmande med herr
Alkman få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Greve Spens: Under framhållande av vad förut under diskus-
sionen anförts till förmån för utskottets förslag anhåller jag att
få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen
i enlighet med de beträffande nu ifrågavarande paragraf förekomna
yrkandena gjorde propositioner, först på paragrafens godkännande
samt vidare därpå att motsvarande del av Kungl. Maj:ts förslag
i ämnet skulle godkännas; och förklarade herr talmannen sig finna
den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och
anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 14 § i Kungl. Maj:ts förslag till lag om
rätt till litterära och musikaliska verk, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes motsvarande del av första lagutskottets
i utlåtande nr 10 framställda förslag i ämnet.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos
rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 37.

15 och 16 §§.

Godkändes.

17 §.

Denna paragraf hade följande avfattning:

Den, som genom överlåtelse erhållit förlagsrätt till ett verk, må ej, utan uttryckligt medgivande av författaren eller hans rättsinnehavare, framställa mer än en upplaga och denna ej större än ettusen exemplar.

Herr *Lindhagen*: Under åberopande av vad jag förut under debatten yttrat hemställer jag, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under överbägande, i vad mån en särskild lagstiftning om förlagsrätt är av behovet påkallad såsom komplement till lagstiftningen om litterär äganderätt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder annat yrkande ej förekommit än, av herr *Lindhagen*, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under överbägande, i vad mån en särskild lagstiftning om förlagsrätt vore av behovet påkallad såsom komplement till lagstiftningen om litterär äganderätt.

Vidare yttrade herr talmannen, att propositioner komme att framställas särskilt beträffande nu föredragna paragraf och där- efter särskilt i fråga om herr *Lindhagens* berörda yrkande.

Vid sedermera i nu nämnd ordning framställda propositioner godkändes förevarande paragraf och bifölls herr *Lindhagens* yrkande.

18 §.

Denna paragraf lydte sålunda:

Tillstånd att offentligen uppföra dramatiskt eller mimiskt verk, utföra musikaliskt verk eller föredraga skrift eller muntligt föredrag medför, så framt ej annorledes är avtalat, för den, som erhållit tillståndet, befogenhet att på sätt, som nyss nämnts, återgi- va verket överallt och så ofta han finner för gott, men ej att på annan överlåta någon rätt därtill.

Sådant tillstånd må ock lämnas åt flera, så vida ej annorlunda är avtalat. Har, då uteslutande rätt att uppföra, utföra eller föredraga ett verk till någon överlåtits, denne under fem på varandra följande år ej begagnat sig därav, vare den, som överlåtitt rätten, oförhindrad att lämna tillstånd till verkets återgivande även åt andra.

Vid meddelande av tillstånd, som nu är sagt, företrädes i fråga om dramatiskt verk, därtill musik hörer, tonsättaren av textens för-

*Lagförslag om
rätt till litte-
rära och musi-
kaliska verk.
(Forts.)*

Lagförslag om fattare, varemot beträffande opera eller annat musikaliskt verk, rätt till litterära och musikaliska verk. vartill hörer text, författaren till texten företrädes av tonsättaren.

(Forts.)

Herr *Hansson* i Stockholm och herr *Björck* hade i sin omförmälda motion, nr 266 i andra kammaren, hemställt, att den i sista punkten av förevarande paragrafs andra stycke förekommande bestämmelsen måtte äga tillämpning jämväl i fråga om tillstånd att utgiva litterärt verk.

I motiveringen till 17 och 18 §§ av det under behandling varande lagförslaget hade utskottet i avseende å nyssnämnda motion anfört, bland annat, att utskottet ansåge densamma icke böra föranleda någon ändring i Kungl. Maj:ts förslag.

Herr *Lindhagen*: Då även här förekommer en motion, som borde föranleda enahanda skrivelseförslag, som under 17 § besluts, så hemställer jag, att kammaren ville med anledning av denna motion förklara, att den är besvarad genom kammarens beslut under 17 § i anledning av min motion.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att propositioner komme att framställas särskilt beträffande den av utskottet förordade lydelsen av förevarande paragraf och därefter särskilt angående herr *Lindhagens* yrkande, att kammaren skulle förklara, att den av utskottet i motiveringen till 17 och 18 §§ i förevarande lagförslag omnämnda, av herrar *Hansson* i Stockholm och *Björck* i motion nr 266 i andra kammaren gjorda hemställan finge anses besvarad genom första kammarens beslut vid behandlingen av dessa paragrafer.

Vid sedermera i enlighet härmed framställda propositioner godkändes paragrafen och bifölls herr *Lindhagens* berörda yrkande.

19 §.

Godkändes.

20 §.

Denna paragraf hade formulerats sålunda:

Författares rätt enligt denna lag vare gällande intill utgången av trettionde året efter det, under vilket författaren avlidit.

Herr *Bergman*: Jag anhåller under hänvisning till vad jag förut under diskussionen rörande § 1 framhållit, att få yrka återremiss på denna paragraf.

Herr *Rogberg*: Jag tillåter mig yrka bifall till utskottets hemställan beträffande ifrågavarande paragraf.

Efter härmed slutad överläggning gjordes jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på godkännande av nu ifrågavarande

paragraf samt vidare på paragrafens återförvisande till utskottet; och förklarades den förra propositionen. vilken upprepades. vara med övervägande ja besvarad.

Lagförslag om rätt till litterära och musikaliska verk.

(Forts.)

21—26 §§.

Godkändes.

27 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

(i *Kungl. Maj:ts förslag*:)

(i *utskottets förslag*:)

För underlåtenhet att fullgöra vad i 13 § eller 14 § *tredje stycket* är föreskrivet vare straffet böter från och med fem till och med etthundra kronor.

För underlåtenhet att fullgöra vad i 13 § eller 14 § *första stycket andra punkten* är föreskrivet vare straffet böter från och med fem till och med etthundra kronor.

Herr *Alkman*: I anledning av kammarens beslut angående 14 § får jag anhålla, att kammaren måtte antaga även denna paragraf enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å förevarande paragraf endast yrkats. av herr *Alkman*, att motsvarande del av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet skulle godkännas.

Därefter gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets förslag i nu ifrågakvarande del samt vidare på godkännande av motsvarande paragraf av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Övriga delar av utskottets förevarande lagförslag.

Godkändes.

Utskottets förslag till lagar om rätt till verk av bildande konst och om rätt till fotografiska bilder.

Godkändes.

Utskottets i utlåtandet gjorda hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 8 på aftonen.

*Förslag till
ändrade lag-
bestämmelser
rörande
mönsterskydd
m. m.*

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändringar i och tillägg till lagen den 10 juli 1899 om skydd för vissa mönster och modeller ävensom i ämnet väckta motioner.

Genom en den 11 oktober 1918 dagtecknad, till första lagutskottet hänvisad proposition, nr 5, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändringar och tillägg till lagen den 10 juli 1899 om skydd för vissa mönster och modeller.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft två i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen nr 108 inom första kammaren, av herrar *Oscar Olsson* och *Wijk*, samt nr 264, inom andra kammaren, av herrar *Fast* och *Hansson* i Sölvesborg.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

1) förklara, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition ej kunna af riksdagen bifallas, samt

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville efter förnyad utredning låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till ny lagstiftning om mönsterskydd, byggd på den grundsatsen, att skyddet skulle utsträckas att omfatta industrien i allmänhet.

Reservation hade anmälts av herrar *Pettersson* i Södertälje och *Rehn*, vilka, med instämmande av herrar *Lindqvist* i Kosta, och *Thore*, hemställt,

1:o) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition, för sin del antaga en lag av den lydelse, Kungl. Maj:t föreslagit; samt

2:o) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att, Kungl. Maj:t ville efter verkställd utredning taga i övervägande, huruvida lagstiftningen angående mönsterskydd lämpligen skulle kunna utsträckas att omfatta industrien i allmänhet, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill ett sådant övervägande kunde föranleda.

Herr statsrådet *U n d é n*: Herr talman, mina herrar! Utskottet har i sitt förevarande utlåtande hemställt om avslag på Kungl. Maj:ts proposition, vari föreslagits, att det nuvarande mönsterskyddet skulle utsträckas till, utom metallindustrien, där det för närvarande gäller, även träindustrien.

Inom utskottet ha emellertid icke rått några delade meningar om att i och för sig utsträckt mönsterskydd är behöfligt. Tvärtom har utskottet förenat sig om en hemställan med begäran om ny utredning och nytt förslag från Kungl. Maj:ts sida om ytterligare utsträckt mönsterskydds lagstiftning. Det tyckes egentligen icke

råda några olika meningar om själva principrågan här. Såväl utskottet som de reservanter, som förordat bifall till Kungl. Maj:ts proposition, hava direkt uttalat, att de anse, att mönsterskyddet bör utsträckas till hela industrien, och även i propositionen har det förutsatts, att en sådan utsträckt mönsterskyddslagstiftning så småningom skulle komma till stånd och är behöfvig.

Men det har rätt olika meningar om hur pass hastigt man bör gå fram med denna lagstiftning. Kungl. Maj:tt har för sin del ansett, att man icke borde påtvinga en industri en sådan där mönsterskyddslagstiftning, om det finns en utbredd önskan att slippa detta mönsterskydd. Utskottet synes för sin del också hava menat, att det kunde vara anledning att göra undantag för särskilda industrier, men att man dock nu borde gå längre, än som i propositionen föreslagits.

För regeringen har ytterligare förelegat ett mera formellt skäl att icke nu taga upp hela mönsterskyddslagstiftningen, nämligen det, att den blivande mönsterlagen har ett visst sammanhang med den blivande patentlagen, och att det därför icke vore lämpligt att lägga fram ett lagförslag angående mönsterskydd, innan man fått se det nya lagförslaget angående patentskydd.

Emellertid förefaller det, som om det knappast kunde anföras några mera bärande skäl för att nu avslå den lilla utsträckning av skyddet, som i propositionen har föreslagits, därför att man icke på en gång får hela mönsterskyddslagstiftningen. De skäl, som utskottet har anført, äro tämligen dunkla. Utskottet säger, att man lätt förstår det motstånd, som mot Kungl. Maj:ts förslag rests från vissa utöfvere av den industri, som nu ytterligare skulle få förmånen av mönsterskydd, och det säges vidare att en »lag, som principiellt omfattar varje industri, är för den enskilde näringsidkaren vida lättare att underkasta sig än bestämmelser, som gälla allenast hans och kanske även någon annans näringsgren.» Nu är det ju emellertid så, att inom den industri, som propositionen avser att giva detta mönsterskydd, det finns en mycket utbredd önskan om att få del av mönsterskyddslagstiftningen. Det kan då knappast förefinnas några olägenheter för denna industri av att få denna lagstiftning och det är över huvud taget synnerligen svårt att se, vad man skulle åstadkomma för vanskligheter genom att taga detta steg.

Jag skulle därför vilja hemställa, att kammaren ville reflektera på den reservation, som anförts av herr Pettersson i Södertälje och herr Rehn, vari hemställes om bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Ståhlberg: Herr greve och talman, mina herrar! Jag kan icke underlåta att yttra några ord i denna fråga, fastän jag är av samma åsikt som den herr statsrådet nyss uttalade.

Att industrien satt sig emot att mönsterskyddet skulle utvidgas på det sätt utskottet tillrätt att begära, beror till stor del på den konvention, som 1883 träffades i Paris, enligt vilken, i hän-

*Förslaget till
ändrade lag-
bestämmelser
rörande
mönsterskydd
m. m.
(Forts.)*

*Förslag till
ändrade lag-
bestämmelser
rörande
mönsterskydd
m. m.
(Forts.)*

delse Sverige antager en sådan lag, alla utländska modeller skola kunna inregistreras i Sverige. Varorna kunna då tillverkas i utlandet, men såsom skyddade i alla fall säljas här i landet. Det har gjorts påpekningar från industrien vid alla möjliga olika tillfällen, att om mönsterlagen skulle utvidgas att gälla i allmänhet, man borde undantaga åtminstone sådana artiklar, som icke tillverkas inom landet. Detta är också den huvudsakliga anledningen till att industriidkarna vänt sig mot denna utvidgning av lagen.

Jag skulle kunna andraga en hel del andra synpunkter, men jag inskränker mig till att med hänvisning till vad jag yttrat liksom även till vad herr statsrådet anfört, yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr A k e r m a n: Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag, som jag utan tvekan anslutit mig till. Jag tror nämligen, att det alltid är vanskligt med sådana här partiella ändringar, särskilt på ett så svårt fält som detta. Vi finna i propositionen, att den omständigheten, att möbelindustrien skall tagas in under lagen, ger Kungl. Maj:t anledning att föreslå modifikationer i flera paragrafer i nu gällande lag. Det kan nog befaras, att om man längre fram vill komma med ytterligare en industri, det måste bli ändå flera ändringar. Att så där partiellt bättra på redan bestående lagar, hela det sättet att lagstifta, tycker jag för min del är litet grand mindre tilltalande, och då det icke är någon synnerligen brådskan att nu för denna möbelindustri införa ifrågavarande skydd, har jag utan tvekan förordat utskottets förslag, vartill jag ber att få yrka bifall.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

*Lagförslag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m., dels ock i anledning därav väckta motioner.

Genom en den 24 januari 1919 dagtecknad proposition, nr 39, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till lag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m.

I sammanhang med berörda proposition hade utskottet till behandling förehäft följande i anledning därav väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 133, av herr *Kajser*; samt

inom andra kammaren:

nr 320, av herr *Persson* i Fritorp; och

nr 323, av herrar *Norman*, *Carlsson* i Solberga och *Bengtsson* i Kullen.

Lagförslag om
anställande af
distrikts-
barnmorskor
m. m.
(Forts.)

Utskottet hade i föreliggande utlåtande avfattat sin hemställan under två med A och B betecknade punkter, av vilka den förra innehöll ett lagförslag.

På framställning av herr talmannen beslöts, att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis. och det i punkten A behandlade lagförslaget, där så erfordrades, paragrafvis, med promulgationsstadganden samt ingress och rubrik sist; att sedan lagförslaget blivit genomgånet, utskottets hemställan i punkten A skulle föredragas: att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstode överläggning, denna finge omfatta utlåtandet i dess helhet; att lagtext ej skulle behöva uppläsa i vidare mån, än sådant av någon kammararens ledamot begärdes; samt att för den händelse lagförslaget komme att i en eller annan del återremitteras, utskottet lämnades öppen rätt att, vid ärendets förnyade behandling, i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunde föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar.

Punkten A.

Utskottets lagförslag.

1 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

För tillgodoseende av barnaföderskors behov av förlösningshjälp skall riket vara indelat i barnmorskedistrikt, vart och ett med en fast anställd distriktsbarnmorska. Distriktsindelningen fastställas av medicinalstyrelsen.

Utan hinder av vad i denna lag stadgas äger medicinalstyrelsen medgiva, att stad så ock *intill densamma gränsande* mindre landskommun må undantagas från distriktsindelningen, under villkor, att staden eller landskommunen träffar avtal med tillräckligt antal i staden praktiserande barnmorskor *att mot ersättning*

Utan hinder av vad i denna lag stadgas äger medicinalstyrelsen medgiva att stad så ock *närbelägen* mindre landskommun må undantagas från distriktsindelningen, under villkor, att staden eller landskommunen träffar avtal med tillräckligt antal i staden praktiserande barnmorskor, *varigenom dessa, mot ersättning*

Lagförslag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.
(Forts.)

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

av staden eller landskommunen
för varje förrättning, betjäna
medellösa barnaföderskor.

(i utskottets förslag:)

av staden eller landskommunen,
beräknad efter antalet utförda
förrättningar, förplikta sig att en-
ligt fastställd taxa betjäna barna-
föderskor.

Herr G u l l b e r g: Den lagstiftning, som det här är fråga om, har inom barnmorskornas krets varit synnerligen efterlängtdad, och det är ju icke att undra på, ty barnmorskornas ställning i detta land har varit mycket dålig.

Nu har Kungl. Maj:t framlagt ett förslag till organisation och lönerreglering för dem. Departementschefen föreslår i den kungl. propositionen, att barnmorskornas lön skulle bli 1,000 kronor per år med två ålderstillägg å 100 kronor vardera. Han har kommit till detta förslag vid jämförelse med andra kvinnliga yrkesidkare, och med särskild hänsyn till deras utbildning. Emellertid prutar utskottet på denna av departementschefen föreslagna lön och föreslår 800 kronor per år med två ålderstillägg och anser, att det skulle räcka till. Utskottet lämnar dessutom en särskild hänvisning till att de skola få ett dyrtidstillägg på 200 kronor per år så länge dyrtiden varar.

Jag undrar i fråga om lönerregleringen, om icke just Kungl. Maj:ts förslag borde bli av riksdagen antaget. Vi hade för någon tid sedan lönerreglering för småskollärarinnorna. Deras utbildning är ungefär jämförlig med barnmorskornas, och deras kontanta lön uppgår i lägsta lönegraden till 1,200 kr. och i högsta lönegraden till 1,650 kronor. Förmånerna in natura äro ungefär lika. Man kan ju invända att barnmorskorna hava särskild inkomst för varje förrättning, men den beräknas uppgå för landsbygdens barnmorskor till allenast cirka 200 kronor om året. Således skulle det enligt utskottets förslag bli i högsta lönegraden 1,000 kronor jämte 200 kronor såsom särskild inkomst, och det kan väl icke gärna vara värdigt riksdagen att nu, när en lönerreglering skall komma till stånd, stanna vid en så låg siffra. För några år sedan, då vi antogo lagen om vaccination, fräntogos barnmorskorna den lilla inkomst, som de hade därav inom sina distrikt, utan att det gavs dem någon som helst ersättning därför.

Jag skall därför, herr talman, då vi komma till 4 § tillåta mig att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag med avseende därå.

Herr P e t r é n, A l f r e d: I anledning av den föregående talarans yttrande anser jag mig böra nämna de skäl, som gjorde, att jag icke anmälde reservation i den punkt, som den föregående talaren berörde. Jag skall i det sammanhanget be att få redogöra för förhandlingarna inom utskottet rörande denna punkt. För min del yrkade jag inom utskottet bifall till Kungl. Maj:ts förslag, då det av Kungl. Maj:ts proposition framgick, att det vore meningen, att den kristidshjälp, som under de senare åren utgått till kommunalt avlönade barnmorskor, icke skulle komma dem till del, sedan den nya la-

gen blivit antagen. Jag är nämligen av den uppfattningen att, sedan levnadskostnaderna blivit så höga som de nu äro, det icke bör ifrågakomma, att befattningshavare med en så viktig uppgift i samhället som barnmorskorna, avlönas med mindre än 1.000 kronor om året. Mitt yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag på den punkten kom emellertid vid voteringen inom utskottet i minoritet, i det majoriteten stannade vid att föreslå 800 kronor såsom minimilön, vilket — det vill jag dock betona — är samma lön, som barnmorskeförbundet självt begärde i sin sista framställning i denna fråga 1917, och även samma lön, som medicinalstyrelsen har förordat, därvid utgående från att den nuvarande kristidshjälpen icke vidare skulle utgå. Då nu utskottsmajoriteten sålunda stannat vid en minimilön av 800 kronor, framlade en av andra kammarens ledamöter, som talat för Kungl. Maj:ts förslag, en kompromiss, i det han föreslog, att utskottet skulle göra det uttalande, att förslaget om nedsättning av lönen skett under den förutsättningen, att den kristidshjälp å 200 kronor, som senaste året utgått till de kommunalt anställda barnmorskorna, skulle utgå alltjämt, så länge dyrtiden vore rådande och barnmorskorna således erhålla en minimilön av 1,000 kronor, det vill med andra ord säga, att med detta förslag skulle de nu faktiskt få detsamma som Kungl. Maj:t begärt. Utskottsmajoriteten var med om detta uttalande, och vid sådant förhållande ansåg jag mig kunna fränfalla den tanke jag eljest hvyst, att reservera mig på den punkten. Och jag ansåg mig hava så mycket mera skäl därtill, som det inom utskottet från auktoritativt håll gjordes det påståendet, att det icke skulle kunna vara möjligt att få ett andrakammarbeslut till stånd av den innebörd, att någon del av den ökade utgiften till barnmorskornas löner lades på kommunerna, och under sådana förhållanden det skulle bliva ovisst, därest kamrarna stannade i olika beslut, huru en sammanjämkning skulle utfalla och huruvida de 1,000 kronorna nu skulle kunna räddas åt barnmorskorna. Då saken låg så, och då barnmorskorna själva så sent som 1917 icke begärt mer än 800 kronor, naturligtvis med tanke på att så länge dyrtid råder, de skulle få uppbära kristidstillägg, har jag ansett mig kunna underlåta att reservera mig emot utskottets förslag. Och när jag nu anser mig böra yrka bifall till utskottets föreliggande hemställan, sker det naturligtvis i den förhoppningen, att det, med anledning av det beslut, som här kommer att fattas, framläggas proposition, däri begäres anslag av riksdagen till kristidshjälp åt kommunalt anställda barnmorskor.

Lagförslag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.
(Forts.)

Herr statsrådet Schotte: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få yttra några ord med anledning av det uttalande utskottet gjort i fråga om 4 §. Då debatten nu får röra sig om förslaget i dess helhet, torde det vara lämpligt att redan nu här sammanfatta vad jag i huvudsak har att invända mot utskottets förslag i denna del.

Det har framhållits av den näst föregående talaren, att barnmorskeförbundet i sin framställning år 1917 och sedermera medicinalstyrelsen ifrågasatt en minimiavlönning för barnmorskor av 800

Lagförslag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.
(Forts.)

kronor, och att det således kunde vara mindre befogat av Kungl. Maj:t att höja avlöningen ytterligare eller till 1,000 kronor. Det är ju emellertid så, att vederbörande uttalat, att detta vore att betrakta såsom minimum, och att ytterligare prisstegringar sedan dess skett. Vid betraktande av lönefrågan måste man enligt min mening även taga hänsyn till att det gäller att ge hela barnmorskekåren en högre levnadsstandard i överensstämmelse med dess utbildning enligt den moderna förlossningsteknikens grunder. Det har varit avsett att, om förslaget genomfördes, utöka barnmorskornas undervisningstid, som för närvarande måste anses väl kort. Man har icke vågat sig på det förut, med hänsyn till att deras löneförhöjningar vore sådana, att det bleve alltför betungande för dem att undergå utbildning under t. ex. ytterligare ett halvt år. Ökad utbildning synes dock nödvändig, och föreståndaren för barnbördshuset härstädes har just framhållit, att det bleve allt bekymmersammare med avseende på barnmorskekårens kvalitet, och att det vore nödvändigt att söka höja upp den på något sätt, om icke denna så viktiga gren av hälso- och sjukvården skulle bliva försummad och komma i efterhand. Det är också tydligt, att i jämförelse med åtskilliga andra kårer, som den förste ärade talaren påpekade, barnmorskekåren för närvarande står i en ogynnig ställning och, även med bifall till förslaget i dess helhet, åtminstone icke skulle komma över någon av de med densamma jämförliga kårer.

Det förvånade mig en smula att höra, att man var så utomordentligt rädd för att belasta kommunerna med en utgift av denna art, då den i alla fall är så obetydlig och staten liksom landstingen skulle ingripa hjälpsamt på det här området i en omfattning, som aldrig förut ifrågasatts samt på de bidrag kommunerna nu skola lämna ju komma att utgå för distrikt, omfattande ofta flera kommuner och aldrig skola träffa de allra obetydligaste kommunerna. Det är ju i alla fall så, att av de 1,200 kronor, som barnmorskorna, med två alderstillägg på 100 kronor vardera, skulle få efter Kungl. Maj:ts förslag staten skulle betala 400 kronor, landstinget minst 200 kronor och distriktet återstående högst 600 kronor. Minimum för kommunalbidraget är nu 400 kronor. Det blir således en ökning av 200 kronor på ett distrikt, som kanske kommer att omfatta 1—3 kommuner. En ökning av 200 kronor kan för ett sådant distrikt eller för en ej alltför obetydlig kommun icke spela någon roll.

I själva verket har jag än större anledning att vända mig mot utskottets förslag att på det här föreslagna sättet lägga över ytterligare ett belopp på staten. När utskottet talar om att kristidstillägget skall betalas av staten, innebär detta i själva verket en överflyttning, låt vara tills vidare bara under nuvarande förhållanden, av ytterligare 200 kronor på staten. Det är ett ökat anspråk på staten, som jag tycker är obefogat. Jag tycker, att staten enligt Kungl. Maj:ts förslag sträckt sig så långt man rimligtvis kan begära, när det är fråga om en angelägenhet som denna, vilken förut ensamt ålegat kommunerna som dessutom genom distriktsindelningen orsaka en viss utjämning av den kommunala skattebördan. Mig förefaller det, som

om i själva verket man måste säga, att statsbidraget blir så väsentligt ökat genom det av Kungl. Maj:ts framlagda förslaget, att det icke kan vara rimligt att belasta staten med ytterligare utgifter i detta avseende.

Jag tillåter mig också att rikta en anmärkning mot det sätt, på vilket utskottet föreslagit lönereregleringen i en detalj, då utskottet nämligen säger, att så länge dyrtiden varar, den kontanta lönen bör utgöra minst 1,000 kronor, samt därefter tillägger: »Det kan emellertid enligt utskottets förmenande icke anses lämpligt att vid fastslående i lag för lång framtid av viss minimilön fästa avgörande avseende vid rådande utomordentliga konjunkturen. Utskottet har därför stannat vid att föreslå en minimilön av 800 kronor, men har utskottet därvid förutsatt, att av statsmedel kommer att, så länge dyrtiden varar, i form av krigstidshjälp tillskjutas ett belopp motsvarande skillnaden mellan nämnda båda summor.» Utskottet synes således förutsätta, att, så länge dyrtiden varar, staten skall tillskjuta 200 kronor extra. Detta strider mot den princip, med avseende på kristidstillägg, som man i övrigt har velat hävda och som man kommer in på, då man tänker sig, att kristidstilläggen skola successivt avskrivs i en framtid, med kanske viss procent om året, till dess man kommer mer till normala förhållanden och kan lita till allenast de fastställda lönesatserna. Av yttrandet att staten skall betala kristidstillägg här liksom till övriga statstjänare framgår tydligt, att meningen är att lägga över dessa 200 kronor på staten, och har staten en gång bundit sig vid dessa 200 kronor under kristiden, lär staten kanske också framdeles bli tvungen till detta bidrag. Jag hade bättre kunnat förstå utskottets resonemang, om utskottet hemställt, att kristidstillägg skulle utgå till barnmorskorna i överensstämmelse med de för statens övriga befattningshavare tillämpliga grunder, så att det skulle sänkas allt efter som dyrtiden lättade, men här synes förutsättas, att kristidstillägget skall utgå med ett fixt belopp på 200 kronor, och det förefaller mig ändå vara bra mycket begärligt.

Det är nog också så, att man kan undra, huru man egentligen skall ordna med avseende på 1920 års kristidstillägg. Den föregående talaren förutsatte, att det till denna riksdag skulle komma in en proposition om krigstidstillägg åt barnmorskorna för nämnda år. Det tror jag för min del är uteslutet. Men det kan ju ske till nästa riksdag. Då blir ju visserligen krigstidstilläggets utbetalande fördröjt, men det kan man ju finna sig i.

Jag skulle av alla nu anförda skäl anse det i hög grad önskvärt, om kammaren ville godkänna Kungl. Maj:ts förslag. Jag kan icke föreställa mig, att de 200 kronors ökning, som det här gäller för distrikten, kunna vara en fullgod anledning för andra kammaren att fälla förslaget. Men jag föreställer mig att i så fall frågan får lösas i enlighet med grundlagens föreskrift.

Jag skulle också med avseende på 4 § vilja säga, att jag kan förstå utskottets förslag här, att man skall nedsätta bostadsförmånen till ett rum och kök, och vill icke lägga mig emot det, ehuru jag beklagar att ej Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende biträts. Man

Lagförslag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.

(Forts.)

Lagförslag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.
(Forts.)

kan ju tänka sig, att på vissa trakter det kan vara svårt att bereda större lägenhet än 1 rum och kök. Jag vill dock erinra om att enligt riksdagens eget uttalande statens tjänsteinnehavare, i den mån det är möjligt, skola förses med bostad om två rum och kök, och i överensstämmelse härmed ha här föreslagits två rum och kök. Det bör också bemärkas att särskilt i de distrikt, där förlossningar oftare förekomma, det är synnerligen värdefullt för barnmorskan att hava mer än en kammare och kök. De hava en hel del saker att förvara, utensilier, instrument m. m. Den större bostadsförmånen giver naturligtvis också i viss mån ökad standard åt barnmorskekåren och gör det lättare att rekrytera densamma. Rekryteringssvårigheterna äro på åtskilliga håll i landet, särskilt i Norrland, såsom kammaren vet, betydliga, och det är alldeles otvivelaktigt att det giver de bästa möjligheter härtill, om man tillmäter avlöningsförmånerna på skäligt sätt. Jag skall emellertid, då utskottet tyckes vara enhälligt om att hålla på ett rum och kök, i det fallet icke uttala någon önskan, utan endast framhålla önskvärdheten att Kungl. Maj:ts förslag i avseende på den kontanta lönen måtte av kammaren bifallas.

Herr Dahl: Jag ber att få göra några erinringar med anledning av en föregående talares påstående, att utskottets förslag i fråga om lönen var resultatet av en kompromiss.

Såsom herrarna funnit, förelågo särskilda ändringsförslag, och särskilt från andrakammarhåll var man synnerligen litet benägen att gå med på den ganska väsentliga ökning i lön, som Kungl. Maj:ts proposition innefattade. Det uppkom då fråga om att vinna enighet på den linje, som utskottets förslag till sist kommit att angiva. Herr statsrådet förmenade, att en ökning för ett distrikt av 200 kronor skulle vara jämförelsevis obetydlig. Jag vill härvid göra den anmärkningen, att vad Kungl. Maj:t ifrågasatt och utskottet tillstyrkt är en icke oväsentlig ökning både i lön och i ersättning för naturaförmåner, om dessa icke skulle utgå. Enligt den nuvarande lagen är ersättningen bestämd till 100 kronor, men enligt förslaget skulle den komma att utgå med minst 250 kronor. Här föreligger således en klar ökning med 150 kronor. Det bör vidare beaktas, att det här gäller att i lag fastslå minimilön. I händelse av andra konjunkturen kan det möta synnerligen betydande svårigheter att i detta fall, såsom eljest i lönestater kan ske, göra jämkningen nedåt, även om vägande skäl därför tillkommit. Här blir gränsen i underkant fastslagen. Sedermera är det icke uteslutet, att genom avtal med respektive kommuner höjning kan äga rum, om anledning därtill inträffar.

Herr statsrådet framställde särskilt anmärkning mot formuleringen av önskemålet om det statsbidrag i form av dyrtidshjälp, som utskottet i motiveringen upptagit. Jag vill ju gärna medgiva, att denna formulering kanske icke är fullt så lämplig, som det hade varit önskligt. Här säges, att utskottet förutsätter, att av statsmedel, så länge kristiden varar, i form av kristidshjälp till-

skjutes ett belopp motsvarande skillnaden mellan av utskottet föreslagna 800 kronor och av Kungl. Maj:t föreslagna 1000 kronor. Jag får säga, att jag för min del åtminstone skulle vilja läsa detta uttalande på det sätt, att så länge dyrtiden varar och således motiverar ett motsvarande tillägg, sådant skall utgå, och icke lär det vara uteslutet, att tillägget kan utgå med successivt minskat belopp. Eljest skulle man kunna tänka sig, att det skulle utgå med oförändrat belopp ännu då andra statstjänares dyrtidstillägg hunnit nedgå till 20 eller 10 % av vad de nu hava. Jag föreställer mig, att i detta liksom i övriga fall man får jämka efter läglighet så som skäligt kan synas. Jag vill nu icke säga, att jag har något som helst bemyndigande att här uppträda och auktoritativt tolka vad utskottet velat säga. Men jag har för min del den uppfattningen, att man kan och bör inlägga den nämnda meningen i utskottets uttalande.

Vad beträffar inskränkning i naturaförmånen av bostad ber jag att mot herr statsrådet få erinra, att enligt den fastställda lönestaten för småskollärarynnor denna förmån är fastställd till ett rum och kök, och den synpunkten var väsentligen bestämmande för utskottet.

Vidare har det framhållits, att redan i rätt många kommuner finnes ordnade bostäder med just denna omfattning av ett rum och kök, och det kunde bliva betydande kostnader, om man skulle vara nödsakad utöka sådana bostäder så, att de komme att omfatta två rum och kök.

Jag ber, herr greve och talman, att få hemställa om bifall till 1 § i lagförslaget.

Herr Gullberg: Efter de upplysningar, som lämnats av herr statsrådet och chefen för civildepartementet, att det skulle möta svårigheter att kunna åstadkomma detta dyrtidstillägg för innevarande år, anser jag det vara ännu större skäl för första kamraren att bifalla Kungl. Maj:ts proposition.

På samma gång skall jag be att få uttala ett beklagande av att det nu icke finnes någon kvinna, som har säte och stämma här i riksdagen. Hon skulle annars kunna lämna ingående upplysningar om allvaret av barnmorskornas gärning och upplysa om att de äro förhindrade att göra en hel del arbeten, som skulle kunna förskaffa dem förtjänst, på grund därav att de måste vara akt samma särskilt om sina händer, och för övrigt att deras gärning är så uppslitande och svår, att de äro förtjänta av den uppmuntran och den högre lön, som Kungl. Maj:t har föreslagit.

Herr Larsson, Jacob: Då jag icke var i tillfälle att deltaga i justeringen av utskottets nu föreliggande betänkande, har jag icke haft någon anledning att mot det beslut, vartill utskottet kom, anmäla min reservation, men jag vill begagna detta tillfälle att meddela, att jag ingalunda kan godkänna den uppfattning, som kommit till synes i utskottets motivering för den lägre lönen. Ut-

*Lagförslag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.
(Forts.)*

Lagförslag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.
(Forts.)

skottet avböjer alldeles att anställa en jämförelse mellan dessa distriktsbarnmorskor och andra med dem jämförliga befattningshavare; jag anser det tvärtom på sin plats, att man gör en sådan jämförelse. Utskottets ärade ordförande erinrade, att i en punkt man gjort en dylik jämförelse, då man föreslagit att nedsätta anspråken på bostad från två rum och kök till ett rum och kök. I det hänseendet har man gjort en jämförelse med småskollärarynnorna. Men varför har man då icke låtit jämförelsen gälla även i fråga om lönerna? Det har fastställts en minimilön för småskollärarynnorna av 1,200 kronor, och dessutom få de åtnjuta ålderstillägg. Det förefaller mig därför väl befogat att då fastställa en minimilön för distriktsbarnmorskorna av 1,000 kronor. Det är icke för mycket, snarare något för litet.

Nu vill utskottets ärade ordförande särskilt framhäva, att det här gäller att i lag fastställa en *minimilön*, och att det då vore högst olämpligt att bestämma en lön, som kanske skulle bliva för hög under mera normala förhållanden. Men vad har man gjort beträffande folkskolans lärare- och lärarinnepersonal? För dem har i lagen fastställts minimilöner, och det kan väl icke vara mer betänkligt att i lagen fastställa en något så när tillräcklig minimilön för distriktsbarnmorskorna än att fastställa minimilön för lärare och lärarinnor vid folkskolorna. Från den sidan sett synes mig icke alls vara något hinder att nu bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Då ärendet behandlades i utskottet, stod jag på samma ståndpunkt som herr Petré, så att även jag röstade för ett tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag. Sedermera inträffade den av utskottets ärade ordförande omtalade kompromissen. Såsom saken då stod, hade jag ingen anledning att icke sluta mig till denna. Det var dock under en bestämd förhoppning, som likväl efter herr statsrådets och chefens för civildepartementet anförande i viss mån försvagats. Jag hade nämligen den, som jag tror riktiga uppfattningen, att motståndet mot det lönebelopp, som var föreslaget i Kungl. Maj:ts proposition, bottnade i en motvillighet att lägga ökade utgifter på *kommunerna* och således icke i någon motvillighet att tillerkänna distriktsbarnmorskorna den lön, som kunde anses skälig. Därför valde man den vägen att sätta ned den fasta minimilönen till 800 kronor men med uttalande, att skillnaden mellan det lägre lönebeloppet och det av Kungl. Maj:t äskade skulle utgå till barnmorskorna i annan form, således en kompromiss, vilken, så vitt jag icke alldeles missuppfattat förutsättningen, innebar, att barnmorskorna under alla förhållanden skulle få den minimilön, som Kungl. Maj:t föreslagit, och att genom ett så beskaffat beslut riksdagen på sätt och vis skulle giva på hand, att den ytterligare ökning av barnmorskornas lön, som kunde komma i fråga, borde falla på staten och icke på kommunerna. Detta har även i viss mån fått ett uttryck i utskottets förutsättning, att barnmorskorna skulle hållas skadeslösa genom erhållande av kristidstillägg med belopp, motsvarande skillnaden mellan av utskottet föreslagna 800 kronor och av Kungl. Maj:t föreslagna 1,000 kronor. Nu har med anledning av den an-

märkning, som civilministern riktade mot den formulering utskottet givit åt denna tanke, utskottets ärade ordförande givit en tolkning av dess uttalande, som går i en annan riktning, än ordalagen antyda. Utskottets ärade ordförande går ut från, och jag icke missuppfattade honom nyss, att i den mån krigstidstillägget för andra befattningshavare komme att minskas eller alldeles avlösas man borde på samma sätt förfara i fråga om barnmorskorna. Det var nog icke alla av utskottets ledamöter som, då kompromissen beslöts, fingo denna uppfattning. Jag vill minnas, att just då det gällde formuleringen, man höll ganska strängt på att beslutets avfattning skulle bli den, att krigstidstillägget skulle utgöra skillnaden mellan det av utskottet föreslagna lönebeloppet och det av regeringen föreslagna. Skulle denna förutsättning bortfalla, får jag ärligt bekänna, att ett mycket viktigt skäl för mig bortfallit för att i sakens nuvarande läge kunna biträda utskottets förslag. Då jag, som jag nämnde, icke var i tillfälle att kunna anteckna min reservation mot utskottets betänkande, anser jag mig oförhindrad att, därest omständigheterna skulle så påkalla giva min röst och även göra ett yrkande till förmån för Kungl. Maj:ts proposition, då vi komma till 4 §. I avseende å 1 §, har jag naturligtvis icke något annat yrkande än på bifall till utskottets förslag.

*Lagförslag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.
(Forts.)*

Herr statsrådet Schotte: Herr talman, mina herrar! Det var en upplysning av den siste talaren, som jag skulle vilja slå fast, då den överensstämmer med den ståndpunkt jag intager här. Vår för jag framför allt vädjat till kammaren att icke göra ändring i vad Kungl. Maj:ts förslaget, är nämligen, att det med utskottets förslag bleve ett överlastande av ytterligare 200 kronor på staten. Det är i propositionen avsett, att staten skulle till barnmorskorna betala 200 kronor jämte två ålderstillägg på tillhoppa 200 kronor, alltså sammanlagt 400 kronor. Härförutom skulle enligt utskottets förslag ytterligare 200 kronor läggas på staten. Man tog det under formen av krigstidstillägg, men syftet var att överflytta dessa 200 kronor på staten. För varje barnmorska, som kommer upp till två ålderstillägg, skulle staten sålunda få betala 600 kronor, d. v. s. hälften av lönen, under det att från kommunerna och landstingen skulle utgå tillhoppa 600 kronor. Det är således ett ytterligare belastande av staten, som här skulle ske i betydande omfattning, och jag får säga, att när staten går med på att betala så mycket som 400 kronor för varje barnmorska, torde alla rimliga och skäliga anspråk på staten vara fyllda. Vill man lägga på distrikten och kommunerna något mer, så gärna för mig, men jag finner det för mycket begärt, att staten skulle betala ytterligare dessa 200 kronor. Det är krigstidstillägget, som staten skulle belastas med genom utskottets förslag, och här kommer man in, har jag förut framhållt, på en del svårigheter, även med avseende på huru det skulle ordnas med anslagen till dessa tillägg. Därför är det enligt min mening klokast och riktigast att bifalla Kungl. Maj:ts förslag, helst därigenom den lämpliga proportionen mellan statens bidrag å ena sidan och

Lagförslag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.
(Forts.)

kommunernas och landstingets å andra sidan bibehålles. Jag kan icke hjälpa, att jag finner denna ökning av 200 kronor i minimilön — ty såsom utskottets ordförande framhöll, är det med en minimilön vi syssla — egentligen icke vara någonting att tala om såsom belastning av kommunerna i jämförelse med vad de hava att utbetala för övriga ändamål, särskilt om man bemärker, att antalet av distriktsbarnmorskor, om jag icke tager fel, skulle uppgå till endast vid pass 2,000 och således icke motsvara antalet kommuner. Med den sammanslagning av små kommuner, som är tillämnad för att bilda distrikten, bör en utgift av 200 kronor för varje distrikt, säkerligen icke bereda dessa någon som helst svårighet.

Herr Dahl: Herr Jacob Larsson gav till kända, sin uppfattning, att utskottets i motiveringen uttalade förväntan, att krigstidshjälp skulle komma barnmorskorna till godo, egentligen borde fattas så, att man därmed tänkt sig ett lönetillskott från statens sida till barnmorskorna, som under alla förhållanden skulle komma att utgå med det föreslagna beloppet. Jag får säga, att en sådan slutsats av förhandlingarna inom utskottet har jag icke kunnat draga, lika litet som en sådan slutsats kan dragas av formuleringen av utskottets betänkande. Det var en ganska stadgad mening i utskottet därom, att 800 kronor var ett skäligt minimibelopp, som i lagen nu skulle fastställas, och att förhöjningen med 200 kronor till 1,000 kronor betingades just av dyrtiden.

Med anledning av herr statsrådets nyss gjorda antydan om svårigheten att åvägabringa anslag för detta dyrtidstillägg, ber jag få anmärka, att denna lag är avsedd att träda i tillämpning först nästa nästa år och att dyrtidstillägg som detta år skola utgå, ankomma på redan förut beviljade anslag. För det nu ifrågasatta dyrtidstillägget får väl begäras anslag på tilläggsstat för 1920.

Slutligen ber jag att få anmärka, att det lönetillskott, som kommer på landstingen, i väsentlig grad kommer att drabba vederbörande kommuner, och således icke bör utan vidare lämnas ur räkningen, då man beräknar kommunernas bidragsskyldighet.

Herr Lindblad, Ernst: Jag vill i största korthet lämna herr statsrådet och kammaren det meddelandet, att det var mycket starkt ifrågasatt inom utskottet att helt och hållet stryka landstingsbidraget och lägga även det på staten. För att undvika detta kom denna kompromiss till stånd, och jag tror det är en fördel att icke i fortsättningen lägga allt på staten, som annars bleve fallet, i händelse landstingsbidraget icke skulle utgå. Jag vet, att en tendens gör sig gällande inom andra kammaren att lägga så mycket som möjligt på staten men det har sina stora svårigheter att fortsätta på den vägen, och därför tror jag det är bättre att nu stå fast vid utskottets förslag.

Den, som känner till landsbygdens förhållanden, vet, att man där anser det vara av stor vikt att icke göra barnmorskedistriktet för stora, utan ordna och begränsa dem med hänsyn till lokala för-

hållanden, och om man nu kunde komma därhän att inrätta något flera distrikt genom att hålla minimilönens belopp nere, så tror jag det bleve till fördel för landsbygden. Om nu för övrigt barnmorskorna få den lön de själva för två år sedan begärde och dessutom ett tillägg i den föreslagna formen av *krigstidshjälp* tror jag de kunna vara belättna.

Lagförslag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning godkändes förevarande paragraf.

2 och 3 §§.

Godkändes.

4 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

(i *Kungl. Maj:ts förslaga*.)

(i *utskottets förslag*.)

Distriktsbarnmorska skall i årlig lön åtnjuta minst *ettusen* kronor jämte två ålderstillägg, vardera å etthundra kronor, efter fem och tio års väl vitsordad tjänstgöring ävensom därjämte antingen förses med tjänlig bostad, bestående av minst *två* rum och kök jämte uthus och planteringsland, samt nödigt bränsle eller ock erhålla ersättning för dessa naturaförmåner efter ortens pris, dock med minst tvåhundrafemtio kronor.

Mom. 1. Distriktsbarnmorska skall i årlig lön åtnjuta minst *ättahundra* kronor jämte två ålderstillägg, vardera å etthundra kronor, efter fem och tio års väl vitsordad tjänstgöring ävensom därjämte antingen förses med tjänlig bostad, bestående av minst *ett* rum och kök jämte uthus och, *där så lämpligen kan ske*, planteringsland, samt nödigt bränsle eller ock erhålla ersättning för dessa naturaförmåner efter ortens pris, dock med minst tvåhundrafemtio kronor.

Distriktsbarnmorska skall tillika åtnjuta gottgörelse för alla för förlösningsträde erforderliga förbrukningsartiklar samt, där så lämpligen kan ske, kostnadsfritt tillhandahållas telefon.

Därest hinder för tjänstens behöriga uppehållande icke möter, skall distriktsbarnmorska äga rätt att åtnjuta semester under en tid av fjorton dagar årligen.

Mom. 2. Fråga angående utgörande och beskaffenhet av naturaförmåner ävensom rörande ersättning för sådan förmån skall i händelse av tvist hänskjutas till barnmorskestyrelsen, som härutinnan äger meddela beslut. Dylikt beslut må ej överklagas.

Lagförslag om
anställande av
distrikts-
barnmorskor
m. m.
(Forts.)

Herr Gullberg: Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Dahl: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de beträffande nu föredragna paragraf framkomna yrkandena propositioner, först på paragrafens godkännande samt vidare därpå att motsvarande paragraf av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet skulle godkännas; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gullberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 4 § i andra lagutskottets i utlåtande nr 13 punkten A framställda lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes motsvarande paragraf av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 30.

Övriga delar av utskottets lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kamrarnas föregående beslut.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 12 A, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning för år 1920 i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och vattenfallsverk.

Punkterna 1—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

I anslutning till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i nu förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte för ombyggnad av Malmö statsbangård för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av 1,466,000 kronor.

*Anslag till
ombyggnad av
Malmö stats-
bangård.*

Herr W r a n g e l: I motiveringen till förevarande punkt har statsutskottet till en början anfört, att det anslag till kapitalökning för statens järnvägar, som Kungl. Maj:t äskat av innevarande riksdag, uppgår till ett sammanlagt belopp av 81,155,500 kronor. Vidare har utskottet påpekat, att järnvägsstyrelsen sökt att på allt sätt begränsa anslagskraven, så långt styrelsen ansett det försvarligt med hänsyn till uppehållande av driften, så att, under det man beräknat behovet för nya byggnader och anläggningar samt rullande materiel under tioårsperioden 1918—1927 till ett belopp av 135,000,000 kronor, järnvägsstyrelsen nedsatt anslagskraven till 96,769,500 kronor. Ytterligare inskränkningar i järnvägsstyrelsens förslag utöver den departementschefen vidlagt har utskottet icke kunnat tillråda. Å andra sidan har utskottet funnit de statsfinansiella förhållandena vara sådana, att utskottet icke kunnat tillstyrka några utökningar utöver Kungl. Maj:ts förslag. För min del har jag särskilt önskat fästa uppmärksamheten på, att det bedröfliga resultatet av statens järnvägars verksamhet härvidlag måste utgöra ett bestämt hinder för en utveckling, som går längre än här föreslagits. Det är nämnda resultat, som enligt mitt förmenande innebär en alldeles bestämd och mycket kraftig varning att iakttaga den största möjliga hushållsaktighet. Den sammanlagda driftförlusten under år 1918 har nämligen uppgått till i runt tal 60,300,000 kronor, och detta belopp överstiger med 11,300,000 kronor de förslagsanslag, som riksdagen beviljat såsom dyrtidstillägg; dessa uppgingo nämligen till 49,000,000 kronor. Järnvägsstyrelsen har därför gjort framställning hos Kungl. Maj:t om framläggande av proposition därom, att å tilläggsstat för år 1919 under titel »utgifter för kapitalökning, tillfällig försträckning» åt statens järnvägar måtte för täckande av ifrågakvarande del av statens järnvägars driftförlust under år 1918 anvisas ett förslagsanslag, högst, 11,300,000 kronor. För innevarande år anser järnvägsstyrelsen, att driftförlusten skulle uppgå till 40 miljoner kronor, men styrelsen anför även, att det vore högst vanskligt att göra beräkningar, och säger, att emellertid »måste man på grund av erfarenheterna från de senast gånghna månaderna som tämligen visst konstatera, dels att beräknade inkomster icke komma att uppnås, dels att beräknade utgifter komma att överskridas, och att sålunda driftresultatet — oavsett löneändringar och andra eventuella åtgärder, som kunna inverka på personalkostnadernas storlek — kommer att bli vida sämre än vad som vid anförda tidpunkt» — november 1918 —

Anslag till
ombyggnad av
Malmö stats-
bangård.
(Forts.)

»ansetts kunna beräknas». Nu har ju riksdagen, när årets budget förra året antogs, beräknat att statens järnvägar icke skulle lämna någon direkt förlust. Det vore enligt mitt förmenande lyckligt, om denna förlust, som järnvägsstyrelsen har uppskattat till minst 40 miljoner kronor, kunde begränsas till samma belopp som förra året. Jag befarar för min del, att det kommer att uppgå till vida högre belopp. Orsaken till den stora förlusten är ju delvis de höga materialkostnaderna, särskilt kolkostnaden, men i långt större grad är det den ökade personalen och de ofantligt ökade lönerna. Då vårt lands industri tyvärr för närvarande icke befinner sig i ett lyckligt läge, utan snarare torde vara utsatt för mycket stora svårigheter, är det ju att befara, att inkomsterna å transporter vid järnvägarna komma att minskas. Var skall man då taga inkomster och skatter till täckande av denna brist? Det är nog svårt att nu avgöra.

Jag har med dessa ord velat fästa uppmärksamheten på detta verkligen bedrövliga förhållande, vartill riksdagen säkerligen inom kort får anledning att återkomma. Beträffande föreliggande punkt har jag, herr talman, icke något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Punkterna 16—47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 48.

Lades till handlingarna.

Punkterna 49—59.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 60.

Lades till handlingarna.

Punkterna 61—65.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 66.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 12 B, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning å tilläggsstat till riksstaten för år 1919 i avseende å

post- och telegrafverken samt statens järnvägar och vattenfallsverk.

Punkterna 1—50.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 51.

Lades till handlingarna.

Punkterna 52—61.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 62.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 15, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 55 § 2 mom. i förordningen angående försäljning av rusdrycker.

Om utskänkning av spritdrycker vid vissa offentliga föreställningar.

I en inom andra kammaren väckt till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 53, hade herr *Nylander* hemställt, att riksdagen för sin del ville besluta, att stadgandet i 55 § 2 mom. rusdrycksförsäljningsförordningen skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Vid offentligt skådespel eller varieté-, cirkus- eller annan dylik föreställning eller, med undantag av konsert, vid vilken uteslutande utföres instrumentalmusik, varje annan föreställning, till vilken allmänheten har tillträde, eller vid offentlig danstillställning må utskänkning av spritdrycker icke ske i lokal eller å plats, därifrån är utsikt till skådebanan eller annan plats, där föreställningen gives; dock må Konungens befallningshavande, efter magistratens eller kommunalnämndens hörande, för särskilt tillfälle medgiva undantag från det sålunda meddelade förbudet.

Utskottet hade i nu föredragna betänkande på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av herr *Nylanders* förevarande motion II: 53, för sin del besluta, att 55 § i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker skulle erhålla följande ändrade lydelse:

55 §.

1. Inom — — — — — förbjuden.

2. Vid offentligt skådespel eller varieté-, cirkus- eller annan dylik föreställning eller, med undantag av konsert, vid vilken uteslutande utföres instrumentalmusik, varje annan föreställning, till

Om utskänkning av spritdrycker vid vissa offentliga föreställningar.

(Forts.)

vilken allmänheten har tillträde. må utskänkning av spritdrycker icke ske i lokal eller å plats, därifrån är utsikt till skådebanan eller annan plats, där föreställningen gives.

3. Vid offentlig danstillställning må utskänkning av rusdrycker icke ske i lokal eller å plats, där danstillställningen äger rum, eller i annan lokal som med förstnämnda lokal står i inre förbindelse; dock må Konungens befallningshavande, efter magistratens eller kommunalnämndens hörande, för särskilt tillfälle medgiva undantag från det sålunda meddelade förbudet.

Reservation hade avgivits av, utom andra, herrar *K. A. Nilson, Rosén, Bergman. Uddenberg* och *Viklund* i Oviken, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen utvisade, och att utskottet bort hemställa, att herr Nylanders förevarande motion II: 53 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Nilson, Karl August: Herr talman! Ja, som synes är det vid betänkandet fogad en reservation, till vilken jag skall be att få yrka bifall. Denna reservation går ut på yrkande om avslag, å den framställda motionen och alltså också å utskottets hemställan. Jag förmodar, att det för kammaren redan är bekant, att andra kammaren avslagit utskottets hemställan och alltså har ju frågan för denna gång redan fallit, och jag vill hoppas och tror, att denna kammare också skall finna det vara med sin värdighet överensstämmande att gå på samma linje, som medkammaren i det fallet har gjort. Här är ju fråga om att ändra den lag, som först nu i år har trätt i kraft och att göra det på ett sådant sätt, att man därmed skulle öppna vin- och ölservering icke allenast vid teatrar, utan också vid kabareter och varitéer och sådana tillställningar. Jag kan ej tänka mig, att denna kammare kan finna det vara lämpligt att ge ett sådant tillstånd, som här begäres. Motionären har ju gått längre och begärt sådan utskänkingsrätt också vid danstillställningar. Utskottet har dock funnit sig nödsakat att åtminstone avstyrka denna del av framställningen, men redan det, som utskottet tillstyrker, synes mig gå alldeles för långt. Det kan ej vara möjligt, att det vore lämpligt att nu återigen öppna dammluckorna för den obegränsade serveringen av vin och öl vid dessa tillställningar. Jag ber att få erinra om, att även utskottet har funnit sig behöva på vissa ställen reservera sig mot förhållandena, och särskilt har nykterhetskommittén mycket starkt betonat, att den väg, som här av nykterhetskommittén föreslogs och som av riksdagen sedan godkändes, har haft till ändamål att, såsom utskottet här citerar: »Den sålunda föreslagna skärpningen bör enligt kommitténs övertygelse vara ägnad att icke oväsentligt påverka de offentliga dryckersederna i vårt land. Borttagandet av mellanaktsserveringen skulle säkerligen icke vålla något avbräck för de teatrar, som hava verkligt värdefulla prestationer att bjuda på.» Jag vill härmed påpeka, att här verkligen är fråga om att hålla på en befogad åtgärd, att söka inskränka rusdrycksbruket, dryckesseden, och jag tror

ej, att denna kammare, som ju så många gånger visat sig mån om det sedliga tillståndet i landet, vid så många tillfällen betonat nödvändigheten av, att särskilda åtgärder skulle vidtagas för att höja det sedliga och moraliska tillståndet i landet, — jag tror ej, säger jag, att denna kammare skulle vilja gå med utskottet om att på nytt tillåta utskänkning av icke endast vin och öl utan även spritdrycker vid sådana tillställningar som varitéer och kabareter och även teaterföreställningar. Jag skall ej inlåta mig på någon närmare polemik med utskottet. Det kunde vara frestande, men då frågan redan har fallit, så skall jag uraktlåta det helt och hållet. Jag anser mig dock böra meddela kammaren, att i dag en deputation har uppvaktat bevillningsutskottet och framfört en hälsning från ett mycket stort möte, som under gårdagen hölls, där minst 1,500 personer samlats och dessutom många, som ej kunde finna plats i lokalen. Och detta möte framförde enhälligt den önskan, att riksdagen borde värna om nykterhetstillståndet, särskilt på denna punkt och i dag icke bifalla vad motionären och utskottet hemställt. Det finnes alltså en annan opinion än den, som utskottet anser finnas, beträffande ölutskänkning vid dessa offentliga tillställningar. Nu finnes en mycket stark opinion även i huvudstaden mot en sådan utskänkning, och med stöd av denna ber jag, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den vid ärendet fogade reservationen.

Om utskänkning av spritdrycker vid vissa offentliga föreställningar.
(Fortis.)

Herr F o r s s m a n: Herr greve och talman, mina herrar! Ehuru det visserligen är fullkomligt sant, som den föregående ärade talaran anförde, att man ej bör göra ändringar i en lag, som alldeles nyligen har trätt i kraft, utan att man bör avvakta erfarenhetens rön, så vill jag dock framhålla, att denna invändning endast gäller sådana lagar, vars bestämmelser vid antagandet noga prövats och sovrats. Det är emellertid nu icke fallet med den försäljningsförordning, som nu gäller. Som herrarna minnas, är denna försäljningsförordning frukten av en kompromiss, som ingicks vid 1917 års riksdag. Kompromissen baserade sig därpå, att första kammaren skulle taga den försäljningsförordning, som andra kammaren antagit, och som nu gäller, och som var uppgjord av nykterhetskommittén, mot det, att andra kammaren skulle släppa kravet på lokalt veto. Det fanns under sådana förhållanden tydligen icke någon möjlighet för bevillningsutskottet att i detalj eller paragrafvis pröva denna försäljningsförordning, utan man måste så att säga sluka den hel, om kompromissen skulle komma till stånd. Emellertid var det säkerligen ingen, åtminstone av den meningsgrupp, som jag företräder, som hade minsta tvivel om, att det ej skulle bli nödvändigt att göra varjehanda justeringar i denna försäljningsförordning, och en sådan justering är nödvändig, såvitt vi kunna finna, beträffande den paragraf, som det här är fråga om. Ett motstycke till denna paragraf fanns ju förut i den då gällande förordningen, som vederbörande paragraf bestämde ett förbud att utskänka brännvin, d. v. s. vad man numera kallar spritdrycker, i lokaler med ut-

Om utskänkning av spritdrycker vid vissa offentliga föreställningar.
(Forts.)

sikt till skådebanan vid sådana föreställningar, som här äro ifråga. Den nu gällande paragrafen har däremot blivit skärpt så, att i stället för att förut endast spritdrycker voro förbjudna äro nu mera alla »rusdrycker», d. v. s. även vin och öl, förbjudna till utskänkning. Dessutom har man bestämt, att sådan utskänkning icke skulle få ske i lokal, som står i inre samband med den lokal, vari föreställning försiggår, och slutligen har ju upptagits ett förbud mot dylik servering vid offentlig danstillställning. Förbudet mot detta senare har ju som bekant utskottet funnit skäl föreligga för att bestämmelsen beträffande utskänkning av vin och öl vid de övriga tillfällena samt bestämmelsen om utskänkning i lokaler med inre förbindelse med skådebanan borde utgå. Utskottet har nämligen icke kunnat finna, att några missbruk kunnat påvisas av, denna utskänkning, och då kan ej heller utskottet finna det lämpligt, att man genom sådana restriktioner som de ifrågavarande onödigt trakasserar allmänheten, då man genom sådana givetvis också skulle minska intresset även för förnuftiga nykterhetsreformer. Som förut meddelats har andra kammaren förkastat utskottets förslag, och då är det ju ej skäl att uppehålla kammaren med detta, men jag skall ändå, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ericsson, Ollas: Herr greve och talman! Då jag ej varit i tillfälle att deltaga i utskottets förhandlingar vid behandlingen av förevarande ärende, vill jag tillkännagiva, att, därest jag deltagit, jag obetingat skulle ha ställt mig på reservanternas sida. Jag tänkte endast att motivera mitt votum med detta tillkännagivande, men jag kan ej underlåta att varna kammaren för att följa den föregående ärade talarens uppmaning, då han talade om, att den förevarande frågan löstes på kompromissvägen vid 1917 års riksdag, och att man ej då hade tillfälle att pröva ärendet i detalj, så att man därför nu kunde gå ifrån den kompromissen. Jag tror, att det är farligt isynnerhet för den här kammaren att lyssna till ett sådant resonemang om, att en kompromiss som nyss skett, ej behöver hållas.

Med dessa ord vill jag, herr talman, be att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Ljunggren: Med anledning av herr Forssmans uttalande, att denna fråga, speciellt på denna punkt, icke skulle ha blivit tillräckligt prövad och att sålunda kammaren av *det* skälet skulle frångå nu gällande bestämmelse vill jag meddela dem, som möjligen ej känna till det förut, att nykterhetskommittén under sina utredningar mycket noga och ingående prövat även den här saken. Jag har så mycket större skäl att framhålla detta, som nyligen inom andra kammaren herr Eriksson i Grängesberg tydligt betonat denna synpunkt och som även nykterhetskommitténs förre sekreterare, herr Engberg, med synnerlig skärpa framhållit, att de skäl, som herr Forss-

man här åberopat för bifall till utskottets förslag, sålunda ej äro gällande. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

*Om utskän-
ning av sprit-
drycker vid
vissa offent-
liga föreställ-
ningar.
(Form.)*

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna betänkande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den av herr K. A. Nilson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med överväganda ja besvarad.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 16, i anledning av väckta motioner om ändring i vissa delar av förordningen angående försäljning av rusdrycker.

*Om beslu-
tanderätten
rörande
handel med
rusdrycker.*

Med anledning av två likalydande motioner, I: 61 av herr *Carl Gustaf Ekman* m. fl. och II: 226 av herr *Moberger* m. fl. — däri hemställdts, att riksdagen måtte för sin del besluta, att 17 §, 19 § 5, 6 och 8 mom., 20 § 3 och 4 mom., 21 §, 22 §, 24 §, 28 § 2 mom., 56 § 3 mom.; 69 § 1 mom. och 95 § i K. F. 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker skulle erhålla viss ändrad lydelse — hade utskottet i föreliggande betänkande på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning av frågan, i vilken utsträckning den kommunerna författningens enligt tillkommande medverkan vid avgörandet av ärenden, som rörde handeln med rusdrycker, skulle kunna utövas genom omröstning bland vederbörande kommuns i dess allmänna angelägenheter röstberättigade medlemmar eller eljest i annan ordning, än genom de i kommunalförfattningarna omförmälda kommunala myndigheter eller representativa organ, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservationer hade anmälts av, utom annan,

1:o herrar *Antonsson*, *Forssman*, *Vennersten*, *Jesperson* och *Neess*, vilka av angivna orsaker ansett, att utskottet bort hemställa om avslag å de av herrar *Carl Gustaf Ekman* m. fl. och *Moberger* m. fl. väckta motionerna; samt

2:o herr *Boman*, som, med instämmande av herr *Wijk*, i avslutning till vad i reservationen uttalats ansett, att utskottet bort hemställa, att de väckta motionerna icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Boman*: Herr greve och talman! Såsom nyss framhölls är 1917 års rusdrycksförsäljningslagstiftning tillkommen efter en kompromiss mellan kamrarna. Före kompromissen hade, som nu erinrats, andra kammaren förbundit sitt beslut i huvudfrågan med bestämelsen om lokalt veto. I sammanjämkningen utslöts denna be-

Om beslutanderätten rörande handel med rusdrycker.
(Fortw.)

stämmelse, sedan det visat sig, att inom första kammaren detta icke kunde genomföras. Hade första kammaren 1917 skäl att motsätta sig införandet av ett särskilt omröstningsförfarande i dessa frågor, så finnes skäl för närvarande i ännu mycket starkare grad. Den särskilda valapparaten, som skulle igångsättas för att ådagalägga ställningen inom kommunen, motsvaras nu tämligen nära av den valkorporation, som utövar valrätten till de representativa församlingarna inom kommunerna. Det bör väl sålunda ej vara något tvivel om, att den verkliga uppfattningen inom kommunen nu just finner uttryck genom kommunalrepresentationen, den må nu utgöras av kommunalfullmäktige eller stadsfullmäktige. Och motionärernas uttalande om, att så ej skulle vara fallet, är bra svårt att förstå.

Det vore bra egendomligt, om representationen skulle vara uttryck för kommunens uppfattning i andra frågor, men ej just i denna fråga. Man misstär sig nog icke heller särdeles mycket, om man utgår från, att motionärerna, som framburit sin motion såsom en riksdagens nykterhetsgrupps motion icke så mycket ha avsett att skaffa uttryck för meningen inom kommunen som att försvåra tillstånd till försäljning av spritdrycker inom kommunen. Att så verkligen är fallet torde även framgå därav, att motionen var så avfattad, att även vid ett bifall till införande av försäljning av rusdrycker vid den allmänna folkomröstningen skulle den representativa församlingen ha rättighet att vägra en dylik genom folkmeningen uttalad önskan.

Utskottsmajoriteten, som förklarar sig ha funnit motionen beaktansvärd, har ju ej heller kunnat undgå att påvisa det oformliga i ett sådant yrkande. Den har också för sitt tillstyrkande av en skrivelse i motionens syfte, om jag så får säga, funnit upp, ett annat skäl. Den uttalar nämligen, att en dylik särskild folkomröstning skulle medföra den betydande fördelen, att liksom avkoppla nykterhetsfrågan från kommunalvalen, och att man sålunda vid uppsättandet av kandidater till de representativa församlingarna ej längre skulle komma att taga hänsyn till deras ställning till nykterhetsfrågan. Jag vågar på det livligaste betvivla, att denna fördel skulle vinnas, och jag måste inlägga en gensaga mot ett uttalande, som göres av utskottet, då det förklarar, att nu vid dessa val ofta kandidater uppsätts, »vilkas fientlighet mot nykterhetsfrämjande åtgärder varit deras huvudsakliga förtjänst». Jag tror ej, att man har rättighet påstå, att det verkligen finnes någon, som blir kandidat, som är motståndare till nykterhetsfrämjande åtgärder, men, mina herrar, man kan ha olika uppfattning om vad som verkligen är nykterhetsfrämjande, och jag tror, att det är bäst att vara försiktig med att påstå, att endast ena sidan sitter med rättvisan på sin sida.

På grund av vad jag sålunda anfört, herr greve och talman, tillåter jag mig att yrka avslag på såväl de väckta motionerna som utskottets hemställan.

Herr Nilson, Karl August: Herr talman! Ja, den föregående ärade talaren har ju så gott som stått ensam om sin reserva-

tion. Han har ju också komplicerat saken på ett sådant sätt, som det alldeles icke är fråga om här. Den ärade talaren har ju också här inför kammaren påpekat, att den särskilda apparat, som skulle sättas i gång för denna sak, bleve så vidlyftig. Här är ej fråga om att »sätta igång någon apparat», det är endast fråga om att låta de å kommunalstämman röstberättigade avgöra, huruvida tillstånd skall beviljas eller icke beviljas. Det är ej alls fråga om ett sådant lokalt vetoförfarande, varom det var fråga förut, utan det är det så kallade kommunala vetot, som har fått många röster höjda i denna kammare förut till sin förmån. Då det yrkades på lokalt veto, så svarade man: det kunna vi ej vara med om, men om det gällde att låta kommunens röstberättigade medlemmar på kommunalstämma avgöra saken, ja, det skulle vi kunna vara med om! — Ja, nu önska vi intet annat än att låta de å kommunalstämman röstberättigade yttra sig i frågan i stället för att hänskjuta denna sak till kommunalfullmäktige. Naturligen kan det sägas, att det skulle bli lika bra och rätt avgjort inom kommunalfullmäktige, men vad som inom utskottet har varit avgörande, det har just varit en önskan att kunna avkoppla dessa sidointressen från vad som bör vara det huvudsakliga, nämligen att söka få till kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige valda personer, som äro för den uppgiften lämpliga, de må nu vara nykterhetsmän eller icke nykterhetsmän.

Den föregående ärade talaren påpekade, att utskottet talat om, att det kunde finnas personer, »vilkas fientlighet mot nykterhetsfrämjande åtgärder varit deras huvudsakliga förtjänst» vid dess val. Ja, men utskottet har ju också å andra sidan sagt, att »viktiga offentliga uppdrag kommit att anförtros åt personer, vilkas verksamhet i allmänna angelägenheter övertvägande fallit inom nykterhetsorganisationernas område». Den ärade talaren borde väl hava påpekat även detta. Man har här i utskottet velat ställa kyrkan mitt i byn och önskat att i frågor sådana som dessa varken nykterhetsintresset eller motsatsen därtill skulle vara avgörande.

Det är ju för övrigt ej fråga om att i dag fatta ett definitivt beslut utan allenast beslut om en skrivelse till Kungl. Maj:t. Utskottet har ej kunnat gå med på motionen sådan den är framlagd, utan det har begärt, att Kungl. Maj:t måtte utreda, på vad sätt detta ärende må kunna å kommunalstämma avgöras.

Vad beträffar det, som de övriga reservanterna och andra ha pekat på, att nämligen åtskilliga detaljer förekomma, som icke vid kommunalstämma lämpligen kunna avgöras, utan som sedan i alla fall måste avgöras av kommunalfullmäktige, så är det väl ändå bisaker, som en blivande utredning borde kunna råda bot på. Såvitt jag förstår, borde det för denna kammare och för alla vara av högsta intresse att få bort från de kommunala valen just sådana sidoinflytelser, som alldeles icke kunna gagna det allmänna intresset, och jag vill särskilt peka på, att det är synnerligen många kommuner som hädanefter komma att få sina angelägenheter skötta av fullmäktige, mot vad förut brukat vara fallet, så att särskilt av den anledningen

Om beslutanderätten rörande handel med rusdrycker
(Forts.)

Om beslutanderätten rörande handel med rusdrycker.
(Forts.)

just nu är angeläget, att vi förlägga denna frågas behandling till kommunalstämman och icke till kommunalfullmäktige.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr A n t o n s s o n: Herr greve och talman, mina herrar! En föregående ärad talare sade, att herr Boman stod ensam om sin reservation. Ja, det är riktigt så till vida, att han har en särskild motivering för sitt yrkande om avslag. Men dessutom finnes vid detta utskottsbeaktande fogat en reservation av mig och några andra ledamöter av bevillningsutskottet, som går ut på samma yrkande. Att nu söka genomdriva införande av lokalt eller kommunalt veto, som den föregående talaren kallade det — benämningen må nu vara hur som helst det är dock ungefär samma sak — kan ju icke anses vara av behovet påkallat, sedan den kommunala rösträttsreformen under urtima riksdagen blivit genomförd. Man anförde tidigare såsom skäl för det lokala vetot, att den kommunala röstskalan var olämplig, när det gällde att bestämma, huruvida rusdrycker skulle få förekomma till servering eller utminutering inom en kommun eller icke, och dessutom att kvinnorna icke voro berättigade att delta i en sådan omröstning. Nu är som sagt förhållandena ändrade, ingen graderad skala finnes numera, män och kvinnor äro lika berättigade att delta i valen till kommunala förtroendeposter. Det torde då förefalla alldeles naturligt, att man icke bör införa någon ny institution för folkomröstning, som i och för sig själv är besvärlig och skulle för de större städerna bli synnerligen betungande. Det skäl, som framförts, att man genom ett sådant förfarande som här föreslås skulle undgå att vid val till kommunala myndigheter behöva taga hänsyn till nykterhetsfrågan, är icke hållbart, till följd därav att tillstånd till rusdrycksförsäljning, gäller endast tre år, men de kommunala valen gälla för fyra år, alternerande val vartannat år. Då man icke vid varje särskilt valtillfälle vet, hur det skall gå vid omröstning rörande spritträttigheter, passa naturligtvis nykterhetsvännerna på, då det gäller val till stadsfullmäktige och kommunalfullmäktige, att söka efter förmåga få in personer, som verka i den riktning, som de anse önskvärd. Dessutom förekomma i kommunerna fall, då det är fråga om att bevilja tillfälliga spritträttigheter, och då kan man naturligtvis icke anställa omröstning bland kommunens alla medlemmar, utan därom få vederbörande kommunalfullmäktige eller stadsfullmäktige besluta.

Såvitt jag kan förstå, finnes det ingen anledning att nu vidtaga ändringar i förevarande hänseende, och därför ber jag att få yrka avslag å utskottets förslag och bifall till min m. fl. reservation.

Herr Ö r n e: Herr greve och talman, mina herrar! Jag begärde ordet endast för att ytterligare understryka, att det i detta ärende icke är fråga om en nykterhetssynpunkt, utan om den rent kommunala synpunkten, att man vid val av de kommunala representationerna slippa en fråga, som visat sig verka i hög grad splittrande inom de

nuvarande partiorganisationerna och som därför länder det kommunala arbetet till skada. Det betonas alldeles uttryckligt i betänkandet, att det alldeles icke förhåller sig så, som herr Boman ansåg. Han framhöll, att den verkliga folkstämningen, tack vare rösträttens omläggning, nu kan finna fullt uttryck även i nykterhetsfrågor, men det är även utskottet fullt medvetet om. Det skriver: »Enligt utskottets mening föreligger nämligen icke anledning att befara, att den verkliga folkmeningen inom kommunerna i de frågor, det här gäller, icke skulle komma till uttryck genom de representativa organens beslut.» Enligt min mening har från nykterhetssynpunkt kravet på lokalt veto helt och hållet bortfallit, i och med det att lika rösträtt genomförts för alla män och kvinnor. Sålunda, den saken kan helt avföras ur debatten. Det gäller nu endast den synpunkt, som utskottet gjort till sin, nämligen den, som jag nyss har anfört, att man icke bör i onödan bibehålla i de kommunala valstriderna ett tvistämne. En sådan fråga som denna kan, oberoende av partilinjor, avgöras i princip lika bra genom det omröstningsförfarande, angående vilket utskottet har begärt Kungl. Maj:ts utredning. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om beslutanderätten rörande handel med rusdrycker.
(Forts.)

Herr F o r s s m a n: Herr greve och talman, mina herrar! Reservanterna ha ingalunda förbisett, att utskottet har anlagt en annan syn på frågan än motionärerna och att utskottet har anlagt den synpunkten, att man skulle avkoppla de nykterhetspolitiska synpunkterna från de allmänna valen. Men vi ha ansett, att just detta mål icke skulle nås genom ett bifall till utskottets hemställan. Det återstår alltid en del nykterhetssaker att reglera inom en kommun utom själva avgörandet, huruvida utskänkning skall få förekomma eller icke. Vid dessa sakers ordnande vilja naturligtvis nykterhetsvännerna, att deras meningsfränder i framtiden skola få så mycket som möjligt att säga. Därför kommer icke en sådan avkoppling till stånd.

Jag kan i detta sammanhang icke underlåta att framhålla för kammaren det rätt egendomliga i utskottets förfarande i denna fråga. Här har väckts en motion, som föreslår en viss anordning i ett bestämt syfte, i ett nykterhetspolitiskt syfte. Då säger utskottet, att det icke förhåller sig så, att dessa anordningar enligt utskottets förmenande kunna leda till målet eller behövas för det ändamål, som motionärerna anvisat, men dessa anordningar kunna vara bra för en annan sak, och därför skola vi be att få förorda förslaget i alla fall! Det förefaller mig vara ett ganska egendomligt sätt att gå tillväga.

Jag ber att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen och avslag å utskottets hemställan.

Herr Nilson, Karl August: Endast ett par ord! Det synes mig som om den siste ärade talaren alldeles särskilt fäst sig vid den åsikten, att om man icke kan godkänna motiveringen för ett framställt förslag, skulle man ej på grund av annan motivering kunna godkänna detsamma. Jag tror icke, att riksdagen vid något

Om beslutanderätten rörande handel med rusdrycker.
(Forts.)

annat tillfälle precis har gillat den principen. Då ett yrkande har framstälts, som inom ett utskott finnes värt att upptagas, så kan man naturligtvis inom utskottet gå fram med detta yrkande utan att därför behöva godkänna förslagsställarens motivering. Jag tror, att i det här fallet frågan icke i någon mån bör vara partiskiljande, och man bör icke i någon mån skjuta denna sak över på nykterhetsfolket och säga, att det är endast dessa, som äro intresserade av saken. Det borde man vara inom alla partier, vare sig de äro nykterhetsintresserade eller icke. Och jag är övertygad, att åtminstone alla, som ha närmare med kommunala angelägenheter att göra, ha en stark känsla av, att det vore synnerligen välbehöfligt, om dessa sidointressen kunde avföras från själva valen. I fråga om dessa detaljer, som så väl herr Forssman som förut herr Antonsson ha yttrat sig om, så vill jag säga, att det är ju därför en skrivelse föreslås för att en utredning må kunna utvisa, huruvida det är möjligt att kunna få saken ordnad, utan att återförvisa ärendet på nytt till stadsfullmäktige eller kommunalfullmäktige och därmed föra in nykterhetspolitik vid valen. Jag tror, att med litet god vilja kan saken nog mycket väl ordnas, och denna skrivelse, som här är i fråga, borde för kammaren icke vara någon fara att biträda, enär kammaren i allt fall har sin frihet, när utredningen sedermera visar, huruvida den anordningen är praktiskt genomförbar eller icke.

Jag ber fortfarande att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Neess: I motsatts till den siste ärade talarens försök att särskilja denna fråga från frågan om det lokala vetots införande vill jag påstå, att detta i själva verket icke är något annat än ett försök att införa det s. k. lokala vetot. Men frågan om det lokala vetot blev ju redan år 1917 genom den sammanjämkning, som då ägde rum om den nu gällande rusdrycksförsäljningsförordningen, så att säga avskriven från programmet. Numera är det så mycket mindre anledning att återupptaga denna fråga, som genom införandet av den allmänna och lika rösträtten vid kommunala val man uppnått ett fullt effektivt indirekt lokalt veto. Motionen är också alldeles blottad på varje hållbart skäl för förslaget. Nu har emellertid utskottets majoritet för att råda bot på denna brist framkonstruerat ett nytt skäl, nämligen att man genom denna reforms införande skulle så att säga avkoppla nykterhetsfrågan från de kommunala valen och därigenom få fram lämpligare ledamöter i de kommunala styrelserna. Men man skulle allt hänge sig åt rena illusioner om man trodde, att detta skulle bliva följden. Man kan alldeles icke betvivla, att de s. k. nykterhetsvännerna, även om denna reform genomfördes, allt fortfarande såsom hittills med samma intensitet och med samma energi skulle föra fram sina speciella kandidater såväl vid kommunala som vid politiska val, i all synnerhet som, även sedan denna reform genomförts, många frågor rörande nykterheten skulle bli kvar, vilka fortfarande måste behandlas och avgöras av de kommunala styrelserna. Jag skall därför be, herr greve och talman, att få yrka avslag både på motionen och utskottets

hemställan, och bifall till den vid betänkandet fogade, av herr Antonsson m. fl. afgivna reservationen.

Om beslutanderätten rörande handel med rusdrycker.
(Forts.)

Herr Bergman: Det brukar ju gärna framhållas av majoriteten i denna kammare, att man ej bör lagstifta i strid mot den allmänna opinionen i spritfrågan. Nu har man ett tillfälle, synes det mig, att visa allvaret i det resonemanget. Ty vad är det som här föreslås annat än det mest exakta sätt som finnes att utröna den allmänna opinionen? Det finnes inte något bättre sätt över huvud taget att utröna den allmänna opinionen härvidlag än att låta frågan bli förmål för en allmän omröstning. Det har anmärkts, att kammaren vid kompromissen år 1917 redan förut avvisat detta krav. Det är redan påpekat, att detta avvisande hade andra grunder. Då framhöll man, att nykterhetsfolket genom det s. k. lokala vetot ville införa den allmänna kommunala rösträtten i en särskild punkt, vilket man av politiska skäl motsatte sig, men nu när den allmänna kommunala rösträtten under alla partiernas medverkan blivit införd, förlorar ju det skälet varje bärkraft, och då förstår jag icke, varför 1917 års lag i den punkten skall behöva anses så oupphävbar, då man alldeles nyss, för en liten stund sedan, önskat att få den upphävd i en annan fråga. Nu säger man, att vid val till kommunala representationer kommer den allmänna meningen i allt fall till synes även i denna fråga. Nej, det är icke alltid förhållandet, ty valen till kommunala representationer ske ju efter partilinjer. Man kan beklaga detta, men det är ett faktum, att de ske efter partilinjer, och inom partierna äro meningarna i nykterhetsfrågan ganska delade. Men det kommer naturligtvis, om icke denna fråga avkopplas, att bliva så, att partierna förr eller senare komma att bestämma sig för en viss ståndpunkt i nykterhetsfrågan. Det socialdemokratiska partiet kommer kanske att kräva förbudsvänlighet av sina partivänner, och det liberala partiet kommer kanske också att göra det medan det konservativa kanske fordrar motsatsen. Under sådana förhållanden kan man riskera att vid de kommunala representationsvalen få en kommunal uppsättning, som i nykterhetsfrågan kanske icke motsvarar vad folkmajoriteten menar. Det är majoriteten inom partirepresentationerna, som kanske med en mycket knapp röstövertikt avgör saken, men det är icke alltid sagt att den är identisk med majoriteten inom valmanskåren. Det förefaller mig som om det skulle vara ur denna kammars majoritets egen konservativa synpunkt en fördel att få det så ställt, att denna fråga kunde få avgöras alldeles oberoende av de politiska partilinjerna. Det är ju egendomligt att se, att man här i Sverige betraktar den lokala optionen, den allmänna folkomröstningen i den frågan, som ett förbudsvänligt program, under det till exempel i Amerika lokalt veto är den enda räddningen för dem, som vilja ha kvar spriten, åtminstone på några orter. Det allmänna landsförbudet är där förbudsvännernas program (och det är där redan beslutat, som bekant), medan det lokala vetot är de andras program. När man ser, att till och med Englands överhus, som är en av de mest konservativa för-

Om beslutanderätten rörande handel med rusdrycker.
(Forts.)

samlingar, som finnas i vår världsdel, redan för åtskilliga år sedan var med om att besluta införandet av lokalt veto i Skottland, så förstår jag icke, varför Sveriges första kammare nu skulle draga sig för att besluta detsamma. Det gäller ju icke ett ställningstagande till förbudet, utan endast att få det lojalaste och exaktaste uttryck för den allmänna opinionen i frågan. Det är sålunda blott fråga om en åtgärd, varigenom man förhindrar en lagstiftning mot det allmänna rättsmedvetandet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Örne: Jag begärde ordet endast för att ytterligare betona, att här verkligen icke är fråga om lokalt veto. Det är en ren missuppfattning, att det nu skulle vara fråga om att komma fram till den lösning av medborgarnas inflytande, som förkastats av föregående riksdagar. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på, att det system, som av utskottet förordats, redan är genomfört i ett mycket stort antal kommuner, kanske i majoriteten av Sveriges kommuner, d. v. s. alla sådana, som icke ha fullmäktige. Det kan ju icke vara så mycket farligare att tillämpa det i de något större och de största kommunerna.

Herr Neess var särskilt rädd för nykterhetsfolkets energi, då det gällde val till de representativa församlingarna. Var och en borde dock inse, att om man skjuter undan själva huvudfrågan från representationernas avgörande, så inträder en stark avspänning, som gör, att frågan om representanternas personliga ställning till nykterhetsproblemet icke längre kommer att spela någon som helst avgörande roll. Enligt min erfarenhet från Stockholm och andra kommuner kan jag f. ö. intyga, att energien hos nykterhetsfolkets motståndare lämnar intet övrigt att önska.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna betänkande hemställt samt vidare därpå att såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna skulle avslås; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ljunggren* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som avslår såväl vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 16 som de i ämnet väckta motionerna, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;
Nej — 34.

Om beslutanderätten rörande handel med rusdrycker.
(Forts.)

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion om åvägabringande av sådan ändring i gällande bestämmelser angående jordavsöndring, att särskilt namn och nummer åsättas avsöndrad lägenhet.

Om avsöndrade lägenheters beteckning.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion nr 31, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Rooth* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning i syfte att åstadkomma sådan ändring av nu gällande bestämmelser angående jordavsöndring, att lägenhet åsattes särskilt namn och nummer.

Utskottet hade i nu föreliggande utlåtande på anförda grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Rooth*: Herr greve och talman! Min motion avser ett ändamål, som är så berättigat, att utskott icke bort avstyrka densamma. Bakom motionen står en hel tjänstemannakår, som intet annat begär än att återfå ett lagstadgande, som under en lång följd av år varit gällande, och som befunnits vara i alla avseenden lämpligt. Nu säger utskottet, att ett bifall till motionen, i stället för att medföra ökade garantier för en noggrann redovisning av lägenheterna, »skulle kunna föranleda oreda och medföra olägenheter». Det kan väl ändock knappast tänkas, att motionen skulle vara i sådan grad ovederhäftig, då den kommit från just det håll, där man nästan dagligen tillämpar lagen i fråga.

Utskottet hänvisar till ett av lantmäteristyrelsen med anledning av motionen avgivet utlåtande. Med all respekt för lantmäteristyrelsen vågar jag säga, att styrelsen sett denna fråga alltför mycket från lantmäterisynpunkt.

Lantmäteristyrelsen och utskottet förmena, att den jordregisterbeteckning, som består av ett större eller mindre antal siffror, erbjuder mera säkerhet för en noggrann och betryggande jordredovisning i mantals- och taxeringslängder än de beteckningar, som åsattes vid fastställelse av avsöndring, eller både namn och nummer. Om detta kan anses riktigt beträffande lantmäterihandlingar och jordregister, så är det icke så i fråga om mantals- och taxeringslängder. Det är uppenbart, att en fastighet icke kan bättre och säkrare identifieras än genom ett namn. Bestämmelsen i kungl. kungörelsen 1914, att lägenheten *kan* åsättas namn, om ägaren gör framställning därom, är icke tillfyllest. Det föranleder endast till

Om
avsöndrade
lägenheters
beteckning.
(Forts.)

att en del lägenheter erhålla namn och andra däremot endast nummer, ett förhållande, som väl knappast kan överensstämma med reda och ordning.

Då emellertid, enligt vad lantmäteristyrelsen erinrat, den nya skifteslagstiftning, som är under utarbetning, sannolikt kommer att tillgodose de önskemål, min motion avser, har jag, herr greve och talman, icke något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om lönetillägg
åt personal
vid två hingst-
depåer m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckta motioner om lönetillägg till viss personal vid Strömsholms och Flyinge hingstdepåer. m. m.

Jordbruksutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft nedan omförmälda, inom riksdagen väckta, till utskottets förberedande behandling hänvisade motioner, nämligen

a) två likalydande, nr 102 i första kammaren, av herr *Hult*, samt nr 251 i andra kammaren, av herr *Janson* i Kungsör m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen måtte till beredande av ett årligt lönetillägg å fem hundra kronor till en var av stallbetjäningen vid Strömsholms hingstdepå för åren 1919 och 1920 bevilja, dels å 1919 års tilläggsstat ett belopp av tolv tusenfemhundra kronor, dels ock å 1920 års ordinarie stat enahanda belopp eller tolv tusenfemhundra kronor,

b) nr 256, i andra kammaren, av herr *Jönsson* i Revinge, vari yrkats:

1:o) att riksdagen måtte för beredande av lönetillägg å 500 kronor åt en var av 44 stallbetjante vid Flyinge hingstdepå, inberäknat kusk, fodermarsk, nattvakt och gårdskarl, samt 250 kronor lönetillägg åt en statpiga, bevilja å tilläggsstat för år 1919 en summa av 22,250 kronor;

2:o) att, utöver vad Kungl. Maj:t äskat under rubriken hästavelns förbättrande, nionde huvudtiteln, skulle för år 1920 beviljas dels för beredande av lönetillägg enligt samma grunder som föreslagits under 1:o) för personal vid Flyinge 22,250 kronor, dels ock för möjliggörande av semesterledighet åt tjänstemän och betjante vid Flyinge och Strömsholms hingstdepåer 8,600 kronor.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på återropade skäl hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Hult*: Herr greve och talman! Jag skall genast meddela, att jag icke kommer att framställa något yrkande på ifrågavarande punkt. Jag ber emellertid att få uttrycka ett beklagande av att jordbruksutskottet icke sett så pass mycket på själva saken, att utskottet i den motivering, som utskottet lämnat för sitt avstyrkande

av motionerna i ämnet, funnit sig böra säga något medlidsamt ord till förmån för de fattiga befattningshavare, som de ifrågavarande motionerna gälla. Om utskottet hade ägnat frågan en icke endast formell prövning, förefaller det mig nämligen, som om utskottet knappast skulle kunnat undgå att säga någonting till fördel för befattningshavarna ifråga.

Jag skall, herr talman, som sagt icke framställa något yrkande, och jag vill icke citera alltför mycket ur motionen, men jag ber dock, trots denna sena timme, att få hänvisa till några få siffror.

Jag har i motionen meddelat, att den årliga kontanta lönen utgår till stallbetjänt i första klassen med 850 kronor, i andra klassen med 800 kronor och i tredje klassen med 750 kronor, vartill kommer bostadsförmån, vedbrand och potatisland samt något beklädnadsbidrag. Det är ju alldeles uppenbart, att dessa grundlöner knappast äro så höga som för närvarande gälla för statdrängarna på landsbygden. Nu är det ju sant, att ifrågavarande befattningshavare åtnjuta dyrtidstillägg i likhet med övriga statstjänare. Jag skall emellertid be att även få anföra, till vilka belopp årslönen jämte kristidstillägg för dessa tre klasser av stallbetjänter uppgår för sistlidne år. Den utgör för stallbetjänt i första klassen 2,227 kronor, i andra klassen 2,141 kronor och i tredje klassen 2,066 kronor. Jag tror, att litet var måste erkänna, att dessa belopp i de dyrtider, som nu råda, verkligen äro allt för obetydliga för att icke säga otillräckliga. Dessa befattningshavare måste nämligen köpa alla sina förnödheter och åtnjuta ingen annan inkomst än jag här nämnt, och i angivna belopp ingå naturliförmånernas värde. Under sådana omständigheter förefaller det mig verkligen, som om utskottet kunnat sträcka sig till att säga något till förmån för dessa befattningshavare. Jag medger gärna, att på grund av motionen direkta lönetillägg icke kunnat tilldelas dessa befattningshavare, men jag har icke heller avsett det, utan endast hemställt om beviljande av ett visst anslag för *beredande* av lämpliga lönetillägg åt dessa befattningshavare.

Slutligen ber jag, herr talman, att få fästa uppmärksamheten på en passus i utskottets utlåtande, där utskottet ger andrakammarmotionären, herr Jönsson, svar på hans hemställan om beredande av semester åt tjänstemännen vid hingstdepåerna. Härutinnan säger utskottet, att utskottet icke kunnat biträda förslaget, då utredning saknas. Jag föreställer mig, att jordbruksutskottet borde i detta avseende hava kunnat göra vad man i allmänhet brukar göra, då man saknar utredning men ändock behjärtar vad som föreslagits, nämligen hos Kungl. Maj:t anhålla om erforderlig utredning för att riksdagen sedan skall kunna pröva saken.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckt motion om statsbidrag till den av jordbru-

*Om lönetillägg
åt personal
vid två hingst-
depåer m. m.*

(Forts.)

karungdomens förbund bedrivna verksamheten bland landsbygdens ungdom, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner angående ändring av § 56 i förordningen om landsting, 5 § i förordningen angående grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande och § 12 i lagen angående dövstumundervisningen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bankoutskottets memorial nr 17, angående avskrivning av osäkra fordringar vid riksbankens huvudkontor och avdelningskontoret i Luleå, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

*Samman-
jämnings-
förslag i fråga
om förslag till
vissa ändring-
ar i lagen om
bankrörelse.*

Föredrogs ånyo bankoutskottets memorial nr 21, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande nr 14 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse, dels ock i ämnet väckta motioner.

I proposition nr 73 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse. I berörda förslag hade funnits intagen en med 254 a betecknad paragraf av följande lydelse:

»Ej må bankbolag övertaga annat bankbolags rörelse, med mindre Konungen, där övertagandet finnes vara till nytta för det allmänna, lämnar tillstånd därtill.»

Vidare hade till förslaget fogats ett slutstadgande så lydande:

»Denna lag träder i kraft dagen efter den, då densamma, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.»

Bankoutskottet hade i sitt utlåtande nr 14 hemställt, att riksdagen med avslag å de i ämnet väckta motionerna, I: 140 och I: 139, måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herr *Hedenstierna* m. fl., vilka hemställt,

1:o att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts föreliggande proposition, i vad densamma avsåge 254 a §, måtte för sin del besluta, att nämnda paragraf skulle erhålla följande ändrade lydelse:

»Ej må bankbolag övertaga annat bankbolags rörelse, med mindre Konungen, där övertagandet icke finnes vara till skada för det allmänna, lämnar tillstånd därtill.»

2:o) att riksdagen, med bifall till den av greve Spens väckta motionen, måtte besluta, att till ifrågavarande lag skulle fogas en övergångsbestämmelse av följande innehåll:

»Denna lag träder i kraft dagen efter den, då densamma, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling; dock att vad i 254 a § stadgas ej skall äga tillämpning å banksammanslagning, angående vilken vid tiden för lagens ikraftträdande beslut blivit å en bolagsstämma i en var av de avhandlade bankerna fattat, ehuru det definitiva fastställandet genom beslut å ytterligare en bolagsstämma ännu ej skett» samt

3:o) att den i ämnet väckta motionen I: 140 måtte anses besvarad genom vad under 1:o) hemställts.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade kamrarna vid behandlingen av ifrågavarande lagförslag stannat i skiljaktiga beslut, i det att andra kammaren bifallit vad utskottet i utlåtandet hemställt, varemot första kammaren dels beträffande lagförslaget beslutat, att i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse skulle införas en med 254 a betecknad paragraf av den lydelse, som angivits i punkten 1 av den vid utlåtandet fogade reservationen, dels ock godkänt ett promulgationsstadgande av det innehåll, som förordats i punkten 2 av nämnda reservation.

Med anledning härav hade utskottet till behandling förehåft frågan om sammanjämkningsförslag i fråga om förslag till vissa ändringar i lagen om bankrörelse.

Med anledning härav hade utskottet till behandling förehåft frågan om sammanjämkningsförslag i fråga om förslag till vissa ändringar mellan kamrarnas beslut; och hade utskottet i nu föredragna memorial anført, bland annat, följande:

»Vidkommande 254 a § i förslaget har utskottet ansett sig böra föreslå, att andra kammaren frånträder sitt beslut och biträder första kammarens beslut.

Beträffande promulgationsstadgandet föreslår utskottet, att kamrarna, med frånträdande av sina förut fattade beslut, måtte godkänna en bestämmelse av nedan intagen lydelse.

I anslutning härtill hemställer utskottet,

dels att andra kammaren, med frånträdande av sitt förut fattade beslut, måtte biträda första kammarens beslut beträffande lydelsen av den föreslagna 254 a §;

dels ock att kamrarna, vardera med frånträdande av sitt förut fattade beslut, måtte antaga följande slutstadgande:

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då densamma, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling, dock att, därest definitivt beslut om att bankbolag skall övertaga annat bankbolags rörelse fattats först efter den 1 mars 1919, vad i 254 a § stadgats skall äga tillämpning.»

Vid memorialet fanns fogad en reservation av herrar *Hedenstierna* och *Neiglick*, friherre *Langenskiöld* samt herrar *Roos*, *Enhörning*

Sammanjämkningsförslag i fråga om förslag till vissa ändringar i lagen om bankrörelse.

(Forts.)

*Samman-
jämnings-
förslag i fråga
om förslag till
vissa ändrin-
gar i lagen om
bankrörelse.
(Forts.)*

och *Gustafsson* i Örebro, vilka ansett, att utskottet bort i sitt sammanjämningsförslag hemställa. *dels* att första kammaren, med frånträdande av sitt förut fattade beslut, måtte biträda andra kammarens beslut beträffande lydelsen av den föreslagna 254 a §, *dels* ock att andra kammaren, med frånträdande av sitt förut fattade beslut, måtte biträda första kammarens beslut i fråga om lydelsen av det föreslagna promulgationsstadgandet.

Herr statsrådet *Thorsson*: Herr greve och talman! Utskottet har icke kunnat ena sig om det sammanjämningsförslag, som nu föreligger till riksdagens slutliga omprövning, utan det har anmält sig ett antal reservanter, vilka hemställa om en lösning av frågan i nära anslutning till det sätt, varpå första kammaren vid sin föregående handläggning av detta ärende behandlade detsamma. Frågan ligger ju så, att om riksdagens kamrar stanna i olika beslut så faller hela lagen och därmed även de delar av densamma, om vilka, såvitt jag kan förstå, det icke har rått några delade meningar inom någon av kamrarna. Det skulle därför vara beklagligt, om hela lagen på detta sätt skulle omintetgöras på grund av meningsskiljaktigheter om en viss detalj, visserligen mycket viktig sedd ur rent principiell synpunkt. Men med hänsyn till vad som redan vid 1918 års riksdag beslutats i frågan om avdelningskontoren, är ju den principen icke ny, att man i lagen inskriver en bestämmelse, som kan hava inverkan på redan förut fattade beslut.

Vid prövningen av de sammanslagningar, som beröras i propositionen och sedermera i utskottsutlåtandet, är det Kungl. Maj:ts skyldighet att utan hänsyn till förutfattade meningar pröva vad som kan vara riktigt och gagneligt. Det har kommit till min kännedom, att man från vissa håll skulle hysa tvekan att lägga i Kungl. Maj:ts hand rätten att pröva de föreliggande frågorna, därför att jag personligen i dessa stycken givit uttryck åt en viss meningsriktning. För att häva detta vill jag säga, att om jag kommer att deltaga i prövningen av dessa ärenden, känner jag mig pliktig att, oberoende av min rent privata uppfattning, taga all möjlig hänsyn till de uttalanden, som vederbörande myndigheter efter en saklig prövning av föreliggande sammanslagningar kunna finna sig föranlåtna att göra. Det är naturligt, att den uppfattning, som här i kammaren under ärendets behandling uttalats, där man alldeles särskilt understrukit att vissa beslut i sammanslagningsfrågan redan äro fattade och anordningar träffade, också i viss mån för dessa besluts realiserande inverkar på bedömandet av föreliggande frågor.

Jag har velat säga detta för att undanröja den uppfattningen, att man genom att bifalla den ena eller den andra av de här givna formuleringarna därmed skulle hava avgjort i vilken riktning besluten angående sammanslagen slutligen skola utformas.

Om kamrarna nu fatta olika beslut, komma vi fortfarande att sakna lagbestämmelser för reglerandet av ett förfarande, vilket i vida kretsar har ansetts nu böra regleras. Jag kan icke uraktlåta att fästa uppmärksamheten på faran av att utan reglerande bestäm-

meler låta de sedan en tid igångsatta banksammanslagningarna fortgå, det kan giva anledning till företeelser, som äro mindre önskvärda, och Kungl. Maj:t måste i en mycket nära framtid anse sig pliktig att till riksdagen inkomma med nya framställningar för att få hithörande frågor reglerade. Och det är ju då icke säkert, att man då får förslaget lagt efter de linjer, som i stort sett synes hava tillfredsställt alla, vilka behandlat detta ärende. Jag tror, att det för hela näringslivet och för den ekonomiska utvecklingen skulle vara gagneligt om denna riksdag kan fatta avgörande beslut i frågan.

Jag vill erinra om att ett bifall till reservanternas framställning icke under alla omständigheter leder till det mål, som reservanternas ifrågasätta, ty det är dock så, att efter sammanslagningen skall Kungl. Maj:t pröva huruvida vissa av de avdelningskontor, som beröras av sammanslagningen, skola fortsätta sin verksamhet eller ej, och vid sådant förhållande är man icke över svårigheterna därför att man fattar beslut i den riktning, reservanternas hava påyrkat.

Jag vill också fästa uppmärksamheten därpå, att för åtminstone två av de här omnämnda banksammanslutningarna skall Kungl. Maj:t pröva, i vilken utsträckning dessa banker skola öka sina kapital. Skulle Kungl. Maj:t finna dessa sammanslagningar mindre önskvärda synes mig icke de av bolagen redan fattade besluten ovillkorligen vara avgörande för Kungl. Maj:ts slutliga beslut i denna fråga. Jag vill bestämt betona, att jag icke har uttalat detta såsom något hot mot kammaren att icke handla enligt sin övertygelse, men jag har ansett det vara min skyldighet att fästa uppmärksamheten på denna omständighet i frågan.

Jag skall icke längre upptaga herrarnas tid. Jag skall endast be att i frågans nuvarande läge med stöd av vad jag här tillåtit mig framhålla, hemställa, att kammaren ville biträda utskottsmajoritetens förslag i den föreliggande frågan.

Herr H e d e n s t i e r n a: Herr greve och talman! De uttalanden, som herr finansministern nu gjort, giva visserligen i någon mån förhoppning om att ganska mycken hänsyn skall tagas till de önskingar, som reservanternas hava framhållit i andra momentet av sin reservation, nämligen att man skall taga synnerlig hänsyn därtill att några av de banker, vilkas sammanslagningar skola bli föremål för prövning, redan hade fattat sina beslut, innan den nu ifrågasatta lagen förelades riksdagen. Jag hade trott, att dessa uttalanden om herr statsrådets mening i denna sak skulle gå i mera tydlig riktning, än vad jag nu hörde. Hade jag fått ett uttalande kraftigare prononcerat, att den största hänsyn skulle tagas till dessa förhållanden, hade jag för min del varit villig att tillstyrka kammaren att taga det förslag till sammanjämkning som är framställt av majoriteten av utskottet. Jag kan icke neka, att jag nu står synnerligen tveksam i detta avseende.

Jag har desto större anledning att vara tveksam, som jag i alla

*Samman-
jämkning-
förslag i fråga
om försag till
vissa ärenden
i lagen om
bankförordning.*

(Forts.)

*Samman-
jämnings-
förslag i fråga
om förslag till
vissa ändrin-
gar i lagen om
bankrörelse.*

(Forts.)

händelser har synnerligen stora betänkligheter mot antagandet av förslaget, därför att ett av villkoren i sammanjämningsförslaget enligt mitt förmenande sträcker sig längre, än vad utskottet enligt min uppfattning hade rätt att gå. Förslaget upptager ett villkor, som icke förekommer i någondera kammarens beslut. Det går vidare än vad såväl den ena som den andra kammaren har beslutat.

Som jag någon gång förut har antytt, har jag för min del ingalunda gått emot lagens antagande. Jag skulle tvärlom gärna sett, att lagen kunnat antagas nu, därför att det synes mig lämpligt, att Kungl. Maj:t får den rätt, som innehålles i lagförslaget att pröva en dylik sammanslagning. Men såsom saken nu ligger, och ehuru jag, som jag nyss sade, skulle önska att få yrka bifall till utskottets förslag, kan jag, om jag icke får något kraftigare uttalande än det herr finansministern nyss hade, för min del icke annat än yrka avslag på sammanjämningsförslaget. Jag gör detta synnerligen ogärna, då jag hade hyst förhoppning, att jag skulle kunna gå en annan väg och tillstyrka detsamma. I ärendets nuvarande läge anser jag mig icke stå till svars med att yrka bifall till förslaget, utan måste jag för närvarande yrka avslag.

Friherre Langenskiöld: Herr talman! Såsom kammaren torde erinra sig, avsåg Kungl. Maj:ts proposition, att lagen skulle träda i kraft dagen efter dess offentliggörande samt vinna tillämpning även beträffande sådana banksammanslagningar, angående vilka vid tiden för lagens ikraftträdande avtal träffats, men definitivt beslut ännu icke fattats.

I greve Spens' motion föreslogs åter i nu förevarande avseende, att denna bestämmelse ej skulle äga tillämpning å banksammanslagning, angående vilken vid tiden för lagens ikraftträdande beslut blivit å en bolagsstämma i envar av de avhandlande bankerna fattat, ehuru det definitiva fastställandet därav genom beslut å ytterligare en bolagsstämma ännu ej skett.

Vid frågans behandling i utskottet ansåg jag, att utskottet skulle kunna tillstyrka propositionen i denna del, d. v. s. beträffande dess tillämpning, därest utskottet i sitt betänkande gjorde ett uttalande av följande lydelse: »Utskottet utgår härvid från den förutsättningen, att vid prövning av ifrågavarande banksammanslagningar i sådana fall, som beröras i motionen, Kungl. Maj:t själfvallet kommer att taga hänsyn jämväl till de av motionären framhållna omständigheterna, och att således de skäl, som tala för och emot bifall till sammanslagningen komme att vid en samvetsgrann och objektiv prövning förutsättningslöst vägas mot varandra.» Det var dock icke möjligt att förena utskottet om ett sådant uttalande och i fölid därav anslöt jag mig till dem, som ansågo, att greve Spens' motion borde, i fråga om sättet om lagens tillämpning, godkännas.

Vid behandlingen i utskottet av frågan om sammanjämkning av kamrarnas skiljaktiga beslut föreslogo reservanterna, och jag hör ju till dem, att sammanjämkningen i fråga om lagens tillämpning skulle upptaga första kammarens beslut enligt greve Spens' motion, medan utskottsmajoriteten som bekant ansett sig kunna förorda, att

lagen skulle på det sättet få retroaktiv kraft, att densamma skulle tillämpas på alla sammanslagningar, om vilka definitiva beslut fattats efter den 1 mars. Jag kan för min del icke annat än finna detta utskottets förslag mindre tilltalande, då det i själva verket innebär, att man ger lagen retroaktiv kraft, som går längre, än den kungl. propositionen föreslagit, men efter det uttalande, som nu gjorts av herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, och vilket uttalande, såvitt jag uppfattade detsamma, i allt väsentligt sammanfaller med det uttalande, som åtminstone jag för min del förordade i utskottet, anser jag mig dock kunna tillstyrka bifall till sammanjämningsförslaget sådant det nu föreligger.

Sammanjämningsförslag i fråga om förslag till vissa ändringar i lagen om bankföreelse.

(Forts.)

Herr statsrådet Thorsson: Herr greve och talman! Jag har kanske uttryckt mig något ofullständigt. Jag sade, att om jag skulle vara med vid prövningen av dessa frågor, ville jag tillmäta vad som passerat den största möjliga hänsyn. Mot den formulering, som nu upplästs av friherre Langenskiöld, kan jag så mycket mindre ha något att invända, som den, såvitt jag kunde uppfatta, i huvudsak uttrycker vad jag ville hava inlagt i mitt uttalande. Om därför herrarna med den formuleringen vilja antaga utskottets sammanjämningsförslag, känner jag mig pliktig att taga all möjlig hänsyn till detta uttalande.

Herr Roos: Herr talman, mina herrar! När detta ärende för några dagar sedan förelåg i bankoutskottet, och behandlingen där resulterade i det sammanjämningsförslag, som beslöts med 8 röster mot 6, så ansåg jag för min del, att detta svårligen skulle kunna anses såsom en sammanjämkning, utan att anmälan borde göras, att de skiljaktiga meningarna icke kunnat inom utskottet sammanjämkas.

I ett hänseende har denna sammanjämkning på papperet givit rätt åt de yrkanden, som från reservanternas håll framstälts, nämligen att bestämmelsen »icke till skada» eller »till nytta» fått det uttryck, som vi önskade. Men i det väsentliga, i frågans kärnpunkt, nämligen rörande tidpunkten för lagens tillämpning, har en högst väsentlig skärpning föreslagits, och därför kunde enligt mitt förnämmande detta svårligen anses vara någon sammanjämkning.

Vi hava nu av herr statsrådet och chefen för finansdepartementet hört, att man skall taga största möjliga hänsyn till de vederbörandes myndigheters uttalanden, till vilka ärendet kan komma att remitteras. Jag föreställer mig, att denna hänsyn kommer han att taga, vare sig kammarens beslut kommer att gå i ena eller andra riktningen. Men om härmed åsyftas de myndigheter, som redan tidigare hava blivit hörda, så vet jag icke, om han därmed velat antyda, att dessa myndigheter nu intaga en annan ställning än vad de tidigare gjort. Det är oss övriga fördolt, om så är förhållandet. Men vidhålla dessa myndigheter sin förut uttalade uppfattning, då innebär herr statsrådets uttalande praktiskt sett ingenting.

*Samman-
jämnings-
förslag i fråga
om förslag till
vissa ändrin-
gar i lagen om
bankrörelse.*

(Forts.)

Jag finner sålunda för min del icke något skäl föreligga annat än vidhålla det uttalande, som gjorts i reservanternas förslag, och jag ber därför att få yrka bifall till detta förslag samt avslag på sammanjämningsförslaget.

Herr Neiglick: Herr talman! I olikhet mot utskottets ärade ordförande tyckte jag mig redan av herr statsrådets första och ännu mera av hans senare anförande finna, att statsrådet tangerade just den linje, efter vilken flera av oss i utskottet önskat, att sammanjämningsförslaget skulle läggas, nämligen den linje, som friherre Langenskiöld här angav. Det fanns emellertid icke tillräcklig resonans inom utskottet för denna linje, och den fick icke uttryck vare sig i utskottsmajoritetens förslag eller i reservanternas yrkande, som även jag för min del, såsom läget var, slutligen biträdde.

När jag nu för min enskilda del anser mig icke längre böra vidhålla det avslagsyrkande, som ligger i reservationen, vill jag emellertid säga, att häri icke får anses ligga något som helst principiellt godkännande av den retroaktivitet i lagstiftningen, som kommit till uttryck redan i Kungl. Maj:ts proposition och ännu mera i utskottets förslag. När denna fråga för några dagar sedan behandlades av kammaren, framhöll en ärad talare, herr Alexanderson, att man med hänsyn till det allmänna icke kan strängt hålla på den principen, att en lagstiftning icke får ingripa i något som skett — jag minns icke ordalydelsen, men så var åtminstone innehållet. Jag skall icke heller påstå, att man under alla förhållanden måste finna en retroaktiv lagstiftning absolut oberättigad, men så mycket måste man väl dock fordra, för att en sådan lagstiftning skall anses vara tänkbar, att den kräves av ett obestridligt statsintresse och att detta det allmännas intresse är av en *mycket* avsevärd betydelse.

Vad då angår de banksammanslagningar, som avses i greve Spens' motion, vågar jag säga, att man icke utan vidare om den kan påstå, att det allmännas intresse kräver eventuellt ingripande mot dem med stöd av en retroaktiv lagstiftning. Bankkommittén, på vars betänkande den kungl. propositionen ju vilar, kommer visserligen till samma slut som Kungl. Maj:t gjort i sin framställning, men kommittén yttrar sig med mycken försiktighet och i sitt allmänna resonemang hävdar den till och med med mycken styrka betydelsen av bankkoncentration för vårt näringsliv. Jag saknar emellertid anledning att i sakens nuvarande läge gå vidare in på den synpunkten; men jag vill hava tillagt, att även rättstilliten, tron på friheten att röra sig inom ramen av gällande lagar är ett allmänt intresse, som icke får ringaktas. Det skulle vara beklagligt i händelse vi gå emot dåliga ekonomiska förhållanden i landet, om en sådan lagstiftning, till vilken jag tyckt mig finna en tendens i Kungl. Maj:ts proposition, skulle komma igen på andra områden. Det skulle vara mycket betänkligt, tror jag, för den allmänna rättstilliten och dess betydelse.

Jag ber därför att ytterligare få betona, att då jag för min ringa del icke vill motsätta mig bifall till utskottets förslag, däri som

sagt icke får anses ligga något som helst principiellt godkännande av en retroaktivitet i lagstiftningen i allmänhet.

*Samman-
jämnings-
förslag i fråga
om förslag till
vissa ändring-
gar i lagen om
bankrörelse.*

Greve S p e n s: Herr talman! Även jag anser efter herr statsrådets sista uttalande, att jag icke bör yrka bifall till reservanternas förslag.

(Forts.)

Jag har emellertid begärt ordet för att i likhet med herr Neiglick bestämt få framhålla, att om kamraren nu antar utskottets förslag, så har därmed icke eftergivits den av mig i min motion och av reservanternas hävdade principen för en god lagstiftning, nämligen att en ny lag icke bör hava retroaktiv verkan.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr S w a r t z: Herr talman! Det kan icke förnekas, att detta sammanjämningsförslag utvisar en del egendomligheter. Jag vill nu skilja mellan vad själva förslaget närmast rör å ena sidan och å andra sidan tala litet om det tekniska förfarandet vid denna sammanjämkning.

Vad den första delen beträffar, får jag i likhet med vad några av de sista talarna framhållit förklara, att jag för min del efter de uttalanden, som gjorts från statsrådsbänken och särskilt det andra, anser, att man icke synes behöva befara, att den avsåkt, som man eljest trodde ligga i 2 mom. av utskottets förslag, nämligen att därmed skulle vara på förhand givet, huru de frågor om sammanslagningar, som för närvarande föreligga, skulle komma att slutligt avgöras, att man nu icke synes behöva befara, säger jag, att någon sådan mening ligger i detta förslag eller åtminstone från Kungl. Maj:ts sida icke kommer att accepteras. Under sådana förhållanden och då man icke önskar något annat än en fullt objektiv och samvetsgrann prövning med hänsyn tagen till alla på avgörandet inverkan omständigheter och herr statsrådet utlovat en sådan prövning, då synes det mig, att man bör låta betänkligheterna i avseende på föreliggande fråga falla bort, i all synnerhet som det utan tvivel är mycket nyttigt och bra, om en lag av den beskaffenhet, som nu föreligger till slutligt avgörande, blir antagen. Följaktligen vill jag icke resa något motstånd mot ett bifall till förslaget med hänsyn till den närmare innebörden därav ur saklig synpunkt.

Jag kan emellertid icke underlåta att i detta sammanhang litet fästa mig vid utskottets sätt att tolka meningen med riksdagsordningens bestämmelser angående åstadkommandet av en sammanjämkning. Det är ett sätt att tolka dessa bestämmelser, som jag bör kunna ur principiell synpunkt få tala om mera ögenerat, åtminstone sedan jag förklarat, att jag icke vill motsätta mig det slut, som utskottet i fråga om själva detta speciella ärende kommit till.

Vad skall då en sammanjämkning egentligen åstadkomma? Ja, i § 63 riksdagsordningen står det: »Stanna kamrarna över någon fråga, däri ständigt eller i dess ställe särskilt utskott sig yttrat, uti huvudsakligen eller till vissa delar, olika beslut, då skall utskottet söka att de olika meningarna, såvida möjligt är, samman-

*Samman-
jämnings-
förslag i fråga
om förslag till
vissa ändrin-
gar i lagen om
bankrörelse.*

(Forts.)

jämka och med förslag därom till kamrarna inkomma.» Inför vilket beslut ha nu kamrarna stannat med hänsyn till detta moment om ikraftträdandet av denna lag? Bägge kamrarna ha ju varit ense om att ikraftträdandet skulle ske dagen efter den, då författningen utfärdades, och den enda skiljaktigheten därvidlag har varit den, att första kammaren velat göra detta med viss inskränkning för vissa särskilda fall. Ingen har emellertid yrkat på något annat, än att ikraftträdandet skulle ske dagen efter författningens utfärdande. Om den saken har man alltså varit ense, men det har rätt olika meningar i en detaljfråga. — Vad gör då utskottet? Jo, utskottet går ifrån dessa bägge olika meningar och bortser från det, som kamrarna varit ense om, samt hemställer, att en annan, tidigare dag för ikraftträdandet skall bestämmas. Men därom har icke varit något som helst tal vare sig i den Kungl. propositionen eller i någondera av riksdagens kamrar. Detta synes mig vara åtminstone ett mycket betänkligt sätt att gå tillväga vid en sammanjämkning. Jag tror, att man bäst klargör betänkligheterna härutinnan, om man tänker sig, att en sammanjämkning skulle ske i enlighet med § 65 riksdagsordningen och ett liknande beteende där skulle iakttagas. En sammanjämkning är ju enligt den paragrafen förutsatt kunna äga rum även vid anslagsfrågor, fastän visserligen praxis — en mycket riktig och god praxis — utbildat sig därhän, att en sammanjämkning aldrig förekommer i anslagsfrågor. Men den bestämmelsen står dock kvar i riksdagsordningen, att gemensam votering skall äga rum, när i fråga om statsutgifter eller beviljning m. fl. särskilt uppräknade fall kamrarna fatta stridiga beslut, som ej upå vederbörligt utskotts förslag varda sammanjämkade. Där är således förutsatt, att en sammanjämkning kan vara möjlig. Då skulle jag vilja fråga: om första kammaren för ett visst ändamål beviljade ett anslag av 100,000 kronor, och andra kammaren stannade vid 50 000 kronor, anse herrarna då, att det vore en rimlig sammanjämkning, om utskottet föresloge 150,000 kronor? Det är ungefär på det sättet som man gått tillväga här, vill det synas mig. Detta är så mycket betänkligare, som minoriteten vid ett sammanjämningsförslags behandling i kamrarna icke har någon rätt att framställa något särskilt yrkande i ärendet utan vid ett sådant tillfälle gäller det ju endast att antingen oförändrat antaga eller ock helt förkasta det av majoriteten inom utskottet framlagda förslaget. Har då den ena sidan väntat med sin yttersta mening, till dess att sammanjämningsförslaget skall framläggas, och man då med utskotts-majoritetens stöd får förslaget framlagt såsom ett sammanjämningsförslag från utskottets sida, ja, då är ju minoriteten fullkomligt såld, och dess mening kan aldrig komma under överläggning, oaktat det är ett nytt moment som icke varit föremål för något beslut.

Det är denna betänklighet, som jag finner vidlåda det föreliggande förslaget. Den skulle eljest hava kunnat vara tillräckligt motiv, synes det mig, för att icke gå med på förslaget, men i den praktiska politiken får man finna sig i en del litet konstiga saker för att nå ett mål, som man finner vara det bästa i det föreliggande

fallet. I detta fall anser jag det vara riktigt och bra, att lagen kommer till stånd. Om efter den förklaring, som givits, några sakliga betänkligheter i detta speciella fall icke vidare förelinnas, har jag ju heller ingen anledning att motsätta mig förslaget. Men jag har velat uttala mig såsom skett, för att det icke i framtiden, när man studerar frågan om, huru sammanjämningsförslag skola kunna gå för sig, skall kunna sägas, att ett sammanjämningsförslag av en synnerligen betänkelig beskaffenhet, kunnat gå igenom utan någon som helst gensaga samt att de principer, som kommit till synes i sammanjämnningen, icke rönt något som helst motstånd.

Jag har intet yrkande att göra.

Herr Hedenstierna: Såsom herrarna hörde av mitt första anförande, önskade jag egentligen komma till ett sådant slut, som nu av några talare yrkats. Jag hade nämligen önskat att komma till ett godkännande av sammanjämningsförslaget, men ansåg jag, att det uttalande, som finansministern hade, icke var för mig fullt tydligt. Herr finansministern har nu inför kammaren gjort ett förtydligande av sitt uttalande, vilket gör, att jag icke vill vara den, som genom mitt yrkande stjälper det föreliggande förslaget.

Jag ber därför, herr talman, att få återtaga mitt yrkande om avslag.

Herr Alexanderson: Herr talman, mina herrar! Även jag har fäst min uppmärksamhet vid den sida av saken, som sysselsatte herr Swartz under senare delen av hans anförande. Jag tror dock knappast, att jag för min del skulle hava vågat säga, att jag skulle kunna gå med på ett utskotts-förslag i ett särskilt fall för den goda sakens skull, därest jag verkligen funne det klart stridande mot grundlagen.

Vid närmare övervägande tvivlar jag emellertid på, att man verkligen behöver se saken så, som herr Swartz gjorde. Han jämställde detta förfarandet med ett sådant fall, som att, så den första kammaren för ett visst ändamål beviljat 100.000 kronor, andra kammaren 50.000 kronor, sammanjämnningen gått ut på 150.000 kronor. I förevarande fall förhåller det sig ju dock så, att meningsskiljaktigheten gällt två olika punkter i lagförslaget, och att sammanjämnningen på ett särskilt sätt knyter tillsammans dessa bägge punkter. Det är nämligen endast på en enda punkt som retroaktiv tillämpning i sammanjämningsmomentet föreslagits, och det är med avseende å § 254 a. Men just om denna paragraf gäller å andra sidan, att utskottet förslår kamrarna att antaga nämnda paragraf i en annan formulering än den hade i utskottets förra förslag, vilket förslag av andra kammaren oförändrat godtogs. Det kan väl således resoneras på det sättet, att om första kammaren skall få sin vilja fram i avseende på ändringen i paragrafen 254 a, då skall å andra sidan en viss jämkning företagas med avseende på tiden för ikraftträdandet just beträffande denna bestämmelse. Jag tror, att man kan resonera både för och emot ett sådant sätt att se saken, men jag tror i alla fall, att hela frågan stal-

Sammanjämningsförslag i fråga om förslag till vissa ändringar i lagen om bankrörelse.

(Forts.)

*Samman-
jämnings-
förslag i fråga
om förslag till
vissa ändrin-
gar i lagen om
bankrörelse.
(Forts.)*

ler sig på ett väsentligt annat sätt, om man tar hänsyn till detta förhållande,

Då jag som sagt, herr talman, på det livligaste önskar, att man måtte komma till ett positivt beslut i saken, har jag naturligtvis så mycket mindre anledning att framställa något annan yrkande än en bifall till utskottets förslag.

Herr Wickman: Herr talman! Jag anser mig pliktig att tillkännagiva min ställning. Jag har icke kunnat rösta mot utskottets nu föreliggande förslag och detta ungefär av samma skäl som herr Swartz nyss angav. Jag var rädd för att den övergångsbestämmelse, som utskottets majoritet till sist formulerade icke var möjlig att i kammaren genomföra, nämligen den retroaktiva verkan från den 1 mars. När nu finansministern i sina anföranden tydligt klargjort detta spörsmål, så att reservanterna hava kunnat acceptera det, så är jag glad däråt, ty jag anser, att lagen är viktigare än övergångsbestämmelserna.

Jag ber således, herr greve och talman, att få yrka bifall till förslaget sådant, som det nu föreligger.

Herr Claesson: I själva sakfrågan har jag intet yrkande att göra. Men då beträffande detta förslag vissa ledamöter i kammaren, som understödde det slut, till vilket kammaren nu tyckes komma, funnit det vara angeläget att starkt understryka, att de icke vilja, att ett biträdande av förslaget skall fattas såsom något som helst prejudikat beträffande möjligheten att i vanliga fall åt en lag ge retroaktiv verkan, anser jag mig skyldig att säga, att jag anser det minst lika viktigt att understryka, att det föreliggande sammanjämningsförslaget ur formella synpunkter lider av de brister, som herr Swartz nyss talade om.

Jag ber således att på det allra bestämdaste få förena mig med herr Swartz med avseende på den senare delen av hans anförande, så att man icke framdeles på grund av denna formulering av ett sammanjämningsförslag därav skulle vilja göra något prejudikat.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande memorialet hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu voro behandlade, beslöts efter framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdet fortsättande på aftonen, skulle nedtagas.

Efter föredragning av de under sammanträdet avlämnade kungl. propositionerna hänvisades propositionerna nr 132, 133, 135, 144—

147, 168—171, 173 och 176 till statsutskottet, propositionerna nr 148—150 och 180 till bankoutskottet, propositionerna nr 152 och 153 till behandling av lagutskott samt propositionerna nr 179, 184 och 189 till jordbruksutskottet, varjämte propositionen nr 134 på begäran bordlades.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till delar av riksdagsbælutet:

- nr 1, ingressen;
- nr 2, slutmeningen;
- nr 3, angående val av deputerade jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen;
- nr 4, rörande utarbetande av lagbestämmelser för beredande av betryggande skydd mot skada å hemdjur genom okynneshund;
- nr 5, angående lag om ändrad lydelse av § 4 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863;
- nr 6, angående förordning om undantag från tillämpningen av förordningen den 25 juli 1912 angående särskild skatt å majs, utländsk potatis samt maniokarot och andra väsentligen lika stärkelserika, tullfria utländska ämnen, använda vid tillverkning av stärkelse;
- nr 7, angående förordning om visst undantag från tillämpningen av stadgandet i 13 § 4 mom. i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin m. m.;
- nr 8, angående lag om visst undantag från tillämpningen av 49 § 1 mom. och 165 § 1 mom. lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse;
- nr 9, angående lag, innefattande tillfälligt undantag från gällande inskränkningar i rätten att använda sparbanks vinst;
- nr 10, rörande lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av 9 § i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873;
- nr 11, angående lag om ändrad lydelse av § 19 mom. 1 värnpliktslagen den 17 september 1914;
- nr 12, angående förslag till ändrad lydelse av 10 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910;
- nr 13, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare;
- nr 14, angående val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare;
- nr 15, angående förslag till lag med vissa föreskrifter i fråga om val under våren 1919 av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän; ävensom
- nr 16, angående ökning av riksbankens sedelutgivningsrätt.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *Hellberg* för tiden från och med den 14 till och med den 25 innevarande månad.

Anmälades och bordlades

statsutskottets memorial nr 32, i anledning av kamrarnas återremiss av punkt 13 i statsutskottets utlåtande nr 2 B angående anslag till byggnadsarbeten m. m. vid statens uppfostringsanstalt å Bona;

bevillningsutskottets memorial och betänkanden:

nr 20, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående utskottets betänkande nr 19 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilda avdrag vid 1919 års taxering till bevillning för inkomst samt till inkomst- och förmögenhetsskatt, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 mom. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 22, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:ts angående åtgärder för jordbrukets skyddande mot verkningarna av ett emotsett prisfall på jordbruksprodukter;

nr 23, i anledning av väckt motion om skyldighet i vissa fall för säljare av fastighet att, oberoende av huru länge han varit ägare till fastigheten, erlagga inkomstskatt för viss del av försäljningssumman;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående särskilda bestämmelser om tiden för förvarande av vissa till ledning för taxering avgivna deklARATIONER; samt

nr 25, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om utskottets betänkande nr 14 i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 17 § 5 mom. i förordningen angående försäljning av rusdrycker;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 18, angående befrielse delvis för vissa tjänstemän i riksbanken från betalningsskyldighet för uppkomna kassabrister;

nr 19, angående fullmäktiges i riksbanken hemställan om gratifikationer åt pappersmästaren J. A. Zedig och förrådsbokhållaren C. L. Andersson, båda vid Tumba bruk;

nr 20, angående fullmäktiges i riksbanken förslag om personligt lönetillägg till förvaltaren vid Tumba bruk, civilingenjören J. Vestergrén; och

nr 22, i anledning av första kammarens återremiss av punkt 2 i bankoutskottets utlåtande nr 16 i anledning av vissa Kungl. Maj:ts framställningar rörande pensioner och understöd;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om lindning i de mindre bemedlades kostnader för sinnessjukvård m. m., dels ock i anledning därav väckt motion;

nr 15, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förbud mot utförande av fotografiskt arbete å sön- och helgdag; samt

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående beredande i vissa fall vid skogsavverkning och kolning av härbärke åt arbetarna m. m.;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa områden till staden Eskilstuna m. m.;

nr 33, i anledning av väckt motion om utanordnande av viss del utav de för Ottenby statsstuteri avsatta medel m. m.; och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkt 64 i nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition gjorda framställning om anslag till lindring av fraktkostnaderna för kalk ävensom en i ämnet väckt motion; samt

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, angående väckt motion om vidtagande av åtgärder för genomförande av ett världsspråk m. m.

Justerades fjorton protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5,03 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Torsdagen den 13 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 258, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av herr Johanssons i Uppmälby motion, nr 33, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ordensväsendets avskaffande, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 134, angående personlig professur åt observatorn E. H. von Zeipel.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets memorial nr 32.

Vid föredragning av bevillningsutskottets memorial nr 20, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående utskottets betänkande nr 19 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilda avdrag vid 1919 års taxering till bevilling för inkomst samt till inkomst- och förmögenhetsskatt, dels ock i ämnet väckta motioner, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden nr 21—24.

Föredrogs och lades till handlingarna bevillningsutskottets memorial nr 25, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om utskottets betänkande nr 14 i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 17 § 5 mom. i förordningen angående försäljning av rusdrycker.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 18—20 och 22, andra lagut-

skottets utlåtanden nr 14—16, jordbruksutskottets utlåtanden nr 30, 31, 33 och 34 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Nilsson, Nils Anton*, under 14 dagar fr.o.m. den 12 innev. mars; och
 » *Nyberg* » 10 » » 15 » » .

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,10 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 14 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 190, angående användning av besparingar, som uppkommit å vissa, till styrelsens för skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt disposition ställda anslag;

nr 197, angående ny stat för statens skogsförsöksanstalt;

nr 198, angående statsbidrag till kostnader för laga skiften å byn Laisvik samt hemmanen Hällbacken nr 1 och Lövnäs nr 1 eller Rappen i Norrbottens län;

nr 199, angående överflyttande av medel från jämtländska rebetesfjällens skogsfond till Västerbottens och Norrbottens lappfonder; samt

nr 200, angående docentstipendium och studieunderstöd vid skogshögskolan.

Justerades protokollet för den 8 innevarande mars.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 54, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m., dels ock tre i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och bordlades första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beviljande av statsanslag till anordnande av läkarmottagningar i vissa kommuner å landsbygden.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 11, punkten 1, föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen för avlöande av civil personal vid regements- och stationskriksrätterna på extra stat för år 1920 beviljar ett förslagsanslag, högst, 175,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, beslutat att för avlöande av civil personal vid regements- och stationskriksrätterna bevilja ett förslagsanslag, högst, 160,000 kronor.»

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 51.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollutdrag, nr 273, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 37 ja och 120 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 113 ja och 171 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nejpropositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 11, punkten 2, föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen till förstärkning av det å extra stat för år 1919 beviljade anslaget till civil personal vid regements- och stationskriksrätterna å tilläggsstat för år 1919 beviljar ett förslagsanslag, högst, 32,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, be-

slutat, att till förstärkning av det å extra stat för år 1919 beviljade anslaget till civil personal vid regements- och stationskrigsrätterna å tilläggsstat för år 1919 bevilja ett förslagsanslag, högst 20,000 kronor.»

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 51.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollutdrag, nr 274, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 35 ja och 121 nej, samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 110 ja och 172 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nejpropositionen.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 30, föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

»Den, som i likhet med första kammaren vill avslå såväl Kungl. Maj:ts proposition som statsutskottets i anledning av samma proposition gjorda hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att för bestridande av de särskilda kostnader, som kunna bliva en följd av uppskjutande tillsvidare av de för närvarande pågående arbetena å uppförande av kasernetablissemang för Södra skånska infanteriregementet, å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 75,000 kronor.»

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 51.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollutdrag, nr 275, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 40 ja och 116 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 115 ja och 167 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nejpropositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 31, föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må medgiva, att av de för byggandet av ytterligare två jagare avsätta medel, 4,500,000 kronor, ett belopp av 290,000 kronor må tagas i anspråk för färdigställandet av torpeder till jagarna Wrangel och Wachtmeister, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren medgivit, att av de för byggandet av ytterligare två jagare avsätta medel, 4,500,000 kronor, ett belopp av 165,000 kronor må tagas i anspråk för färdigställandet av 26 stycken torpeder till jagarna Wrangel och Wachtmeister.»

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 38.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 276, som upplästes, och varav inhämtades att omröstningen därstädes utfallit med 66 ja och 90 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 153 ja och 128 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bevillningsutskottet i dess memorial nr 20 föreslagna, samt av båda kamrarna godkända omröstningsproposition:

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att 2 § i den av Kungl. Maj:t föreslagna förordningen om särskilda avdrag vid 1919 års taxering till bevilning för inkomst samt till inkomst- och förmögenhetsskatt skall erhålla följande lydelse:

2 §.

1 mom. Vid bevilningstaxeringen må för skattskyldig, som icke taxeras till inkomst- och förmögenhetsskatt för ett belopp av mera än 3,000 kronor och som har att på grund av försörjningsplikt underhålla ett eller flera barn som vid 1919 års början icke fyllt 15 år, den i den skattskyldiges mantalsskrivningsort efter avdrag enligt 12 § i gällande bevilningsförordning återstående beskattningsbara inkomst

nedsättas, om den skattskyldiges sammanlagda årsinkomst, beräknad i enlighet med 10 § i de vid bevillningsförordningen fogade »Särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen»,

- ej uppgår till 1,500 kronor,
 med *högst* 20 % för ett barn,
 » » 30 » » två »
 » » 40 » » tre »
 » » 50 » » fyra eller flera barn,
 uppgår till 1,500 men ej till 2,500 kronor,
 med *högst* 15 % för ett barn
 » » 20 » » två »
 » » 25 » » tre »
 » » 30 » » fyra eller flera barn,
 uppgår till 2,500 men ej till 3,000 kronor,
 med *högst* 5 % för ett barn
 » » 10 » » två eller tre barn
 » » 15 » » fyra eller flera barn.

2 mom. Vid samma taxering må skattskyldig, som icke taxeras till inkomst- och förmögenhetsskatt för ett belopp av mera än 3,000 kronor, åtnjuta nedsättning av den i den skattskyldiges mantalsskrivningsort efter avdrag enligt 12 § bevillningsförordningen återstående beskattningsbara inkomst

med högst 30 procent, om den skattskyldiges sammanlagda årsinkomst, beräknad på sätt ovan är sagt, ej uppgår till 1,000 kronor.

med högst 20 procent, om berörda årsinkomst uppgår till 1,000 kronor men ej till 2,000 kronor, och

med högst 10 procent, om samma årsinkomst uppgår till 2,000 kronor men ej till 3,000 kronor.

Beslut om avdrag enligt detta mom. må avse vare sig viss skattskyldig eller viss med hänsyn till årsinkomstens eller försörjningspliktens storlek eller ock till annan på skatteförmågan väsentligt inverkan omständighet bestämd grupp av skattskyldiga.

Ej må den omständighet, att avdrag skett jämlikt 1 mom., utgöra hinder att medgiva avdrag jämväl enligt detta moment.

3 mom. Avdrag enligt 1 mom. samt. i fråga om skattskyldig, som på grund av försörjningsplikt underhåller annan, avdrag enligt 2 mom. skola medgivas, därest icke taxeringsmyndigheten efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall finner den skattskyldige därav icke vara i behov.

röstas

Ja;

Den, det ej vill, röstas

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat, att 2 § i förordningen om särskilda avdrag vid 1919 års taxering

till bevilning för inkomst samt till inkomst- och förmögenhetsskatt skall erhålla följande lydelse:

2 §.

1 mom. Vid bevilningstaxeringen *skall* för skattskyldig, som icke taxeras till inkomst- och förmögenhetsskatt för ett belopp av mera än 3,000 kronor och som har att på grund av försörjningsplikt underhålla ett eller flera barn som vid 1919 års början icke fyllt 15 år, den i den skattskyldiges mantalsskrivningsort efter avdrag enligt 12 § i gällande bevilningsförordning återstående beskattningsbara inkomst nedsättas, om den skattskyldiges sammanlagda årsinkomst, beräknad i enlighet med 10 § i de vid bevilningsförordningen fogade »Särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen»,

- ej uppgår till 1,500 kronor,
 - med 20 % för ett barn
 - » 30 » » två »
 - » 40 » » tre »
 - » 50 » » fyra eller flera barn,
- uppgår till 1,500 men ej till 2,500 kronor,
 - med 15 % för ett barn
 - » 20 » » två »
 - » 25 » » tre »
 - » 30 » » fyra eller flera barn,
- uppgår till 2,500 men ej till 3,000 kronor,
 - med 5 % för ett barn
 - » 10 » » två eller tre barn
 - » 15 » » fyra eller flera barn.

2 mom. Vid samma taxering må skattskyldig, som icke taxeras till inkomst- och förmögenhetsskatt för ett belopp av mera än 3,000 kronor, åtnjuta nedsättning av den i den skattskyldiges mantalsskrivningsort efter avdrag enligt 12 § bevilningsförordningen återstående beskattningsbara inkomst

med högst 30 procent, om den skattskyldiges sammanlagda årsinkomst, beräknad på sätt ovan är sagt, ej uppgår till 1,000 kronor,

med högst 20 procent, om berörda årsinkomst uppgår till 1,000 kronor men ej till 2,000 kronor, och

med högst 10 procent om samma årsinkomst uppgår till 2,000 kronor men ej till 3,000 kronor.

Beslut om avdrag enligt detta mom. må avse vare sig viss skattskyldig eller viss med hänsyn till årsinkomstens eller försörjningspliktens storlek eller ock till annan på skatteförmågan väsentligt inverkan omständighet bestämd grupp av skattskyldiga.

Ej må den omständighet, att avdrag skett jämlikt 1 mom., utgöra hinder att medgiva avdrag jämväl enligt detta moment.

I fråga om skattskyldig, som på grund av försörjningsplikt underhåller annan, skall sådant avdrag medgivas, därest icke antingen medgivandet skulle obilligt betunga andra skattskyldiga inom kommunen eller taxeringsmyndigheten efter prövning av omständigheter-

na i varje särskilt fall finner den skattskyldige därav icke vara i behov.»

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja -- 89;

Nej -- 34.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 277, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 60 ja och 92 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 149 ja och 126 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt byggnadschefen hos arméns kaserubyggnadsnämnd, arkitekten J. L. Peterson; och

nr 53, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse, dels ock i ännu väckta motioner.

Herr *Clason* väckte en motion, nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av kammarkollegium m. m.

Motionen hänvisades till statsutskottet.

Herr statsrådet *Petrén* avlämnade

dels Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 167, angående löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid blindundervisningsanstalterna m. m.;

nr 172, angående täckande av brist i gymnastiska centralinstitutets räkenskaper m. m.;

nr 174, angående försäljning av den Växjö domkyrka tillhöriga lägenheten Lekamensgården eller Kampen nr 2 i Växjö socken;

nr 175, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 2, 9, och 37 §§ i lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete;

nr 178, angående tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid privatläroverken;

nr 183, angående statens deltagande i kostnaden för en partiell reglering av Siljan;

nr 191, angående förhöjning under år 1919 av vissa f. d. befattningshavare vid postverket tillkommande understöd;

nr 192, angående pension åt förre sysslomannen vid Kristinehamns hospital Johan Fredrik Blombergs änka Sigrid Maria Blomberg, född Sjögren; samt

nr 194, angående viss ändring i dispositionen av det vid 1914 års senare riksdag beviljade anslag för stärkande av det fasta kustförsvaret;

dels ock Kungl. Maj:ts skrivelse nr 193, med tillkännagivande att i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln bebådad framställning till riksdagen angående höjning av avlöningen till månadslönare icke kommer att föreläggas riksdagen.

På framställning av herr talmannen beslöts att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Efter föredragning av de under sammanträdet avlämnade kungl. propositionerna hänvisades propositionerna nr 167, 172, 178, 183 och 194 till statsutskottet, propositionerna nr 174, 190 och 197—200 till jordbruksutskottet, propositionen nr 175 till behandling av lagutskott samt propositionerna nr 191 och 192 till bankoutskottet.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade skrivelse nr 193 beslöts att denna skrivelse skulle överlämnas till statsutskottet.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *Frändén* för tiden från och med den 17 till och med den 26 innevarande månad.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,15 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.